

Eller:

Egentligen står det såhär också

samlade tankar om att försöka översätta litterärt

Kristoffer Strand

:

Innehåll:

Hur äkta kan översättning bli?	s. 4
Khayri Shalabi	s. 5
Wikalat Atiya	s. 7
Att översätta Shalabi	s. 7
På återbesök bland papperna	s. 10
Några ord om ord	s. 13
Bedrägligt enkelt	s. 16
Duvbuljong för att orka	s. 19
Tjorv på linan	s. 21
Saleh Haysah	s. 23
Att få en kamel genom dörrn´	s. 28
En jättemanöver	s. 35
Efterhängsna arabismer	s. 36
Författaren kan faktiskt ha fel	s. 37
Ibland kan man inbilla sig saker	s. 38
Ett kapitel om kapitel	s. 39
Att nörda ner sig	s. 41
Appendix 1. Atiyas Härbärke	s. 44
Appendix 2. Saleh Knas	s. 56
Litteratur	s. 95

Hur äkta kan översättning bli?

Det var kanske med den frågan omedvetet ekandes i bakhuvudet som jag beslöt att studera ämnet närmare.

Behärskandet av fler än ett språk unnar en inte nödvändigtvis färdigheten i att fritt kunna tolka mellan dem. Fast vi begriper i stort sett allt på ett givet språk är uppgiften att finna dess motsvarighet i ett annat inte alltid enkel. Alla flerspråkiga har säkert i någon bemärkelse sysslat med tolkning/översättning och upptäckt utmaningen. I vardagliga sammanhang kanske man nöjer sig med något som bara håller igång samtalet. I formella fall behöver man vara tydlig och exakt. Grundidén är m a o. att information ska nå fram. Men som litterär översättare stöter man på mycket större utmaningar än så. Här är det mer än bara det rent semantiska som ska översättas. Kulturella och estetiska kriterier kommer med i bilden och hela den känsla som orden ger på källspråket ska förmedlas vidare till målspråket. Det låter nästan som en absurd målsättning, men ändå är den nog vad en litterär översättare strävar mot. Vilka paramentrar har då denne att följa för att uppnå målet? Finns det några exakta kriterier med hjälp av vilka vi kan prisa eller döma ut en översättning? Med andra ord: hur äkta kan en översättning bli?

Det vet jag inte än. Och inte heller är syftet med denna skrift att nödvändigtvis svara på den frågan. Anteckningarna representerar ingenting mer än ett försök till att förstå den litteräre översättarens uppgift bättre. Det var med det målet i sikte jag beslöt att översätta urval ur två olika arabiska romaner och följaktligen också skaffade mig en godare bekantskap med uppgiften. Genom exempel ur mina dagboksanteckningar och förklaringar hoppas jag kunna redogöra för hur jag gått till väga i mina försök att omvandla litterär arabisk text till litterärt gångbar svensk text. Jag förutsätter att en eventuell läsare har grundläggande bekantskap med arabiska, därför citerar jag också stycken på arabiska för att mina exempel ska bli tydligare. Detta måste förvisso inte innebära att någon annan inte kan ha glädje av texten. Jag antar att det går att dra paralleller mellan översättning från arabiska, som var min utgångspunkt, och översättning från andra språk.

Texterna som jag har arbetat med är *Wikalat Atiya* och *Saleh Haysah*, båda skrivna av den nu bortgångne egyptiske författaren Khayri Shalabi (1938-2011). Mitt försök har varit att förutom ge en kort presentation av författaren även illustrera de generella liksom specifika utmaningar de två romanerna utgjort för mig som översättare.

Eftersom jag inte är den förste som plöjer terrängen kommer jag även emellanåt att titta på hur andra översättare burit sig åt och resonera kring deras ageranden. Men om inte annat anges är alla översättningar mina egna.

Khayri Shalabi

Att översätta från arabiska innebär inte sällan två uppgifter: att översätta en text och att presentera en författare. För vem känner till några namn på arabiska författare förutom möjligtvis... ja, vem? Något namn ploppar upp då och då men för allmänheten i stort sträcker sig inte kunskapen om den arabiska litteraturen långt bortom Tusen och en natt och Koranen. Därav den dubbla uppgiften för mig här.

Min bekantskap med Khayri Shalabi var en kombination av sammanträffande och val. Jag hade kommit in på en översättarutbildning och var tvungen att välja lämplig text att arbeta med. Likt svenskar i allmänhet kände jag inte till allt för många namn men efter lite spontant googlande var jag snart betydligt klokare och kunde börja sälla bland fynden. Shalabi stack av någon anledning snabbt ut och tilltalade mig. Men jag insåg dock också lika snabbt att han skulle bli svår på svenska. Ju mer lokalproducerad en produkt är ju svårare tycks den bli att kopiera. För visst är det ju en sorts kopiering att översätta. Man vill reproducera en produkt och kalla den äkta. Författare kan ju till och med vinna priser för sina böcker som andra översatt åt dem¹, men sällan syns översättarens namn i de sammanhangen liksom det lika sällan syns tydligt på boken. I alla fall inte på omslaget. Författarens namn är det som syns och marknadsförs, inte översättarens. Min poäng är att ska nu en roman av Shalabi marknadsföras på svenska måste den också representera honom utan att kännas falsk (att kopiera är en sak, förfälska en annan). Hur ska man då få en författare känd för en berättarstil genomsyrad av spontanitet och skiftningar mellan höga och låga register att låta äkta och okonstlad på svenska? Går det ens att på något sätt försöka reproducera Shalabis smidiga hopp mellan egyptisk dialekt och *fusha* på svenska? Försöka kan man ju alltid var min tanke, och varför inte passa på att välja något riktigt utmanande om man nu ändå ska läsa ämnet akademiskt?

Förövrigt tyckte jag även att Shalabi avvek från trenden bland en del nutida arabiska författare att imitera utländsk litteratur² och anamma sånt som anglosismer eller andra för arabiskan främmande formuleringar. Det gjorde honom mer intressant för mig. Texterna kändes äkta och originella, inte konstlade och tillgjorda. Tematiken spelade naturligtvis också en roll.

¹ Och vem nagelfar och jämför originalet med översättningen? Kan vi alltid gå i god för att en översättare samvetsgrant gjort sitt jobb? Hur gör exempelvis Nobelkommitén när de beslutar att en utländsk författare ska få pris? Är bedömningen baserad på originalutgåvan eller översättningen? I år har vi en japan – vem i svenska akademien behärskar japanska på en litterär nivå? Befogade frågor.

² Om det kanske beror på att man i stor utsträckning främst läser och inspireras av utländsk skönlitteratur eller något annat kan jag inte svara på men fenomenet går att observera.

Karaktärerna han skildrar är i regel människor ur samhällets preriferi och bottenskrap; daglönare, bönder eller hemlösa. En Jazeera-dokumentär om *Hakkaa al-muhammashin*³, som – för att använda moderna ord – skulle kunna översättas till *de marginaliserades storyteller*. Och i kombination med de spännande miljöer Shalabi skapar runt dessa karaktärer blev valet enkelt för mig.

Som författare har Shalabi en gedigen meritlista på arabiska. Mer än sjuttio publicerade verk. Allt ifrån romaner, teaterpjäser och noveller. Till engelska har åtminstone tre av verken översatts: *The hashish waiter*, *The lodging house* och *The time-travels of the man who sold pickles and sweets*⁴. Till franska har även *The hashish waiter* översatts, då under titeln *Le temps du kif*. Recensionerna är såklart varierande men överlag positiva. Ett inslag som står ut för mig är den humoristiska anda som genomsyrar verken. Shalabi roar onekligen läsaren och ibland undrar man om han inte också roar sig själv lite grann. Som Adam Talib, översättare av *The hashish waiter*, anmärkte tycks han inte lägga så stor vikt vid vad eventuella kritiker ska tycka⁵, och personligen väljer jag kanske att förbise vissa sidor inför helhetsintrycket.

Shalabi föddes och växte upp i byn Shabbaz Umayr på landsbygden mitt i Nildeltat. Familjen hade aristokratiska rötter men sedan militärrevolutionen förlorat både egendom och inflytande. Finkulturen levde dock kvar under ytan och Shalabi introducerades tidigt till läsning och böcker. Trots fattigdom hade fadern ett eget litet bibliotek som sonen flitigt kikade i. Och just kärleken till läsning skulle senare bidra till hans avstängning från lärarinstitutet i Damanhur. Han började nämligen skolka från lektionerna för att få läsa på biblioteket, och blev tillslut avstängd på grund av ogiltig frånvaro. Fadern blev snart varse om hur det låg till. Sonen, som bara hade skolkat för att få läsa, slängdes icke desto mindre ut på gatan och försvann från familjen för att år senare plötsligt dyka upp igen i egyptisk nationalradio presenterad av Taha Hussein.

I en intervju poängterar Shalabi hur viktigt det är att en författare verkligen har smakat erfarenheten av det han skildrar. Och efter att ha läst vad jag har läst av Shalabi, vill jag vittna om att hans skildringar känns erfarna och äkta. Det är en levande bit litteratur som tränger sig in i en om man låter den.

Jag vill inte stoppa in Shalabi i något särskilt fack, som proletärförfattare eller något sånt. Han ska ha tagit avstånd ifrån politiska rörelser och affiliationer. Inte ens kultureliten ville han vara nära. I stället höll han sig till Qayt Bay-

³ All sakfakta kring Khayri Shalabi är i princip sammanfattad utifrån denna dokumentär:

<https://www.youtube.com/watch?v=XuvA-yvCTnM>

⁴ Alla tre utgivna av *American University in Cairo Press*

⁵ Lärsvärd intervju med översättaren: <https://arablit.org/2011/07/08/qa-with-adam-talib-translator-of-khairy-shalabys-the-hashish-waiter/>

gravplatsen i Kairo, för övrigt känd som *necropolis*, långt ifrån all förutom död elit. Där, på ett av dess kaféer, lät han upprätta ett arbetsrum åt sig själv. Och där, bland Kairos bottenskrap, verkade han och utifrån det perspektivet skrev han. Så istället för att begränsa honom inom ett fack kan han väl bara få kallas *de marginaliserades storyteller?*

Wikalat Atiya

Av de romaner Khayri Shalabi har skrivit är nog *Wikalat Atiya* den som har blivit mest prisad. Den har bl. a. belönats med Naguib Mahfouzs medalj för litteratur och översatts till olika språk. Shalabi själv ska ha kallat den *en roman med tur*.

Boken kan sammanfattas som en historia om en kille som misshandlar sin lärare, blir utkastad från skolan och följdaktligen hamnar på gatan. Men det är inte hans historia som nödvändigtvis är den centrala, snarare är det vad han ser och erfar och de personer han möter på vägen som tillsammans skapar berättelsen och ger den djup. Shalabis texter följer inte alltid typiska mönster med problem och lösningar på problem. Man hålls inte igång av någon speciell händelseutveckling eller *cliffhanger*, men det är inte desto mindre en underhållande promenad genom spännande miljöer. Han sätter ansikte på de annars ansikslösa och vaskar fram mänskliga guldkorn ur de mest grumliga vattnen. Det där lät lite klichéartat förstås. Men ofta passar klichéer ganska bra.

Att översätta Shalabi

Arbetet med att översätta Shalabis texter har varit en kombination av nöje och slit. Inledningsvis är det viktiga för mig att göra allting tydligt. Jag vill skapa en översättning som speglar originalets formuleringar i största mån möjligt för att sedan utgå ifrån. Visst, med detta menar jag inte att jag översätter allt som blir onödigt på svenska⁶, men att jag undviker allt för kreativa omskrivningar av stycken, speciellt där diverse stilistiska grepp såsom ordlekar eller metaforer förekommer. Det avvaktar jag med, eller (om jag känner mig inspirerad) noterar inom parentes tillsvidare. Risken finns att ens plötsliga kreativa infall inte var så kreativt utan i själva verket ett simpelt missförstånd.

Dessa så kallade *trogna* direktöversättningar från arabiska ser förstås förjävliga ut, men någonstans ska man ju börja även om man snart inser att mycket behöver tänkas om. Personligen finner jag grovöversättandet väldigt

⁶ så som exempelvis den flitiga användningen av diverse pronomen eller konjunktioner i arabiskan.

stimulerande och roande – då och då får man sig ett gott skratt åt hur knasigt någonting låter. Sakta men säkert kommer man i takt med knasigheterna också på manövrer som effektiviserar arbetet en aning; jaha okej, satsadverbialen behöver jag flytta dit, objektet ska stå där, possessivt pronomen behövs inte här, osv. Lite på samma vis bekantar man sig också med författarens sätt att uttrycka sig, vad som går igen genom texten, ja, till och med eventuella felaktigheter.

Trots att det i tanken ibland kan tyckas glasklart går det sällan fort att översätta bra. Det visste jag redan innan jag gav mig in på det här. Att språk har olika strukturer och följer varierande mönster för att skapa mening är ingen hemlighet. Så på ett plan handlar översättarens roll om att konfigurera om inställningarna på systemet så att informationen kan förstås så som den är avsedd. Något som i viss mån även maskiner visat prov på att kunna göra. Men på det andra planet är översättarens roll mycket mer än så (ingen skulle förlita sig på maskinell översättning av poesi t ex.), och kräver långt djupare kännedom om ett språk än dess formella grammatik och lexikologi. Jag vet inte om jag var tillräckligt medveten om det inledningsvis. Att det skulle bli svårt, javisst. Men att det svåraste ändå skulle vara så svårt att jag inte ens vet vad jag exakt ska kalla det för! Att lära sig bemästra ett språk är ofta svårt nog i sig⁷. Än mer så om det använder sig av ett främmande alfabet som saknar korta vokaler vilket titt som tätt skapar tvetydigheter här och där för den oerfarne. Så ja, bara det första planet kan vara svårt nog i sig. Men som jag var inne på i inledningen handlar ett språk om mycket mer än ord och meningar som skapar betydelse. Kan inte ett språk anses som en av de mest sofistikerade kulturyttringar ett folk har? Det går att avläsa mycket från ett språk och för mig tycks det ibland som om varje språk har sitt eget temperament och humör. Och någonstans här tror jag att den stora svårigheten för en (litterär) översättare gömmer sig. Förmodligen är det något som aldrig fullt ut kommer att kunna översättas. Med Shalabi kände jag ofta av det här. Det låter till exempel inte likadant när man är arg på svenska som det gör på arabiska. Min gamle fars borstbindarharanger som väller fram vid något missöde kan jag inte ens föreställa mig på arabiska (även om de ”går” att översätta). *F-ordet* som flitigt används i amerikanska filmer översätts i regel (förbannelse) i arabiska undertexter – inget ord som förekommer särskilt ofta i svordomssammanhang på arabiska. Men än mer illa skulle det bli om man försökte översätta *fuck* till någon lika vanlig svordom i arabiskan! Snacka om *flip the script*. Det är nog ganska givet att svordomar liksom vitsar och skämt ofta får en onaturlig klang om de översätts ordagrant. Men även fast man lirkar ihop en idiomatisk översättning återstår inte sällan bismaken av något främmande. Hur mycket smak av det där främmande får då översättningen ha

⁷ Vad säger statistiken om det? Hur många procent går ut de språkutbildningar de påbörjar? Bara en tanke.

för att smaka gott? En översatt bok är ju i sig själv en presentation av någonting främmande, och lika lite som läsaren torde förvänta sig bekanta miljöer i den torde hen förvänta sig ett bekant språkbruk. Så i min mening får en översättning ha en ganska stor dos av främmande smaktillsatser såtillvida målspråkets struktur och grammatik respekteras. Och utifrån de kriterierna har jag försökt att översätta Shalabi. Men även med de riktlinjerna står man inför en myriad av olika alternativ på varje sida, för att inte säga varje mening, och det är inte alltid det lättaste att motivera varför man föredrar ett alternativ framför ett annat. Personliga preferenser är väl det enklaste (och ärligaste) svaret; det låter bäst såhär. Jaha, varför det då? – Tja, jag vet inte riktigt, men det flyter naturligt och obehindrat över tungan. Mina översättningar är följaktligen väldigt subjektiva och kan knappast göra några anspråk på akademisk uppriktighet. Det måste jag erkänna. Ingen stadig teori ligger till grund för min litterära översättning. Men, betyder det då att den är fel? Och finns det någon litterär översättare som *inte* är subjektiv när hen översätter?

Biktad och klar kan jag nu gå vidare med denna exposé av mina inre förehavanden som översättare:

På återbesök bland papprena

Jag tar avstamp bortom kladdstadiet där det intressanta börjar. Jag är nu färdig med mina preliminära översättningar och läser igenom dem i jakt på litterär ohyra. Där något stör mig stannar jag och tänker efter, rättar direkt om jag kan,

eller markerar med fet stil för att inte glömma. Nedan kommer några axplock tillsammans med mina resonemang kring vilka alternativ som står till buds.

Shalabi har en förkärlek till långa meningar och använder sig flitigt av arabiskans förmåga att förlänga en sats *in absurdum*. På svenska blir det inte lika lätt, varför många av de meningar jag hakar upp mig på rör sig om just långa sådana:

8.

Här kunde jag inte riktigt bestämma mig för hur jag skulle göra med just det där understrukna. *Mawwaal*, pl. *Mawaawil*, är en folklig typ av sång där man drar ut extra mycket på vokalerna gärna med en vemodig och sorgsen röst. Men det begreppet har vi inte på svenska, så det skulle bli underligt till skillnad från *gallabiya*, *dervish*, eller något annat orientaliskt ord som etablerat sig i svenskan. I ett annat sammanhang kanske jag hade gjort annorlunda men här kom jag fram till tre alternativ utan att helt kunna bestämma mig för vilket som var bäst:

Han lockade till sig kunderna med 1) lovsånger till rädisorna och ruculan/ 2) visor som berömde rädisorna och rucolasalladen/ 3) sånger till rädisornas och ruculans ära med en värme och glöd som överträffade Abu Nuwwas beröm till vinet; de gröna ögonen dolde sig i rädisorna, medan rucolan var den älskades ögonbryn liksom draperifransar till hennes sovrum, och de var tatueringen präntad över hans bröst i Profeten Muhammeds, frid vare med honom, namn.

Vad jag bestämmer mig för går att läsa i appendix 1. I nuläget tycks alla gå lika bra även om jag lutar mot det tredje alternativet.

På samma sida reagerar jag sedan på detta i översättningen:

...därför måste rädisorna och rucolan säkert ha symboliserat många vackra saker för honom.

Meningen känns osmidig på slutet. Kan den inte fås smidigare? Jag har försökt vara trogen Shalabis formulering:

9.

Okej, egentligen står det: *därför måste rädisorna och rucolan ha varit två symboler för många vackra saker inom honom*. Men det blir ännu klumpigare.

⁸ Wikalat Atiya, s. 12

⁹ Wikalat Atiya, s. 12

Varför sjunger man om något? För att man tycker om det, det betyder något för en, det ligger en varmt om hjärtat, det står en kärt..., aha! Nu kanske stycket blir smidigare:

...så rädisorna och rucolan måste sannerligen ha varit honom kära.

Det är kanske inte alltid så lätt att utifrån en lösryckt mening förstå varför jag reagerar som jag gör, men i följande sammanhang blev det i min mening bäst:

Jag stannade kvar i närheten en lång stund och upptäckte att han aldrig upprepade visorna. Han gick från en visa till en annan, så rädisorna och rucolan måste sannerligen ha varit honom kära.

Pröva att läsa med den initiala översättningen i stället.

Jakten går vidare och så småningom reagerar jag på följande mening:

Väggarna var av fyrkantiga stenar och de avlånga fönstrena hade burspråk i trä ovanpå vilka rost och mörker låg samlat.

Okej, originalet råkar uttala sig ungefär på det viset men något säger mig ändå att här behövs det tänkas om. Jag tittar i den engelska översättningen i jakt på inspiration, samma mening:

The walls of square stone and rectangular windows with wooden mashrabiya were obscured by decay and darkness.¹⁰

Eftersom jag vet vad som står i originalet reagerar jag direkt på orden *obscured*, *rost*. Det var veckligen till hjälp måste jag erkänna och fick mig att tänka i andra banor. Rost som ju visserligen är rost kan vi väl i detta fall för smidighetens skull lika gärna se som någon sorts semantisk symbol för förfall, vanvård eller något i den stilen. Sedan det här med *över vilka rost och mörker låg samlat* – så länge vi inte skriver abstrakta låttexter tror jag att vi har vissa begränsningar att förhålla oss till om vi vill bli förstådda. Att *mörker* och *rost/förfall* på något sätt präglar byggnaden är tydligt men hur kan vi säga det som vi egentligen säger saker? Detta kanske kan tyckas som att ta sig fria tyglar i översättandet men ska arabisk litteratur kunna presenteras på svenska behövs nog lite mer kreativa grepp ibland för att lyckas. Nåväl, så hur blev det slutligen? Sådär:

Stenväggarna och de avlånga fönstrena dekorerade med burspråk i trä bar spår av förfall och mörker.

¹⁰ The Lodging House, s. 8

Fyrkantiga tyckte jag blev överflödigt att ha med. Sällan jag sett ett stenhus murat av något annat än fyrkantiga stenar.

Att säga vad som egentligen sägs tycks vara en effektiv översättarmanöver som kommer till hjälp lite då och då när något skaver.

En till mening som sticker ut:

Ryktet sa nämligen att förr i tiden brukade de flesta dansflickor, sångerskor, musikanter och andra festliga varelser ha haft sina examen från Atiyas härbärke. Det var vad jag hade fått höra och lära mig till och med innan jag blev elev på en skola i Damanhur.

I sitt sammanhang upplevde jag det understrukna som underligt och skavande (det är delvis därför meningen innan finns med i citatet). Vänta nu, sedan när säger vi att man *blir elev* på någon skola? Sägar vi inte oftast bara att man *börjar skolan*? Genast blev texten mer naturlig:

innan jag började på en skola i Damanhur

enklast översätts så. Magkänslan säger mig att vi hellre sätter *till och med* i början av en sats än på slutet av den. Men här blir inte det heller så bra: *Till och med innan jag började på en skola i...*, nej. Tankarna associerar i stället vidare till ett annat ord som ju också gärna står tillsammans med ordet *innan* i här om inte lägga emfas på hur länge karaktären i boken hört ryktena? Kan vi inte skriva meningen såhär: *långt innan jag började på en skola i Damanhur*? Det kanske bara är en övergående känsla men följande låter åtminstone i mina öron bättre än den initiala översättningen:

Ryktet sa nämligen att förr i tiden brukade de flesta dansflickor, sångerskor, musikanter och andra festliga varelser ha haft sina examen från Atiyas härbärke. Det var vad jag hade fått höra och lära mig långt innan jag började på en skola i Damanhur.

Några ord om ord

Något som ständigt återkommer är adjektiv! Man bedrar sig om man underskattar dem. Jag hakar oavbrutet upp mig över adjektiv här och där och kan inte bestämma mig:

Men teglet hade flagnat i färgen och och börjat gråna en aning och den avskyvärda ålderdomen kröp över det.

Tro mig, gubben säger en massa underliga saker och svär vid skilsmässa att han sett dem med egna ögon!

I den första meningen är jag definitivt inte nöjd medan den andra kanske mer är frågan om besatthet från min sida. Kan lika gärna stå: *konstiga, knäppa, galna, befängda, skumma*, med mera. Antar att det tar oss tillbaka till personliga preferenser igen. Vilka adjektiv använder vi helst?

Ibland kräver arabiska adjektiv liksom en del substantiv mer än bara ett motsvarigt ord på svenska. Man staplar adjektiv och substantiv efter varandra på ett sätt som sällan låter bra i svenskan, något som detta exempel kanske illustrerar:

11.

Till vänster om oss låg några antika byggnader likt tegelstenar staplade över varandra och sammansvetsade av broderlig värme, långt förhållande och tidsemotstånd.

Meningen släpar på slutet och låter inte helt naturlig. Hakar man upp sig i originalformuleringarna slutar det ofta såhär. Något måste göras, men vad? Svårt att helt förklara varför men jag tyckte att denna omformulering fungerade bra:

Till vänster om oss låg några antika byggnader likt tegelstenar staplade över varandra och sammanbundna av brödraskapets livskraftiga tidsemotstånd.

Inte mycket har förvanskats. *Värme* försvann visserligen, men jag tycker att formuleringen ändå förmedlar bilden av ett varmt brödraskap.

Små klatschiga avslutningsfraser likt *tamaam* är typiska i arabiskan:

12!

Hur många alternativ står man inför här?

... och jag får mig en stadig middag!

... och jag får äta mig mätt!

... och jag får smörja kråset!

¹¹ Wikalat Atiya, s.

¹² Wikalat Atiya, s. 17

... och jag får mig en rejäl måltid!

... och jag får fylla magen!

... och jag får middagen räddad!

Ja, man kan såklart hålla på hur länge som helst. Den där väldigt speciella tonen av *tamaam* på arabiska är svår fångad på svenska. Våra motsvarande ord ger inte helt samma konnotationer.

Realia kommer man aldrig undan. Personligen lutar jag mot att anamma ett annat språks ord för saker vi saknar motsvarigheter till på svenska. Att översätta blir bara bökiigare och många nya ord kommer ju in i svenskan just tack vare att någon inte ids översätta dem. Men även trots att vi ofta har motsvarande namn på saker i svenskan kan jag föredra de arabiska namnen. Men man bör ha gjort sin läxa noga innan och inte skriva *tyska febern* där det ska vara *röda hund* t ex., i tron att man hittat något nytt och mer exotiskt begrepp. Därför fick *harisa* till exempel vara *harisa* och inte *kokoskaka*, eller (ännu värre) *egyptisk kokoskaka*. *Goza* får läsaren likaså lägga på minnet i stället för *haschpipa*. Men helt konsekvent är jag inte. *Mashrabiya*, även om det går att finna i svenskan, valde jag att översätta till *burspråk* i stället eftersom jag skulle ha behövt en pluralform för ordet som vi (mig veterligen) saknar i svenskan. Det är lite lustigt det där, hur lätt något ord kan funka i singular, men genast bli mycket knepigare att hantera i plural. I Malaysia behöver man bara säga ordet två gånger så blir det plural, det ni!

Sedan har vi det här med smeknamn. Personligen vill jag behålla sådant. Och tar jag inte miste har man också gjort så med exempelvis rysk litteratur. I arabiskan kan olika diminutivformer göras från egennamn. Det är vanligt att man använder dem för familjemedlemmar eller vänner. Formella morfologiregler styr hur orden böjs liksom det också förekommer lokala specialiteter. I *Wikalat Atiya* råkar t. ex. *Maharisa* vara en diminutivform av *Mahrous*, och en lokal specialitet i just Egypten är *Dersh* för *Mustafa*. Ifall man nu undrar hur det kommer sig att ett så pass fonetiskt annorlunda ord fått ersätta *Mustafa* så säger anekdoten att saken har sin botten i när den ottomanske sultanen Mustafa under mitten av 1000-talet (*hidjri* tideräkning, alltså kring 1600-talet) lämnade ifrån sig makten för att kunna slå följe med ett sufiskt sällskap kallade *dervisher*, varpå ordet *dervish* kom att förknippas med just namnet *Mustafa* och senare förenklades till *dersh*, kort och gott. Dessa lokala

specialiteter är kanske inte alltid det lättaste att ha med. Man kan inte förutsätta att en svensk läsare skulle förstå dem. Ska jag ha med dessa känner jag mig därför nödgad att antingen bifoga en ordlista till texten, eller använda mig av fotnot. Lite bonusinformation skadar väl inte?

Ska vi tala om *öknamn* är dock de en svårare sak...

Paradoxer tycks vara något som uppkommer ibland, som i följande stycke där vad som verkar betyda *låga högmälda röster* förekommer:

13.

(ordgr. *med högrösth* el. *högröstade*)?! Tänker jag fel eller har författaren själv varit slarvig? Säkrast är kanske att anklaga sig själv – så hur gör jag då?

Vi kanske lika gärna kan tänka oss att ljuden/rösterna är svaga men samtidigt ändå på något sätt dåligt kamouflerade så att det är lätt att avgöra vad man hör?
?

Till att börja med låt mig försöka med en ordagrann översättning för att sedan kunna leka med:

Ur en del av dem kom svagt ljus tillsammans med svaga höjda röster så som gräl, så som kärlek, så som skämt, så som suckar, så som samlag, alla dessa ljud brusade ut över den stora gårdsplanen.

Något är uppenbarligen skevt. Inte bara det här med *svaga höjda röster*, men även uppradandet av en massa ord efter varandra kan vara störande i svenskan – som vi redan iakttagit tidigare. Men med en grov skiss på bordet blir det nu lättare att tänka.

Jag gör ett andra försök med lite friare tyglar:

Ur vissa kom svagt ljus tillsammans med svaga sorl av olika ljud från sådant som grälände röster, kärlek, flams, suckar eller sexuellt umgänge och brusade ut över den stora gårdsplanen.

Eller ska jag sätta punkt efter *sexuellt umgänge*? Då kan författarens egentliga formulering också användas:

¹³ Wikalat Atiya, s.

Allt detta brusade ut¹⁴ på den stora gårdsplanen.

Fortfarande är jag inte riktigt säker men får låta det stå såhär tillsvidare.

Bedrägligt enkelt

En av de meningar som länge har irriterat mig fast den kan tyckas så enkel är denna:

15 .

Men det var ett kändiskap förknippat med dekadens, olycka och smutsiga ögonkast.

Ett exempel på när svenskan och arabiskan kan skära sig och någon sorts asymmetri tycks uppstå. Meningen är förståelig men känns långt ifrån litterär. Kan vi förvandla denna mening till något annat, kanske med mer verb? Eller tänka om den ifrån grunden? Hmm...

Det hade dock ett rykte förknippat med dekadens och olycka som genererade olustiga blickar bland folk.

Men det var okänt och förknippat med dekadens, olycka och olustiga blickar.

Men det var känt som ett tillhåll för dem som det gått snett för och förknippat med dekadens och smuts.

Dock så var det okänt för sin dekadens, och förknippades med allsköns oduglingar och patrisk.

Men det var okänt som tillhåll för oduglingar och förknippades med...

Men det hade ett illa rykte som tillhåll för oduglingar...

Såhär kan det gå till inne i huvudet innan man hittar något man nöjer sig med. Kan det vara så svårt att på svenska säga det Shalabi säger?! På arabiska låter frasen spontan och kortfattad, och på så vis borde det väl gå att säga samma sak på svenska?

Låt mig titta vad man gjort i den engelska översättningen under tiden jag tänker:

¹⁴ Okej, egentligen står det *brusade i*. Prepositioner, ett helt eget kapitel...

¹⁵ Wikalat Atiyah, s. 16

And yet it has a reputation as a dump and a refuge of the downtrodden and a place of ill repute.¹⁶

... (kändisskap förknippat med...), så då kanske jag också vågar göra det:

Men det hade ett illa rykte som tillhåll för oduglingar och var okänt för sin dekadens och osedlighet.

Onekligen behöver något kreativt göras men vad avgör vad som är lämpligast? Personligen har jag en tendens att fastna för vissa typer av formuleringar som (smutsiga ögonkast/antydningar) och om jag förstår Shalabi rätt har härbärgat ett så dåligt rykte att bara namnet får folk att göra smutsiga/olustiga antydningar med ögonen. Längre envisades jag med att försöka få med det på något sätt, men jag måste nog nu inse att det inte alltid går att göra en exakt kopia av originalet, precis som jag samtidigt då också inser att varje översättare någon gång måste fuska.

Och apropå att fastna för vissa formuleringar, längre ner på samma sida stöter vi på följande:

...

Vilket bokstavligen hade blivit något såhär på svenska:

och om någon bondflicka hade fallit och drabbats av Guds sak och flytt innan familjekniven eller bybornas tungor hunnit slakta henne...

Ja, hur gör man egentligen här? Det är uppenbart vad det är frågan om men en förenklad parafraas känns lite för fräck även om jag ser att den engelske översättaren gjort så: *fallen pregnant*¹⁷. Men av någon anledning tycks jag ändå inte få till något som flyter lika bra som: *om någon bondflicka hade blivit gravid* kort och gott. Det hade såklart varit roligare att här få med Shalabis formulering som ju är mer implicit än explicit, men hur jag än vrider och vänder på det blir det här med *Guds sak/dom/öde*... knepigt och låter långt ifrån lika naturligt på (föll/fallit) skulle man möjligtvis kunna omvandla till något i stil med *tappat sin heder* eller *fallit i skam* men det skulle göra en redan mycket lång harang ännu längre och ännu klumpigare: *och om någon bondflicka tappat sin heder och blivit gravid och hunnit fly innan...*”

¹⁶ The Lodging House, s. 8

¹⁷ The Lodging House, s. 8

Nej, såhär fick det bli:

Om till exempel någon mördare var på flykten eftersöktes han omedelbart i Atiyas härbärke; hade någon bondflicka blivit gravid och flytt innan hon hunnit bli slaktad av familjekniven eller bybornas tungor, begav sig spionerna omedelbart till Atiyas härbärke – kanske hade flickan hamnat i klorna på någon av ligisterna som uppehöll sig där.

Vem vet, kanske jag gör någon sista ändring trots allt.

Ofta tycks till synes ganska enkla meningar ploppa upp igen vid renskrivningen, som denna, där min initiala översättning nu stör mig:

18

Så var jag nu plötsligt av egen fri vilja ledd mot det som om jag var på färd mot någonting nytt som jag inte visste någonting om tidigare över huvud taget.

Meningen släpar och känns stel på slutet så jag försöker banta ner den utan att förlora för mycket:

Så var jag nu plötsligt av egen fri vilja ledd mot det som om jag var på färd mot någonting helt nytt och fullständigt okänt.

Bättre nu?

Duvbuljong för att orka

19!

Bilden är kanske inte så otydlig men hur fångar man klangen av det här på svenska? En preliminär översättning kan se ut ungefär såhär:

¹⁸ Wikalat Atiya, s. 17

¹⁹ Wikalat Atiya, s. 18

Om han lät koka hundra par (eller: tvåhundra) duvkycklingar (eller: ungdovor) i en gryta tills de blev till en buljong som han drack före maten för att därpå skrida till verket! Varifrån skulle han i så fall få tillräckligt med kycklingar? Idioter kan försörja sig på galningar!(folkligt ordspråk)

I ett sånt här fall blir man naturligtvis nyfiken på vad en annan översättare kan ha gjort:

He would boil two hundred baby pigeons in a pot, reducing them to a stock and drink it before meals, then get up and go fuck his brains out! Where did he get enough pigeon cotes? The idiots make a living off the crazy ones.²⁰

har förvandlats till *go fuck his brains out*. Jag vet inte riktigt om jag känner för att härma denna manöver, utan ska nog försöka med något som ligger närmare originalet. Och ordspråket på slutet har översatts mer eller mindre ordagrant, något som jag däremot hade tänkt att eventuellt ändra på. Så jag gör ett försök:

Om han lät koka en buljong på tvåhundra duvkycklingar som han drack till maten för att därpå kunna skrida till verket, – varifrån fick han då alla duvkycklingar?! Idioter kan försörja sig på galningar!

Fortfarande skaver det någonstans, det framgår t ex. ännu inte tillräckligt tydligt att kungen lät koka denna soppa som någon sorts viagra för att kunna roa sig extra mycket med kvinnorna. Så småningom kommer man säkert på något, färden måste gå vidare...

²⁰ The Lodging House, s. 10

Tjorv på linan

Det understrukna i följande stycke får jag inte riktigt huvudet runt:

21 .

I översättning blir det ungefär såhär:

Ljuden började bli tydligare och allt klarnade. I fler än ett rum spelade man om pengar och kortlekar smattrade. I fler än ett rum söps det och brölades i vad som lät som bråk. I fler än ett rum lät kvinnor sin njutning höras tydligt och upphetsande, utan vare sig skam eller blygsel. Ljuden var dock dolda under ett täcke av bedräglig tystnad till den grad att jag ibland inbillade mig att jag fantiserade, speciellt eftersom jag i all utmattning fann att så fort ryggen rörde marken vaknade sexlusten till liv i mig, om det inte hade varit för de där avbrutna erotiska stönen som då och då sipprade ner från något av rummen, följt av en stunds total tystnad.

(till den grad att jag inbillade mig att jag fantiserade). Men på svenska måste det i så fall formuleras såhär:

Om det inte vore för de där avbrutna erotiska stönen (...) hade jag inbillat mig att jag fantiserade.

Eller:

(...) att jag inbillade mig att jag fantiserade om det inte hade varit för de där avbrutna erotiska stönen (...)

²¹ Wikalat Atiya, s. 22-23

... (speciellt eftersom jag märkte på mig själv...) får vi problem på svenska! Sådana här asymmetrier upptäcker man sällan direkt, utan plötsligt och oförberett som nu när jag trodde att allting var bra.

Typiskt.

Ännu en tjorvig formulering:

22

Men jag var som någon som plötsligt hade hittat något värdefullt ute på gatan och gömt undan det för senare inspektion vid ett mer passande tillfälle, för att på samma gång förlänga de dolda förhoppningarna om innehållet liksom avvärja pessimism och oro kring det.

Den understrukna formuleringen är alldeles för klumpig och behöver tänkas om. Kanske något i den här stilen fungerar:

... för senare inspektion vid ett bättre tillfälle för att på så sätt samtidigt hålla de dolda förhoppningarna om innehållet vid liv och avvärja ängslan kring det.

Ja, jag vet inte riktigt. Meningen upplevs fortfarande som konstig fast jag skalat och tar på så vis även bort lite av redundansen i första versionen. Men meningen smakar ändå lite främmande. Lite för mycket främmande faktiskt. Ja, det tycks aldrig vilja bli perfekt och förmodligen är det arabiskans substantivsjuka som spökar just här. Den brukar släppa med tiden.

Saleh Haysah

²² Wikalat Atiya, s. 23

Eftersom det handlar om samma författare har arbetet förstås varit likartat på många plan. Men varje bok har sina egna unika aspekter såklart och med denna var en av de stora unika aspekterna att finna rätt begreppsapparat. Vi rör oss i en miljö där bl. a. hasch konsumeras och fungerar som ett genomgående subtema. Diskussioner som skett i samband med denna text är till exempel hur terminologi specifik för en haschrökande subkultur bäst översätts till svenska. Våra egna motsvarande termer kan i sammanhanget skapa ovälkomna konnotationer hos läsaren och inte alls ge rätt bild av miljön det handlar om. Därtill är kännedom om den terminologin dessutom i relativt stor utsträckning beroende på saker som vilken generation man tillhör, ens uppväxt, klasstillhörighet, psyke eller rentav personliga intressen. Men hur det än ligger till, klassas mycket av den terminologin fortfarande som pundarjargong eller förortsslang, inte ord som vi kan förvänta oss att höra från vem som helst. Okej, visst kan det väl vara så i viss utsträckning i Egypten också. Olika begrepp för hasch, definitioner av att "bli hög" och ord för diverse paraferalia m.m. kan inte alla egyptier heller. Men haschet har ändå en djupare förankring i kulturen där än här, nu som förr, så begreppsapparaten är sedan länge etablerad. Mycket av inledningsstadiet bestod alltså av att finna lämpliga begrepp på svenska för alla ord och uttryck förknippade med hasch och haschrökning.

Men innan jag diskuterar det vidare fanns det ett annat och ännu viktigare begrepp som stod i centrum:

Titeln på boken är ju "*Saleh Haysah*". Inledningsvis kan man råka tolka *Haysah* som Salehs efternamn, men inser snart att det är hans smeknamn²³ och står då inför uppgiften att hitta något motsvarande på svenska. Inte nog med det, som inledning på romanen citerar Shalabi dessutom något som ska vara ett mantra hos Saleh Haysah:

²⁴!

Vår Herre har skapat världen haysah! Han skapade människorna i den haysah! Alla lever i haysah och gör haysah för att kunna få sin haysah eller inte!

Ungefär här någonstans var jag tvungen att börja och fråga mig själv vad betyder då *haysah*? Rent semantiskt är det förknippat med buller, oväsen och

²³ Här är det inte frågan om någon böjning likt diminitivformen i fallet "Mahrous" = "Maharisa", utan snarare som i "Kalle busfrö", "Starke Adolf" osv. Ett öknamn om man vill.

²⁴ Saleh Haysah, s. 5

annat ståhej, men kan användas ganska smidigt som vi just såg i exemplet ovan. Man kan göra *haysah*, vara *haysah*, bli *haysah*, ställa till med *haysah*, osv. Bildgooglingar på ordet resulterar bland annat i affischannonser för partyn och liknande; ”*Haysah* med DJ Ali B!” Så vilket eller vilka motsvarande ord finner vi då i svenskan? Oljud, kaos, baluns, buller, oväsen, dunder, dån, och listan kan göras längre, men inget av dem tycks riktigt kunna passa in lika konsekvent som *haysah* i citatet ovan. Om det bara hade handlat om smeknamnet vore saken betydligt enklare. Nu krävs i stället ett avsevärt mer dynamiskt ord med både positiva och negativa konnotationer om jag inte ska tvingas fuska. Av någon anledning ploppar *knas* upp i skallen på mig. Visserligen en förortsterm mer än något annat, men jag fastnar ändå för det och inser att *knas* kan fylla funktionen som *haysah* har i citatet. Man kan *vara knas*, det kan *bli knas*, någon kan *knasa*, *göra knas*, vara en *knasare*, *knasa till det*, osv., därtill finns även en artist vid namn *General Knas*! Hmm, kanske lite våghalsat men skit samma, jag kan i alla fall inte göra det bättre än såhär:

Gud har skapat världen knas! Människorna i den är knas! Alla är knas och knasar för att kunna knasa vidare!

En läsare med rätt bakgrund har i alla fall inga problem med att förstå. Därför fick också karaktären kallad *Saleh Haysah* i originalet bli *Saleh Knas* på svenska. Givetvis har jag förstås kikad på vad andra översättare gjort på sina respektive språk men gillade inte den engelska översättningen av *haysah* till *rowdy* (bråkig, våldsam). Och i den franska översättningen heter det *barouf* (buller). Så andra översättningar är aldrig några facit, men då och då inspirerar de en. Dock ej i det här fallet.

Men tillbaka till begreppsapparaten nu. Några av de återkommande termerna relaterade till karaktärernas huvudsakliga sysselsättning var dessa:

, avser själva stället där man ägnar sig åt haschrökning. Engelskans *hashish den* passar utmärkt, men på svenska blev jag tvungen att variera översättningen och kunde inte finna en term som ensam gick att använda konsekvent. I en mening fick det heta *haschkafé*, i en annan *tillhåll för haschrökning*, i någon annan *haschnäste* eller *haschhak*, osv. Franskan hade lustigt nog en ganska passande term: *fumeri*, men *ett rökeri* skulle sända helt fel signaler för oss på svenska.

speciell pipa avsedd för haschrökning, ofta enkelt tillverkad av konservburkar eller liknande. Nästan vad vi skulle kalla en bong på

svenska. Även om jag inledningsvis frestades att översätta *goza* till just *bong*, känner jag nu att texten blir rikare om det får stå *goza*. Många har redan en väldigt specifik föreställning av vad en bong är, emedan det finns vissa viktiga nyansskillnader mellan en *goza* och en bong. Men priset av att anamma en främmande term som *goza* är dock att man förr eller senare kommer behöva böja ordet till pluralis. Här kom jag inte undan som i fallet *mashrabiya* eller *burspråk*, och eftersom vi inte kan ta till engelskans smidiga *s* fick jag således böja enligt modersmålets modell så att *goza* blev *gozor* precis som *mamma* blir till *mammor*. Men vattnet i *gozan* då? Det finns ju redan ett smidigt ord för det: *bongvatten* – går *gozvatten* i så fall lika bra? Nja...

bokstavligen sten och stenar men avser här keramikhållaren för kol och tobak som placeras överst på en vattenpipa/*goza*. Men ordet kan likväl syfta på *ett stopp*, *en omgång*, eller varför inte *en holk*? Beroende på vad ordet avsedde behövde det alltså översättas. I det första fallet där det bara handlar om en teknisk detalj på en orientalisk pipa fick *piphuvud* eller *piphuvuden* fylla tomrummet tillsvidare. Men i det andra fallet liknade detta ord vårt första ord i denna lista: *ghurza* och jag tvangs variera översättningen utifrån sammanhang. Ibland *tog man sig ett stopp*, *tände upp en pipa*, eller bara rakt av *brände en holk*. Någonstans tror jag att en del slangtermer måste klämmas in för att översättningen ändå i någon bemärkelse ska fånga Shalabis skiftningar mellan *fusha* och så kallad *darija*. Risken är nog bara att sånt kan spåra ur om man blir för ambitiös.

, används ofta så som vi använder orden *humör* och *temperament*, men Shalabi liksom andra egyptier använder det ibland för att syfta på *ruset*, annars är det vedertagna begreppet för på arabiska. Det gick såklart inte att helt konsekvent använda en och samma term i varje läge, men *flum* var nog det som oftast passade bäst.

, ordagrant *årgång* men förekommer i boken som begrepp för *haschet/grejerna*. Någon gång kanske jag har dragit till med *braj* eller något annat svenskt slangord, men – precis som ovan nämnts – har jag försökt att vara sparsam med dylika termer för att inte skapa fel associationer hos läsaren

, ett mått varefter man mäter haschets kvantitet. En *qirsh* motsvarar ca 10 gram. Det ordet översatte jag inte. Man köper en *qirsh*, *halvqirsh*, *kvartsqirsh* osv²⁵. Avskyr t ex. själv översättningar där mått eller valutor ska översättas till svenska motsvarigheter. Varför i hela friden översätta ett pund till 0,4 kg eller hundra dollar till 750 kr eller vad nu kursen ligger

²⁵ Med undantag för väldigt små kvantiteter som då fått bli *knärts*, och alla vet ju vad en *knärts* är.

på?!

Utöver dessa begrepp används det flitigt med titlar i arabiskan som sällan blir bra i översättning. Därför anammar jag dem hellre än översätter. Att veta vad de egentligen betyder kan ju förstås vara en kuriös detalj, men själv läser jag hellre *shogun* än *krigsherre*, *muallim* än *magister*, *ustadh* än *professor*, *bej* än – ja vad? osv. Men med det sagt betyder det inte att saken alltid är så enkel ändå. Klurigt kan det alltid bli, men mer om det längre ner...

Ibland är jag feg som översättare måste jag erkänna. Onödiga omskrivningar eller förenklingar som jag själv egentligen inte hade velat göra. En sån grej var Shalabis *kvinnliga aborrar*. Jag var så osäker på om det skulle vara något sorts slangord för väldigt attraktiva kvinnor, typ som *sötnosar*, *läckerbitar* eller något annat att jag helt enkelt bara plattade till det med *kvinnor* i stället:

26

Aborrar, vitfiskar och malar sprattlade på kvinnornas beröring över fiskhandlarnas bord.

Vågar man vara kreativ och skriva: *på de kvinnliga abborrarnas beröring... ?* Eller gå hela linan ut och dra till med något helt eget: *på de kvinnliga fiskstjärtarnas beröring...* Jag är rädd att jag inte är tillräckligt modig.

Det är en lättnad när något äntligen släpper och den där lilla frasen som legat och skavt får en lösning. Ofta tycks lösningen löjligt enkel när den väl infinner sig. Arabiskan har en förkärlek till överdrifter som inte riktigt motsvaras i svenskan. Det är t ex. lättare att ta ut svängarna utan att framstå som för excentrisk. Här och där återkommer sånt i Shalabis texter. Längre irriterade jag mig på vissa stycken som detta:

27

(...) inne och utanför lokalen som var stor som en fotbollsplan.

Jamen, varför inte bara:

²⁶ Saleh Haysah, s. 8

²⁷ Saleh Haysah, s. 10

inne och utanför den ofantliga lokalen.

Utan hela sammanhanget blir det kanske svårt att förstå varför jag störde mig på formuleringen:

Hans ställe var faktiskt riktigt vackert, fräscht och ordnat. Det ingav känslan av ett kafé med alla stolar och bord med färgglada dukar uppradade inne och utanför den ofantliga lokalen.

Meningen blir redan ganska mättad av *alla stolar och bord med färgglada dukar uppradade inne och utanför* för att *stor som en fotbollsplan* smidigt ska få plats. Men som sagts, det är subjektiva bedömningar. Någon annan kanske hade komponerat det annorlunda.

Kreativa omskrivningar i alla ära! Förenklade parafraser är nödlösningar; deadline närmar sig och man måste skapa något presentabelt. Men Gud vad det är skönt att hitta den där formuleringen som verkligen känns trogen och passande. Initialt kanske den kan tyckas som en förenkling och jag är säkert själv skyldig till att anse någon annans kreativa omskrivning som en förenklad sådan. Shalabi har ett stycke där han citerar den ökände *Sooka* som lär hänga i gränderna kring *Umm Yahyas* hus:

28

Sen tänder han pipan och du drar i dig ren tobak! Hjärtat stannar av styrkan och inget har man i skallen som prisar Gud! Alltså, du köper detta hasch i ditt anletes svett bara för att denne horunge ska stjäla det ifrån dig och fylla dina lungor med sot!

I den engelska översättningen ser jag att man också försökt vara kreativ och snarare låtit sig inspireras av det arabiska uttrycket än fastna i det. Hade översättningen varit bokstavlig skulle nämligen det understrukna kunna låta såhär:

inget har man i hjärnan som förkunnar Guds singularitet

laysa fi dimaaghik shay yuwahhid Allah

²⁸ Saleh Haysah, s. 17

Alltså, den första delen av den muslimska trosbekännelsen fast i lite annorlunda skepnad än det allmänt kända *laa ilaaha illallaah*. Något som flyter snabbt och smidigt över tungan på arabiska. Men varken på svenska eller engelska blir det någon smidig fras. Man tvingas bli kreativ eller ta till någon nödlösning. Personligen finner jag den engelska översättningen aningen överambitiös:

*but in the end you've got no divine high from on high to show for it!*²⁹

Jag tror att jag var inne på något om det där med att inte bli alltför ambitiös i sin kreativitet. Här upplever jag den engelska frasen som betydligt mer komplicerad och långsökt än vad den arabiska frasen är. Själv vill jag helst hitta ett lika simpelt och lätt uttryck i svenskan som det arabiska uttrycket *yuwahhid Allah* är. *Prisar Gud* blir väl inte så tokigt då?

Att få en kamel genom dörrn'

Det är alltid spännande att utforska ett nytt idiom. Inledningsvis lade jag inte så stor vikt på följande fras utan nöjde mig med vad magkänslan sa mig:

30

och hade du något att invända mot det så, ursäkta uttrycket, men slå inte skallen i dörren på vägen ut.

Med andra ord tolkade jag det som någon sorts fräck fras som indikerade att man var ovälkommen och borde sticka eller något i den stilen. Jag drog till med något som man kanske skulle ha sagt på svenska i samma sammanhang men med tanken att återkomma till meningen igen så småningom. På arabiska står det annars ganska ordagrant:

och den som inte gillade det så – ursäkta – dörren rymmer kamelen.

När man är inne på en slutgiltig renskrivning vill man gärna gå till botten med just sådana här saker. Vänta nu, vad menas exakt? Jag googlar såklart i min jakt på svar. Sociala medier, digitala lexikon, bloggar, bilder; allt som kan vara av hjälp när man söker ringa in användningsområdet för en fras. Google books slår tillslut upp rätt sida ur rätt bok och ger mig följande:

31

²⁹ The hashish waiter, s. 13-14

³⁰ Saleh Haysah, s. 10

Dörren rymmer en kamel: ett uttryck med betydelsen av att kasta ut eller hot om att kasta ut [någon] i stunder av vrede.

Nu mot sluttampen känner jag nästan att vissa idiom på något sätt ändå borde gå att fatta i alla fall utan en “kreativ omskrivning”. Är det i avsaknad på inspiration som jag tänker så? Det är ju trots allt lättare att inte försöka vara så kreativ. Men om man säger såhär: - hur skulle det uppfattas?

och hade du något att invända mot det så, ursäkta uttrycket, men till och med en kamel kan fås genom dörrn.

Tja, kanske en idé att ha i åtanke ibland, men bara ibland. Det är ju ett främmande talesätt visserligen, men samtidigt vittnar historien om att vi ständigt anammat främmande talesätt inom svenskan. Här tycker jag i alla fall att man kan skönja sarkasmen utan en total omskrivning.

Den genomgående och ständigt återkommande svårigheten med att översätta Shalabi har ändå varit de långa rabblande meningar han är så duktig på. På varje sida går det säkert att hitta ett talande exempel och nedan följer några av de stycken jag finner värda att titta närmare på:

32.

Det här är förstås inte bara en mening, men ett sammanhängande stycke bestående av flera långa meningar. Jag vet inte exakt hur länge jag brottats med detta stycke, och det stör mig fortfarande. På *svarabiska* blir det ungefär såhär:

Under sommaren varje år reser Hakim till dem och stannar högst en månad medan han säljer vad han kan av skörden och siktar in sig på en ny bit mark för att köpslå om den med långt tålmod och lugna nerver användandes på ägarna vapnet bestående av pengar ständigt redo i fickan och hans förmåga att kunna betala omedelbart: och det var något som sällan var möjligt för andra i hans hemtrakter som aldrig lämnat sina platser. Pengarna som han drog in från haschnästet under året i en och samma galbaab som han aldrig bytte vare sig sommar eller vinter men som ändå alltid var ren, förvandlades på landsbygden i Asyut till mark och vapen för att fullända de maktmarkörer han bör ha då det blir dags för främlingen att återvända hem stolt och hedrad uppbackad av ägor och lojaliteter.

³¹ Mujam lughat al-hayaat al-yawmiyya, s. 127

³² Saleh Haysa, s. 26

Bitvis fungerar texten ganska bra och jobbet hade varit betydligt lättare om man slapp alla bisatser. Men nu får man gilla läget. En rolig övning vore att översätta detta stycke i grupp och se hur många varianter man får. Jag inser att jag måste ha mer interpunktion – något jag ofta får kritik för. Men samtidigt vill jag ha med det arabiska *flowet* som också är vad som ger texten sitt muntra tempo. Med för många punkter eller komma (med andra ord pauser) blir det ju något helt annat, även om jag säger samma sak. Sen misstänker jag att vissa nyanser måste skalas bort för flödets skull. Tempus likaså måste justeras³³ så att det matchar boken i övrigt. Ett till försök:

Varje sommar reste Hakim till dem och stannade som längst en månad medan han sålde vad han kunde av skörden och siktade in sig på en ny bit mark. Lugnt och sansat köpslog han med ägarna. Beväpnad med pengar ständigt redo i fickan manipulerade han deras beslut: förmågan att kunna betala omedelbart var något som få förutom han själv var förunnade i hans hemtrakter. Pengarna som haschnästet under ett år drog in i galabiyen han aldrig bytte vare sig sommar eller vinter, men som ändå alltid var ren, förvandlades i Asyut till mark och vapen – obligatoriska maktmarkörer han måste ha dagen då det blir dags för utvandrarerna att ärofullt återvända till hembygden med huvudet höjt uppbackad av ägor och lojaliteter.

Men nu blev det galet på ett annat sätt. Det understrukna måste fixas. Egentligen vapnet bestående av pengar ständigt redo i fickan och förmågan att kunna betala omedelbart. Jag tror jag får göra såhär:

Varje sommar reste Hakim till dem och stannade som längst en månad medan han sålde vad han kunde av skörden och siktade in sig på en ny bit mark. Lugnt och sansat köpslog han med ägarna och manipulerade deras beslut beväpnad med pengar ständigt redo i fickan och förmågan att kunna betala omedelbart; något få förutom han själv var förunnade i hans hemtrakter. Pengarna som haschnästet under ett år drog in i galabiyen han aldrig bytte vare sig sommar eller vinter, men som ändå alltid var ren, förvandlades i Asyut till mark och vapen; de obligatoriska maktmarkörer han måste ha dagen då det blir dags för utvandrarerna att ärofullt återvända till hembygden med huvudet höjt uppbackad av ägor och lojaliteter.

de som bor på sina platser och aldrig lämnar dem fick utebli.

³³ På arabiska är hela boken i princip skriven i någon sorts historisk presens, men det blev inte riktigt så bra på svenska.

Ytterligare ett exempel:

34

På svarabiska:

Det finns en tredje väg till Hakims haschnäste via Sheikh Marouf-gatan bakom hans moské där man leds genom en trång och krokig gränd fylld med grupper av oräkneliga barn sovandes nakna på marken mitt bland högar av sin egen skit som attackeras av arméer av flugsvärmar, ödlor, skalbaggar och flygande kackerlackor.

Så kan det ju egentligen inte stå på svenska men så här presenteras miljön på (hans moské) och formulera mig lite mer sammanfattat i översättningen:

Den tredje vägen till Hakims ställe gick via Sheikh Marouf-gatan bakom moskén med samma namn. Här passerade man genom en trång och krokig gränd befolkad av ett oräkneligt antal barn som sov nakna på marken bland högar av sitt eget avskräde kryllandes av ohyra och flugsvärmar.

(anfallna av arméer av...) det är ju en rolig formulering som vore en stor förlust för översättningen om den uteblev! Hmm...

Den tredje vägen till Hakims haschnäste gick via Sheikh Marouf-gatan bakom moskén med samma namn. Här passerade man genom en trång och krokig gränd fylld av ett oräkneligt antal nakna barn utbredda på marken omringade av sin egen skit under attack från arméer av flugsvärmar, ödlor, skalbaggar och flygande kackerlackor.

Det tycks helt enkelt bara bli för långt för svenskan! Ingen lätt expresslösning på denna förutom möjligtvis en grov förenkling.

Ett sista exempel ur samma genre:

35

Som vanligt på svarabiska först:

Som om vi hade varit i behov av ytterligare en anledning till att förena oss med Hakims haschnäste!! Som om ställets dragningskraft, Hakims muallim-skap, visdom och förmåga att skapa lojalitet omkring sig med en övre egyptisk stråtrövares skicklighet kryddad med en släng av sufism som inte riktigt kommit

³⁴ Saleh Haysah, s. 15

³⁵ Saleh Haysah, s. 33

upp till ytan än, som om att röka hasch och våra gemensamma privata vänskaper... som om allt det inte skulle vara tillräckligt gav stället oss – i en av sina viktigaste uppenbarelser – personen Saleh Haysah, han som hade varit en oskiljaktig del av det sedan det öppnades, ja, han var en en central figur i hela Marouf, Antikkhana och Champollion.

De understrukna fraserna var för mig de mest intressanta. *Muallim* nämndes tidigare i samband med titlar och hur jag föredrar att inte översätta dem. Men hur gör jag här där titeln förvandlats till något sorts adjektiv? Att Hakim är klok och vis, eller en bra ledare? *Muallim-skap* eller liknande hybridtermer är bara godkända i mina privata anteckningar.

Sedan har vi en *övre egyptisk stråtröwares skicklighet kryddad med en släng sufism...*, ja, hur gör jag där? Vore förräderi och urkundsförfalskning att byta ut formuleringen mot något annat med samma ”andemening”? Men kanske *övre egyptisk stråtrövare* ändå blir lite överkurs och man kan nöja sig med bara *stråtrövare*? Jag vet inte om det finns någon vedertagen princip för sådana här geografiska specifikationer, men om vi hade tagit ett svenskt exempel: *gällivarehäng* – hur hade det översatts?

(*mizaag al-hashish*) översatte jag som *att röka hasch* men är ju egentligen *haschhumöret/haschstämningen*. Jag tror trots allt att det inte är så noga med just själva formuleringen här utan mer en fråga om anledningen till att besöka stället, m a o. haschrökning.

Därmed måste alltså den första understrukna frasen tänkas om, likaså den andra men med kreativiteten i tyglarna, och den sista går bra som den är. Därtill störs jag även av allt *som om... som om... som om...* är inte det också lite tjatigt? Plus en massa annat som också svajar.

En till vända:

Som om det hade behövts ytterligare en anledning att förbinda oss med Hakims haschnäste! Som om ställets dragningskraft, den utmärkte värden Hakim, hans visdom och förmåga att skapa gemenskap omkring sig lika skickligt som en stråtrövare kryddad med en släng sufism under ytan, som att hänga med polarna och röka hasch... som om allt det inte skulle räcka! Då var det som om Hakims haschnäste i en plötslig vision uppenbarade Saleh Knas för oss. Ända sedan stället öppnades hade han varit en oskiljaktig del av det. Ja, han var en central figur i hela Marouf, Antikkhana och Champollion.

Äsch, det är fortfarande på skisstadiet. Kanske man kan försöka med att flytta som om det inte skulle räcka längre bak i meningen?

Som om det hade behövts ytterligare en anledning att förbinda oss med Hakims haschnäste! Som om det inte hade räckt med ställets dragningskraft, den utmärkte värden Hakim, hans visdom och förmåga att skapa gemenskap runt sig med en stråtröwares skicklighet kryddad med en släng sufism som inte riktigt kommit upp till ytan än. Som om det inte hade räckt med att hänga med polarna och röka hasch! Då var det som om Hakims haschnäste i en plötslig vision uppenbarade Saleh Knas för oss. Ända sedan stället öppnades hade han varit en oskiljaktig del av det. Ja, han var en central figur i hela Marouf, Antikkhana och Champollion.

Man dansar i bojor som någon uttryckte det!

En jättemanöver

Det här med ett språks egna temperament, om man nu kan uttrycka sig så utan att bli stämplad som något (implicit sänder det ju signalerna att man bedömer ett folk). Shalabi måste ses som delvis skolad av en tradition där muntligt *hakkaa*, sådana berättare som kan berätta spontant inför åhörare, och inte sällan krydda berättelserna lite extra för att tilltala just åhörarna. Därför finner jag ibland stycken som kanske inte nödvändigtvis är knepiga i sig att översätta, men mer knepiga att harmonisera med (vad jag inbillar mig är) svenskans temperament.

Exempel:

36

[pengarna] stoppade Saleh Haysah innanför kalsongernas resår, varpå han lugnt gick iväg likt en jätte som poserar på sitt bröllop att det såg ut som om han gick med en inbillad brud under armen.

Den där jätten kände jag mig nödgad att eliminera med följande manöver:

Pengarna brukade Saleh Knas stoppa ner innanför kalsongernas resår, varpå han lugnt gav sig av i magnifik posering så att det såg ut som om han gick omkring med en inbillad brud under armen.

Men sen är det någonting mer som inte riktigt går helt hem. Spontanitet sker på gott och ont.

Mer av samma vara:

37

³⁶ Saleh Haysah, s. 36

³⁷ Saleh Haysah, s. 36

Om jag skulle försöka vara så trogen som möjligt hade det låtit ungefär såhär:

Omgående föll han i en djup sömn som snart förvandlades till en högljudd, bullrande och markskälvande föreställning. Ur halsen kom snarkningar likt ett dundrande åskväder under en stormig natt om inte explosioner. Sprang man dit förskräckt över smällarna fann man varken något hus som just rasat eller någon slaktad vattenbuffel, bara Saleh liggandes totalt medvetslös med ljud susande ur näsa, hals och röv. Man förundrades över hans förmåga att sova så djupt mitt bland dessa explosioner.

Visst är det aningen övertonat? Jag tyckte i alla fall det så jag tonade ner här och där:

Omgående föll han i en djup sömn som snart förvandlades till en bullrande föreställning som mullrade upp ur hans hals likt ett dundrande åskväder om inte explosioner. Sprang man dit förskräckt över oljudet fann man varken något sammanfallet hus eller någon slaktad vattenbuffel, bara Saleh helt försjunken i sömn med ljud pysande ur näsa, hals och röv. Man förundrades över hans förmåga att sova så ljuvt mitt i detta oväsen.

Efterhängsna arabismer

Arabismer kan tydligen släpa kvar i texten ganska länge. Upptäckte detta stycke:

Saleh Knas kunde alltså lukta sig till feghet och uselhet i folk hur mycket de än gömde sig bakom importerade kläder, fina titlar och feta plånböcker.

Hur slog det mig inte inledningsvis att vi hellre säger *fega och usla människor*?

Saleh Knas kunde alltså lukta sig till fega och usla människor hur mycket de än gömde sig bakom importerade kläder, fina titlar och feta plånböcker.

På ett annat ställe har ett arabiskt *stadshus* stått och gömt sig som givetvis ska vara *hyreshus*. Dessa små skavanker upptäcks nog bäst av en annan läsare än mig själv. Så länge man har kvar källtextens eko i huvudet märker man inte av dem. Det är en gudagåva att kunna glömma...

Författaren kan faktiskt ha fel

Inte ens författaren är perfekt. Bör översättningen också spegla detta? Då och då har jag stött på vad som kan uppfattas som slarv. I följande stycke hoppar Shalabi från plural till singular. Om det ska betraktas som det retoriska greppet *iltifaat* inom *balaagha*, eller bara ett slarvfel spelar ingen roll eftersom det ändå inte riktigt funkar på svenska:

38 .

Det finns såklart mycket annat som man hade kunnat lyfta fram ur detta stycke, men det var just vid den plötsliga skiftningen från plural till singular som jag hoppade till:

De som kvällen innan just hade råkat ut för hans loskor kom nämligen dan därpå till haschnästet. Och visst, med utsökt manér välkomnade han dem varmt! Med skjortärmen svepte han bort dammet från bänken innan de satte sig: vill ni ha te? Har ni inget hasch med er? Inga problem! Jag har en knärts, varsågoda, ta den till frukost tills haschförsäljaren vaknar. Han sa det som om gårdagens sarkasmer som fått hela världen att skratta åt denne bej aldrig hade ägt rum. Karlⁿ stirrade Saleh Knas rätt i ögonen men kunde inte finna det minsta spår över huvud taget av vad som inträffat kvällen innan som om en helt annan person gjort det han gjort. Nej, denne ytterst artige och gode Saleh kunde omöjligen ha gjort något så fult.

Jag tror helt enkelt att jag får göra om allt till antingen plural eller singular.

Ibland kan man inbilla sig saker

Jag vill trassla mig ur den arabiska formuleringen:

39 .

En slarvig och snabb direktöversättning skulle kunna se ut så här:

³⁸ Saleh Haysah, s. 42

³⁹ Saleh Haysa, s. 51

Han [är⁴⁰] en av topparna [på] den kulturella, litterära [och] konstnärliga falangen av vårt stora gäng [bestående av] olika personer, målsättningar, yrken och nivåer.

Efter lite tankearbete:

I vårt stora kompisgäng bestående av alla möjliga personer med olika ambitioner, yrken och sociala bakgrunder var Mustafa Lami en av de ledande figurerna inom falangen som sysslesatte sig med kultur, konst och litteratur.

Fortfarande känner jag mig inte riktigt nöjd och börjar laborera med alternativ:

- A) Mustafa Lami var en av de ledande figurerna inom falangen som sysslesatte sig med kultur, konst och litteratur i vårt stora kompisgäng bestående av olika personer med alla möjliga ambitioner, yrken och sociala bakgrunder.*
- B) Han var en av de framträdande personligheterna inom kulturfalangen av vårt stora gäng som bestod av en bred variation av personer med skilda ambitioner, yrken och sociala bakgrunder.*
- C) I vårt stora gäng som bestod av en vild samling av olika personer med skilda målsättningar, yrken och sociala bakgrunder var han en av de framträdande figurerna inom den konstnärliga och kulturella grenen.*

Troligtvis har jag trasslat in mig lite för mycket i det arabiska uttrycket och det går att hålla på såhär i all evighet. Något behöver tänkas om från grunden. Dessvärre kommer dock sådant nytänk sällan på beställning och alternativen förblir oändliga tills en deadline dödar dem. Eller inbillar jag mig bara?

Ett kapitel om kapitel

Hur ska man namnge kapitel i översättning? Frågan dök väl upp sådär i förbifarten under kursen, men jag kan inte erinra mig att vi behandlade den i detalj. Om inte så för min egen skull vill jag titta närmare på hur jag såhär långt hanterat saken i *Saleh Haysa*:

⁴⁰ Jag borde egentligen ha haft ett specifikt avsnitt bara för tempus. Shalabis *hakkaa*-stil ger inte alltid så säkra besked på vilket tempus som gäller.

Hayy Marouf; fick bli *Maroufkvarteret*. Ingen större svårighet.

Sikka naafidha; *En öppen färdväg*. Jag känner mig för trogen här.

Sirdaab Ali Manga; *Ali Mangas håla*, även om mycket mer än *håla* säkert skulle kunna ersätta *sirdaab*.

Atfat Umm Yahya; *Umm Yahyas gränd*. Arabiskan innehåller betydligt fler variationer av ordet *gränd* än svenskan. *Atfah* och *darb* som flitigt förekommer i texten har i regel översatts som just bara *gränd*. Kanske har jag valt *bakgata*, *avkrok* eller något sådant ibland.

Al-Darb al-makshouf; *den öppna gränden* blev den omedelbara översättningen även om jag insåg att den inte skulle duga i längden. Läser man kapitlet förstår man varför det fått det namn det fått. Att ta den vägen innebär nämligen att blotta ut sig själv inför vad som med stor sannolikhet kan vara hemliga agenter ur säkerhetstjänsten. M a o. att bli *makshouf* (avslöjad, blottad) motsatsen till *mastour* (dold) och *mahjoub* (täckt, beslöjad). *Den blottade gränden* kanske skulle vara en närmare översättning, men det duger inte heller. Jag vette tusan, förmodligen är det ändå i slutändan något som ett eventuellt bokförlag hade gjort slutgiltiga beslut kring – så varför bry sig för mycket?

Al-Ghurzah: *Haschnästet*, *vårt ställe*, *Hakims sylta*, *haket*, *vårat tillhåll*, alternativen är många men enklast är nog bäst: *Haschnästet* – då går poängen hem och minimal förvirring uppstår.

Muallim Hakim eller bara *Muallim*?

Det första.

Al-za'eem; här har jag inget säkert kort på handen. Personligen upplever jag som ett mer mångfasetterat ord än svenskans *ledare*. På engelska har man valt *The great leader*, medan jag själv hellre hade valt något annat. *Vår hjälte* kanske?

Haysah = Knas, ja, det får heta *Knas*.

Al-shullah; *gänget*, inte svårare än så.

Att nörda ner sig

Även vardagslivet blir till en viss del påverkat av översättningsarbete. Märker på mig själv att jag lägger större uppmärksamhet på filmers/teveprogramms undertexter numera. Jag vet inte om någon studie gjorts på detta men för mig framstår det i regel som att undertexterna förenklar merparten av uttrycken. Man har förstås mindre tid och utrymme på sig att laborera med, men jag tror även att översättning i allmänhet kan ha en sådan tendens: att vattna ur ursprungsspråkets nyanser⁴¹. I längden kan inte översättningen ha samma bredd

⁴¹ Och om vi ska tala om arabiska översättningar i svensk media hade det kunnat bli en lång klagovisa, men nu ska vi inte peka finger åt någon. Man gör väl så gott man kan och *för var dag blir det bättre men bra lär det aldrig bli...*

och djup som originalet och jag antar att vi helt enkelt bara får lov att leva med det.

I linje med det resonemanget framstår det medeltida geniet Jahizs tankar som intressanta. I *Kitaab al-Hayawaan* resonerar han att bara faktumet att man behärskar fler än ett språk är ett handikapp i sig eftersom man fortfarande bara förfogar över vad han kallar en *kraft* eller *styrka* för språk. Ju fler språk man talar ju mer belastas den där *kraften* och måste fördelas. Det ena eller det andra språket kommer dessutom konstant att dra i det andra och försvaga det:

42.

Ungefär såhär säger Jahiz:

Så fort vi vet att någon talar två språk, vet vi även att denne begått orättvisa gentemot bägge. Båda språken drar nämligen i varandra och tar ifrån varandra och står i vägen för varandra. Hur skulle han kunna bemästra båda lika bra som om han bara hade bemästrat ett? Han har ju bara en styrka, så om han talar på det ena språket spenderas fortfarande den där styrkan av båda, och på samma sätt om han talar fler än två språk; och till det priset sker översättning på alla språk.

Det är en intressant iakttagelse och som flerspråkig tycker jag mig ha haft erfarenhet av detta. Något av språken måste förbli det dominanta i en given situation, de kan aldrig vara lika starka, men som flerspråkig hamnar man inte sällan i lägen där språken krockar och trasslar in sig i varandra. På personer som varit bosatta utomlands under längre tid kan man ibland märka att ordförrådet rubbats liksom deras ordföljd också tycks ha fått sig en törn. Exempelvis kan ett samtal vara på svenska men engelska eller arabiska ord är de första man uttalar eller associerar till. Man känner hur språken drar i varandra⁴³. *Kodväxling* är väl det fina ordet för det, men med Jahizs ord i färskt minne kanske det borde kallas *kodförväxling* i stället? Att man blandar in ord från ett annat språk är en uppenbar växling, men jag befärrar att man även tenderar att blanda in mer än bara ord. Nya strukturer och sätt att beskriva saker kryper sig obemärkta in i språkmedvetandet och influerar det. För en själv ter sig inte ens fraser så konstiga eftersom man programmerats att förstå flera kodsystém, men för åhörare/läsare kan ens uttrycksätt framstå som väldigt originella och udda. Förmodligen är det hjärnan som försöker effektivisera användningen av all data – var det kanske den Jahiz menade med *styrka*? – i slutändan har vi ju bara det

⁴² Jahiz, *Kitaab al-Hayawaan*, vol. 1, s. 54.

⁴³ Häromdagen råkade jag själv t ex. slänga ur mig *stäng baaben* till någon när jag egentligen skulle ha sagt *stäng dörren*. *Baab* = dörr på arabiska men jag böjde ordet enligt svensk modell och reagerade inte på vad jag sagt förrän en stund senare!

organet för språket. Tungan är ett redskap och vi kan fortfarande kommunicera utan tunga via andra redskap. Kanske inte så långsökt då att påstå att varje språk utgör en belastning för hjärnan. Hjärnan i sin tur försöker på effektivaste sätt hantera denna belastning, vilket innebär att den växlar eller förväxlar mellan språken för att hitta genvägar. I och med det vågar man kanske till och med tro att en flerspråkig person har sämre förutsättningar att bemästra ett språk till fulländning än vad en person som bara behärskar ett språk har. Översättaren har alltså en inprogrammerad bug i sitt språksinne, medan den som bara talar ett språk varken kan växla eller förväxla något så allt hen säger förblir renodlat och "äkta". Så för att besvara min inledande fråga: översättning kan aldrig bli helt äkta. Den är och förblir ett substitut för det äkta men kan ändå aldrig fullt ut ersätta det. Man måste förlora något på att översätta – det kostar – men det är en kulturell investering som i regel bara ger god avkastning. I värsta fall ligger ju förhoppningsvis det där äkta kvar någonstans i väntan på att befrukta någon annan. Avkomman dem emellan förblir dock oäktingar – men vi bör väl visa dem kärlek i alla fall?

Därtill kan nog litterär översättning betraktas som en billig kick för den som inte pallar ragga med sin egen charm på de kulturella klubbarna. Genom att översätta kan hen få utlopp för sina dolda fantasier och tillfredställa sitt begär utan att behöva gå den långa vägen. Idéerna är redan färdigserverade, det är bara att sätta igång och roa sig. *Pseudoförfattare* är kanske då vad en översättare är, men likväl ovärderlig för litteraturens fortplantning. Vad hade världen varit utan översättare? Så länge översättaren vet vad hen gör och gör det bra, kan hen således utan skuld känslor ge sig hän åt sina begär i vetskap om att hur många oäktingar hen än avlar fram, kan hen aldrig klandras; oäktingar är hens avkomma och kommer så förbli, inget kan stoppa hen, inte ens en *fatwa*.

Men det är klart, man gläds inte alltid av sina barn. Missfoster man bara inte vill veta av, sådana har man sett. Men man måste ändå våga gå hela linan ut. Njut av fruktbarheten men var samtidigt också beredd på att bita det sura äpplet ibland. Dumpad eller refuserad, sånt händer. Men om ingen hade skrivit riktigt dåligt först hade ingen skrivit riktigt bra sen. Och ofta behöver man först skriva riktigt dåligt om man någonsin ska börja översätta från arabiska. Våga skriva dåligt!

Om någon har blivit klokare av mina ord så är det jag själv. Jag kan konstatera att de trots allt är några pusselbitar till det oändliga pussel översättning utgör. Nu vid vägs ände inser jag att jag bara har skrapat på ytan av de dimensioner som texterna erbjuder. Varenda mening är en process av överväganden, kompromisser och förhandlingar som hade de skrivits ner säkert skulle fylla

volymer. Inte för att någon hade varit intresserad förstås. Men potentialen finns; djupet är oändligt – liksom förklaringarna (och bortförklaringarna). Men vet ni vad det absolut skönaste ändå är?

Att få översätta utan att behöva förklara sig.

Appendix 1.

Atiyas härbärke

av: Khayri Shalabi

övers: Kristoffer Strand

Intro

Jag hade aldrig trott att jag skulle sjunka så lågt att jag accepterade att bo på Atiyas härbärke. Jag hade inte föreställt mig att jag skulle kunna bli en fullkomlig trashank hemmahörig bland tvättäkta lösdrivare till den grad att jag behövde känna till en plats i Damanhur vid namn Atiyas härbärke. En plats jag aldrig hade drömt om. Aldrig skulle mina fötter ha lett mig till detta avlägsna och perifera ställe, vilket knappt infödda som känner stan utan och innan är

bekanta med, hade jag inte lyckats slå rekord i fattigdom, lodande och planlöst luffande.

Jag borde vara student på det allmänna institutet för lärare. Det var jag för mer än två år sen menar jag. Jag var på väg att bli lärare inom ett år eftersom jag klarat mig utmärkt genom kurserna i praktisk pedagogik, lektionsplanering och moderna inlärningsmetoder. Dessvärre blev jag plågad av en efterbliven äcklig horunge till mattelärare. Han uppskattade inte att simpla bondsöner från landsbygden kunde göra bättre ifrån sig i studierna än de sanna skolgossarna från förmögna och respekterade familjer. Han gick till angrepp mot mig vid varje tenta, hotade mig med sylvassa blickar, förhörde mig så fort jag skruvade på mig, hostade eller vände mig om för att låna en linjal, passare eller ett suddgummi – dessa saker som jag inte kan erinra mig att jag någonsin skaffade under studietiden. Därför retade sig min lärare på mig, och ännu mer retade han sig på att jag aldrig köpte några av de böcker och rutade kollegieblock han insisterade var viktiga. Det enda val han hade var att förbjuda alla från att förse mig med något. Han kastade till och med ut en ur klassen för att ha gett mig en passare. Till slut blev han en mästare på att förnedra mig. Då började jag kasta korta hatiska blickar som till sist retade gallfeber på honom. Han slet ifrån mig det blanka svarsappret och kastade simpelt och brutalt ut mig. Jag frös fast frustandes av ilska på min plats. Mina ögon måste ha skjutit brännande pilar mot honom eftersom han utbrast:

”Varför grinar du sådär åt mig pojk? Är du inte nöjd?”

Jag fortsatte stirra utan att veta vad jag skulle ta mig till. Han gav mig en spark som kastade mig huvudstupa mot klassrumströskeln. Nyss hade jag föreställt mig att jag skulle bli en respekterad och aktad lärare. Jag tappade fattningen; och klandrade mig själv snabbt. Likt en rabiessmittad vildhund slungade jag mig med all kraft in i matteläraren Wael Effendis mage. Jag bet honom i ansiktet med tänderna, krossade hans näsa och tänder med skallen, knäade och sparkade honom i skrevet och på smalbenen tills han låg utsträckt på marken. Då satte jag mig på honom, tog tag i hans kläder och lät fingrarna borra sig ner i köttet på hans nacke. Hela provkommittén blev förskräckt. Det kändes som om en hel stad flög på mig med slag medan de utan framgång försökte befria honom från mig. Röster höjdes, fusket tog vid och lappar dök upp ur skjortärmarna. Biträdande rektorn kom springande i panik. Flera poliser dök upp och batongslag började regna över min rygg, rumpa och huvud. Varje slag jag tog emot sprutade jag ut som gift i Wael Effendis ansikte genom att banka det i marken som om jag ville skaka ut hans hjärna. När jag till slut inbillade mig att han hade dragit sitt sista andetag, då alla lemmar var slappa, hudfärgen hade gulnat på honom och gnistan

dött i ögonen, lugnade jag mig och underkastade mig de armar som drog mig från honom. När jag rest mig tog jag mig för att stampa honom i magen, skrevet och ansiktet tills det enda som återstod av honom var en hög av sönderslitna kläder indränkta i blod; mitt och hans blod.

Honom transporterade de till sjukhuset i ett kritiskt tillstånd, och mig till den lokala polisstationen i ett beklagligt skick eskorterad av biträdande rektorns förbannelser och skildring av mig och mina gelikar som förkastliga skitiga herdar, och Taha Hussein som fördärvat och besudlat undervisningen med slödder som mig. Jag visste att han skulle säga det där, men jag brydde mig inte om honom eftersom jag äntligen hade tillfredsställt mitt hämndbegär och fått upprättelse för min sårade heder. Flera av mina vänner betraktade mig med medlidande blandad med viss beundran. Trots det kändes det ändå inte som om jag hade fått pissa färdigt i Wael Effendis strupe, om jag nu i alla fall ska måsta hamna i fängelse och gå miste om min framtid tack vare honom. Och så fort jag blev fri skulle jag helt definitivt döda honom.

Domstolen hade emellertid empati med mig och dömde mig till ett sex månaders villkorligt fängelsestraff samt oåterkallelig avstängning från institutet. Dagen då jag återvände till institutet året därpå, med avsikten att hämta ut mina papper och sticka en kniv i Wael Effendis lever, överraskades jag av att han förvandlats till en enögd förvriden skepnad. Tydligt hade jag i min galenskap petat ut ett av hans ögon. Mina bitmärken syntes ännu över hela hans ansikte. Han rörde sig plågat mot klassrummet utan sin tidigare självsäkerhet och högmod. Basrösten, konstant manövrerad av hans giftiga tunga, hade försvagats och elegansen som brukade utmärka honom var som bortblåst. Då släppte jag greppet om kniven i fickan och en känsla av medlidande för oss båda sköljde över mig. Han tittade på mig ur vrån på det oskadda ögat men kände inte igen mig på grund av den radikala förändring mitt utseende hade genomgått. Håret hade blivit långt och tovat sig på ett uppseendeväckande sätt, skägget var vildvuxet, kläderna slitna, och ansiktet, händerna och kläderna var nedsmutsade till den grad att många av mina klasskamrater inte kände igen mig då de passerade mig på institutets innergård eller i sekreterarens kontor. Egentligen var jag nöjd med att ha det så, och jag hade inga avsikter att göra mig påmind. Enda anledningen till att jag hämtade ut mina papper var för att pula ner dem i fickan som identifikationshandlingar att visa upp vid behov.

Denna händelse innebar att jag aldrig mer skulle återvända till min by. Stadens gator skulle nu bli min hemort och bostad. Jag spenderade hela dagar och nätter med att vandra dess gator och kvarter, från Susi- till Mudiriyagatan, vidare till Ifalaqabron, till Shubra, till Abu Rish, till Nadigatan. Jag fick tiden att gå genom

att läsa lite sagor, romaner och dikter i det lokala biblioteket på jakt efter en bättre värld att leva i under några timmar. Därefter bemötte mig Damanhurs torra asfalterade gator som varken gav en droppe gott till skänks för främlingen eller erbjöd någon trygghet för vagabonden. Jag passerade Susigatan från Saghagatan efter att ha blivit mätt på doften av *foul mudammis* som osade från al-Asis restaurang, känd över hela Egypten för sin *foul*. Det sägs nämligen att han gav en gryta av den till kung Farouk, varpå denne, efter att ha smakat en tallrik till frukost, via expresstelegram titulerade honom *bej* – denna titel som sen dess dagligen förunnar honom tiotals, nej, hundratals kunder från alla håll och kanter till sin restaurang för att få smaka på hans kända *foul*.

När jag vek av från Susigatan till Suqgatan bemöttes jag av al-Fakharanis frukthandel och en hel trädgård av aptitretande och härliga dofter. Jag frestades att dyka ner i marknaden för att låta doften av äpple, dadlar, guava och citron blandas i näsborrarna med doften av fisk, kött, rucola och hästskit från karovagnarna. Den folktäta gatan, som gapade av sprickor fyllda med skitigt vatten i de breda cementplattorna, spottade ut mig på den välvårdade huvudgatan. Denna börjar vid järnvägsstationen och sträcker sig till Iflaqabron vid Mahmudiyakanalen. Dofte av friterad falafel berusade mig och fyllde mig med en känsla av mättnad fastän magen var fullkomligt tom. Då natten slutligen sänkte sig togs jag av mörkrets hårda och brutala grepp, i form av antingen kyla, rädsla eller vilshenhet. Jag lärde mig att sova inuti dräneringstrummor, under träd vid lantvägarna, bredvid nattöppna bagerier eller på trottoarer intill lokala kaféer. Men trots all denna misär hade jag ännu inte lärt känna det där stället vid namn Atiyas herbärge.

Rymd

Fattiglappar fästs vid varandra på samma sätt som en klibbig vätska fästs mot ett sluttande plan. Så var det med Mahrous och jag. Vi fäste oss båda vid varandra. Första gången jag såg honom var intill lantvägen vid stadens infart. Där satt han framför buntar av rädisor och rucolaknippen utspridda över en säck. Han lockade till sig kunder genom att sjunga sånger till rädisornas och rucolans ära med en värme och glöd som överträffade Abu Nuwwas beröm till vinet; de gröna ögonen dolde sig bland rädisorna, medan rucolan var den älskades ögonbryn och draperifransar till hennes sovrums, liksom de var tatueringen präntad på hans bröst i Profeten Muhammeds, frid vare med honom, namn. De vackra orden och de fascinerande och ärliga känslor de väckte lockade mig. Jag

stannade kvar i närheten en lång stund och upptäckte att han aldrig upprepade visorna. Han gick från en visa till en annan, så rädisorna och rucolan måste sannerligen ha varit honom kära. När han upptäckte att jag stod och lyssnade med nöje, släppte han loss för att verkligen imponera på mig. Jag nickade uppskattande åt honom och begav mig vidare.

Några dagar senare drev jag förirrat omkring på Khawaliqagatan strax innan solnedgången. Plötsligt stannade en cykel framför mig och en vacker grabb med fina grova anletsdrag stirrade mig i ansiktet med hela gapet uppspärrat:

”Hur är läget?” Hojtade han vänligt och varmt.

Omedelbart kom jag ihåg honom:

”Ahlan, ahlan! Hur är läget med dig och rädisorna och rucolan?”

”Mår du bra? Saknar du nåt?” Utbrast han fräckt. Sedan nickade han med huvudet mot pakethållaren:

”Hoppa på!”

Jag spelade förvånad över hur han såhär enkelt kunde bryta isen mellan oss:

”Vadå, hurdå?”

Han ignorerade min formalitet:

”Låt mig få bjuda dig på en kopp te i bagerikaféet här intill! Du gillar såklart visor! Följ med så ska du få höra tills du blir mätt!”

Jag hoppade på bakom honom. Vi åkte genom den gamla delen av Damanhur bredvid järnvägsstationen där rälsen skymtar fram nedanför en slänt, eftersom – som vår historielärare lärt oss – denna upphöjda gata går över ruinerna från den faraoniska staden som hette Demi-en-Hor, det vill säga guden Horus stad, Isis och Osiris son, som skulle hämnas sin far mot sin farbror Seth, onskans gud. Av någon anledning – om jag inte tar miste – så kunde han dock inte, eller kanske misslyckades han. Jag har inte bara glömt den historiektionen utan alla lektioner sedan jag slungats ut i gatans flod utan vare sig båt eller åror.

Den nybyggda staden avlägsnade sig bakom oss. Vi passerade resterna av en gammal ruin, övergivna stenväggars som påminde om pyramider, och andra byggnader med plåttak. Eftersom de täckte stora arealer måste de ha varit fabriker, bomulls- eller textilverk. Jag tänkte att jag skulle återkomma hit morgonen därpå för att söka jobb med hjälp av lågstadiebytet. Då vi anlände till ett kvarter som uppstått ur ingenmanslandet omkring stannade Mahrous cykeln, parkerade den och sa:

”En minut bara, jag ska ta hjulet till cykelverkstan!”

Jag väntade på honom några minuter tills han återvände och drog iväg mig i armen mot ett snitsigt byggt skjul med väggar av trä och tennplåt. Det visade sig vara ett kafé samt tillhåll för haschrökning. Mahrous var tydligen en kändis där och tekannen dök genast upp utan beställning. Mahrous reste sig och försvann ett par minuter. Han återkom med ett leende på läpparna och en man i hälar bärandes på en *goza*. Det här var första gången jag rökte hasch. Jag var hungrig på gränsen till svält så jag blev yr efter några bloss och kände mig illamående. Men jag lyckades i alla fall njuta av de visor Mahrous pumpade ur sig i ett konstant flöde som om han vore ett outtömligt förråd. Klockan hade passerat midnatt när Mahrous överraskade mig med något chockerande som fick maken att svänga under mig. Plötsligt utbrast han:

”Förresten! Jag såg dig en gång sova under ett träd mitt i natten! En annan gång såg jag dig sova på trottoaren utanför ett kafé i Shubra! Så var har du tänkt sova i natt?!”

Jag svarade inte utan förblev stirrande och mållös. Tillslut hörde jag mig själv säga:

”Jag ska sova på Lukanda för tio piastrar!”

”I månaden?!”

”Per natt!”

”I så fall är du rik! Tjänsteman? En kändis kanske?”

Jag skrattade.

”Kom och sov med oss för en piaster per natt!”

”Var?!” utbrast jag överlycklig.

”På Atiyas härbärke! Du kan betala två piastrar för att få sova i ett rum! Eller bara en piaster för att få sova på gården! Oavsett så är det en ordentlig nattsömn! Och stället är säkert!”

”Var ligger detta Atiyas härbärke?!”

”Följ med oss!”

Jag reste mig omedelbart utan att tveka.

Kraftledningarna sträckte ut sig mot fjärran jämse vägbanan där ljuset från lyktstolparna reflekterades. Till höger om oss låg åkrarna likt ett oändligt grågrönt hav. Till vänster om oss låg några antika byggnader likt tegelstenar staplade över varandra och sammanbundna av brödrskapets livskraftiga tidsemotstånd. Men teglet hade flagnat i färgen och börjat gråna en aning och förhatlig ålderdom krälade över det. Ett ödeland där vinden ilade. Efter ungefär en kvarts färd förvann åkrarna och ett högt berg tog dess plats och sträckte ut sig så långt ögat nådde. Vid bergets fot började det nu synas små hus som blev allt större i takt med att vi närmade oss. Tillslut befann vi oss i hjärtat av en liten charmig stad med lantlig karaktär. Snart insåg jag att vägen dit hade kunnat bli betydligt kortare om vi i stället hade begett oss från området Salah al-Din som knyter samman stans avlägsna kvarter med de centrala via sina genvägar genom trånga raklinjerade kvarter, något som för övrigt också indikerar att Damanhur har grundats flertalet gånger under historiens gång, eller att det var flera småstäder som med tiden växte och spred sig tills de lyckades fläta ihop sig på ett förunderligt sätt.

Likt ett torg öppnade sig en kvadratisk yta framför oss omsluten av byggnader från alla sidor. Mitt emot oss stod en väldigt gammal byggnad likt en fallen härskare svept i en skrud av föråldrad värdighet. Stenväggarna och de avlånga fönstrena dekorerade med burspråk i trä bar spår av förfall och mörker. På grund av fukten framstod stenarna i väggarna som bitar av *harisa* som skulle mosas så fort man rörde vid dem. Huset hade en stor port med två runda portgavlar likt en borg; samma typ av arkitektur jag ofta hade sett i historieböckerna om Wikalat al-Ghouri, gamla moskéer och faraoniska tempel.

”Det där, det är Atiyas härbärke.” Sa Mahrous medan han drog mig i armen mot portingången. Omedelbart påmindes jag om alla dessa bilder och historier från Atiyas härbärke som gått i arv bland folket i byarna runt Damanhur. Härbärgen var faktiskt så känt att det överträffade alla andra av Damanhurs landmärken, särskilt bland oss på landsbygden. Faktum var att för en del bybor betydde Atiyas härbärke Damanhur, emedan Damanhur inte betydde Atiyas härbärke. Men det hade ett illa rykte som tillhåll för oduglingar och var ökänt för sin dekadens och osedlighet. Om till exempel någon mördare var på flykten eftersöktes han omedelbart i Atiyas härbärke; hade någon bondflicka fallit i skam och flytt innan hon hunnit bli slaktad av familjekniven eller bybornas tungor, begav sig spionerna omedelbart till Atiyas härbärke – kanske hade jätan hamnat i klorna på någon av ligisterna som uppehöll sig där. Å andra sidan var Atiyas härbärke samtidigt omgärdat av en positiv mystik som förde tankarna till underhållning och sena nätter. Ryktet sa nämligen att förr i tiden brukade de flesta dansflickor, sångerskor, musikanter och andra festliga varelser ha haft sina

examen från Atiyas härbärke. Det var vad jag hade fått höra och lära mig långt innan jag började på en skola i Damanhur. När Mahrous berättade för mig att man kunde sova på Atiyas härbärke för en piaster hade jag aldrig föreställt mig att han menade just det där ökända härbärgen. Kanske för att det hade en mytologisk aura kring sig i mitt medvetande som hindrade mig från att förknippas med det eller närma mig avsatsen till dess avgrund. Så var jag nu plötsligt av egen fri vilja ledd mot det som om jag var på färd mot någonting helt nytt och fullständigt okänt. Och nu, när jag slutligen fick se det, slogs jag omedelbart av det som en verklighet i sig själv värd att beakta. Den gamla myten vaknade till liv och smälte samman med verkligheten. Härbärgen framstod som mycket mindre för mig nu än den bild myten hade målat, möjligen mindre mystiskt. Trots det hade jag ändå ett oemotståndligt begär av att låta mig slukas av det. Myten, som egentligen borde ha hållt mig borta från härbärgen och gett mig avsmak för det, var nu vad som i själva verket drev mig mot det, lockade mig att gå in, ja, planterade mig där med all sin magiska kraft liksom all min upptäckarglädje och önskan att se och erfara.

Ingången spärrades av en dörr som jag inbillade mig skulle kräva minst tio karlar för att knuffa upp. Mahrous lyfte på den stora mässingsdörrknackaren som satt på dörren och knackade diskret flera gånger. Sedan nickade han med huvudet bortåt mot en intilliggande byggnad lik härbärgen i arkitekturen men lite nyare och större, full av fönster, smala balkonger och välvda portar. Ovanför varje fönster och portvalv satt ett stolt hästhuvud i sten.

”Det kungliga stallet!” sa Mahrous. ”Nu fungerar det som boskapsmarknad varje tisdag! Stallet fylls av Guds alla skapelser! Det är den enda dan jag säljer buntar med *barsim* och höbalar liksom rädisor, salladslök och purjo! Gud försörjer mig och jag får mig en stadig middag!”

Sedan pekade han mot en annan avsides byggnad på tre våningar, även den lik härbärgen fast yngre, under vilken det låg ett litet kafé med uteservering som höll öppet till gryningen, och viskade med darrande röst:

”Det här däremot, ursäkta språket, är horhuset! Tänk att detta var kungens semestertillhåll! Kan du tro det? Den gamle ägaren kommer ihåg sina glansdagar då kung Fuad hade egendom i de här trakterna! Det var svågerns egendom, bror till kungens fru Shukar Hanim! Hade kung Fuad någon fru som hette Shukar Hanim? Har de inte lärt er sånt i skolan? Tro mig, gubben säger en massa underliga saker och svär vid skilsmässa att han sett dem med egna ögon! Aha! Nu kommer jag ihåg! Kung Fuads svåger hette Muhi al-Din Sharaf al-Din Sayf al-Din eller nåt sånt! Nån gång ska jag få ut gubben så du får höra hans snack! Han påstår att denne svåger sköt ett hål i kungens nacke varpå läkarna

skyndade sig att täppa till det med en silverplugg som sen visslade när kungen skrattade eller skrek! Kung Fuad skulle därpå ha låtit deportera sin svåger till mentalsjukhus utomlands! Kan du tro på det? Varför lät han inte dräpa honom? Hur som helst lade han beslag på svågerns egendomar här, spelade bort hälften på casino och lämnade det här respektabla huset till en tjänsteflicka! Slutligen kom sonen, kung Farouk, och spenderade vad som fanns kvar på kvinnor! Kan du tro på det? Han ska ha låtit koka en soppa på tvåhundra duvkycklingar som han drack innan maten för att orka med sina ärenden! Hur fick han i så fall tag på alla duvkycklingar? Idioter kan försörja sig på galningar! Nu har stället blivit en bordell med statlig licens! Då det är marknad fylls också den och priset stiger till tjugo piastrar! Annars kostar det bara tio! Det finns några riktiga läckerbitar där men pengarna är inte lätta att komma förbi!”

Han knackade lite hårdare på dörren igen. Till min förvåning gled dörren upp som en fjäder i vinden. Bakifrån den stängda porthalvan kom ett matt ljus från en lykta. En stor hand med fingrar likt ormar sträcktes ut och lyfte upp lyktan. Ljuset fyllde portingången. En man låg utsträckt på en lång cementbänk fastgjuten längs med väggen och var nedbäddad med några trasiga säckar ihoplappade med överskottsfiltar från armén. Utseendet sa en att kroppen knappt kunde ha fått se vatten under hela livet, och att karln kanske aldrig fick i sig någon vätska vare sig som mat eller dryck. Ja, det skrovliga grova skinnet fick honom att framstå som ett uttorkat barrträd bränt av en stekhet sol. Händerna och fötterna hade långa naglar likt skräckinjagande klor och ansiktet var som ett svart lerkärl med ett spretigt skägg likt taggtråd. Ur ansiktet stirrade två gamla kamelögon och gnistrade med en röd glöd. Munnen var bred som en toalettstol och tandlös. Näsan såg ut som en rostad majscolv.

”Gokväll farbror Shawadifi!” sa Mahrous.

En mullrande hes röst höjde sig över oss:

”Välkommen Maharisa! Vem har du med dig?”

”En släkting!” Sa Mahrous samtidigt som han pekade på mig. ”En bra kille och han har lågstadiebetyg! Hur som helst ska han sova med oss i natt! Han funderar på att kanske stanna länge! Han har sina anledningar!”

Den mullrande rösten svarade som om den inte hade hört något av vad som sagts:

”Inne eller ute?”

Mahrous langade över två piastrar och sa:

”I natt ute! Morgondagen löser vår Herre!”

Mynten försvann under en hård kudde av samma färg som marken. Samtidigt som han sköt igen porten med en käpp och låste sa den mullrande rösten: ”Du vet vägen!” Så var vi inne på härbärgets gårdsplan.

Gårdsplanen bestod av en rund och väldigt stor yta under öppen himmel. På marken låg hundratals kroppar i högar som om de vore kvarlämnade lik från ett våldsamt krig för århundraden sen och stelnat på sina platser varpå de fått markens färg. De låg huller om buller, den enes huvud över den andres fötter, och en annans fötter över andras nackar och magar. En del låg ihopklistrade som en enda kropp. Fast gårdsplanen var stor höll sig alla undan från mitten och kurade ihop sig framför valven i drösar.

Trots höjden bestod härbärgets bara av två våningar. Små rum låg vägg i vägg med varandra. Utifrån varje rum gick en spiralstege med slitna trappsteg upp till det övre rummet. Framför varje rum täcktes en yta på drygt två kvadratmeter av ett krökt trätak uppburet av bjälkar i samma stil som valven. De flesta av rummen stod öppna på båda våningarna. Ur vissa kom svagt ljus tillsammans med svaga sorl av olika ljud såsom gräl, kärlek, flams, suckar eller sexuellt umgänge. Allt detta brusade runt på den stora gårdsplanen. Flera dofter trängde sig in i näsan på samma gång: förruttnelse, svett, rykande spritkök, rostade kaffeböner, sardiner och rökt sill, dynga och urin. Men då och då kunde luften också föra med sig en fläkt av parfym som träffade näsan med en kvalmig stank. Jag kände mig nedstämd, äcklad och maktlös. Jag höll på att spy. Jag insåg att jag hade hamnat i klistret och att jag skulle bli ett lätt villebråd i natt för denna hop av trashankar, tjuvar och tiggare. Det verkade som om Mahrous hade uppmärksammat min oro och torra hals, så han pekade mot högen av kroppar och sa som för att försäkra mig:

”Låt dig inte inbillas att alla där är karlar! Där ligger också många av de kvinnor du själv stöter på ute på gatan med sina barn då de tigger din hjälp för Guds skull! Barnen sover inte här! Det har farbror Shawadifi bestämt! Barnets förmyndare är den som sover här i ett av dessa rum! Kvinnorna får sina barn av honom varje morgon! De gör upp räkningarna med honom vid slutet på varje dag och varje kvinna får sin lön medan barnen går någonstans som bara förmyndaren känner till! På morgonen kommer de självmant för att äta frukost, ett stycke bröd med falafel i! Farbror Shawadifi kommer du att tycka om! Han styr det här stället med järnhand! Ingen vågar öppna munnen! Det han vill sker! Om det inte vore för honom hade det här stället sparat ur och polisen stängt igen det för gott! Skulle du tappa bort ett öre här hade han låtit visitera allt och alla och minsann kommer han att hitta det stulna! Hans enda fel är dock att han tar hälften själv som hittelön!”

”Du säger att det är Atiyas härbärge! Vem är då denne Shawadifi?!”

”Shawadifi har hyrt det av Atiya sen ungefär tio år tillbaka! Atiya kunde inte kasta ut honom och förlorade rubbet i sina försök! Sen blev han sjuk och de hundrasextio piastrarna som hyran gav honom i månaden räckte inte ens till två dagars medicin! Och Atiya kunde inte heller sälja det eftersom han själv sedan länge hyr stället från al-Waqf! Jag ska visa dig Atiya! Han kommer ofta hit stödd mot sin käpp för att dricka te med farbror Shawadifi!”

Mahrous spanade ut en plats i mitten och begav sig mot den medan jag tvingade mig fram bakom honom. Jag vadade bland bylten, säckar, korgar, burar, kryckor och svarta tunnor med blinkande ögon och händer som rullade cigaretter. Med foten knuffade Mahrous till en kropp som låg med utsträckta lemmar och sa mer vänligt än bryskt: ”Flytta på dig horunge!” Grabben flyttade sig direkt utan ett ord och vi fick plats så att det räckte och blev över. Mahrous tog av sig sin galabiya och undertröja, rullade ihop galabiyan och räckte över den till mig:

”På min rygg.”

Mina ögon började nu vänja sig vid det gulbleka dunklet. Jag tittade länge upp mot himlen; sakta började härbärgets rum träda fram runt om mig i gråa toner och plötsligt dök månen upp. Ur Mahrous näsa hördes svaga snarkningar och det verkade som om han hade fallit i sömn, men han vände huvudet mot mig och viskade:

”Du kommer att älska det! Om du är riktigt smart hyr du dig ett rum för trettio piastrar som du betalar i förskott och trettio som du ger senare. Varje natt betalar du en piaster när du kommer in igen! Du får en nyckel värd hela världen att ha i fickan och låsa rummet till dina kläder och pengar med! Sextio piastrar och du får en egen nyckel, det är ett kap! Jag hade önskat att jag kunde men haschet ger mig inte trettio piastrar över. Det är min lust och glädje i livet och jag kan inte klara mig utan det! Om jag inte tar mig ett stopp eller två varje kväll som du såg kan jag inte sova! Och den dag jag har tio piastrar över efter haschet skulle jag köpa en biljett till vår by al-Toud för att träffa mamma och sen komma tillbaka! Men rädisor säljs ju inte i våra trakter och inte heller finns det något hasch där så varför skulle jag stanna hos mamma?!”

Så slutade han plötsligt tala och snarkningarna hördes åter.

Ljuden började bli tydligare och allt klarnade. I fler än ett rum spelade man om pengar och kortlekar smattrade. I fler än ett rum söps det och brölades i vad som lät som bråk. I fler än ett rum lät kvinnor sin njutning höras tydligt och upphetsande, utan vare sig skam eller blygsel. Ljuden doldes dock under ett

täcke av bedräglig tystnad att jag ibland inbillade mig att jag fantiserade, speciellt eftersom jag i all utmattning fann att så fort ryggen rörde marken vaknade sexlusten till liv i mig – just på grund utav de där avbrutna erotiska stönen som då och då sipprade ner från något av rummen, följt av en stunds total tystnad.

Det ena lyset efter det andra släcktes i rummen följt av en stunds oväsen från fötter som for omkring här och där och i trappor. Sedan hördes dörrar som öppnades och stängdes och lätta ben som tassade tills tystnaden åter svepte över oss med ett grått täcke sammanvävt med den stigande månen som lyste som en banan på en silvertallrik. Allting lockade en till att lyssna, tänka efter och sjunka in. Men jag var som någon som plötsligt hade hittat något värdefullt ute på gatan och gömt undan det för senare inspektion vid ett bättre tillfälle, för att på så sätt samtidigt hålla de dolda förhoppningarna om innehållet vid liv, liksom avvärja eventuell ängslan kring det.

Jag lät mig slukas av en djup sömn vars motstycke jag aldrig hade upplevt förut, inte ens på en bekväm säng. Jag drömde att jag lugnt och obekymrat strövade fram genom en tjock skog vars träd aldrig tog slut, en enda massa av moln. Jag dök in bland löv- och grenverket där trådar av svagt grått ljus strilade ner. Vargar, rävar, hundar, tigrar och andra vilda djur sov under rötterna och gäspade uttråkat och obrytt åt mina berusade och fumliga fotsteg som titt som tätt nuddade deras tassar och päls eller trampade dem i magen; inte mer än en morring eller skämtsam rörelse som vickade pälsen en aning kom som gensvar. Det verkade som om jag kände alla dessa vilddjur på ett personligt plan och att de likaså kände mig väl och att vi hade känt varandra länge, möjligen på grund av vårt gemensamma mål om att finna mat om dagen och skydd om natten. Jag inbillade mig till och med att en del försökte bjuda in mig med sina ögonkast, som om de lämnade köttbenen de var i färd med att slita isär för att säga: varsågod, ta en slick eller två – och jag skulle nästan ha gjort det eftersom doften av kokt benmärg och heta kalvfötter berusade min näsa där den kom ifrån uppburen av oset från en fritös som jag kunde höra sprätta. Jag fortsatte min färd genom lysande och fuktiga moln vidare genom mörka och ännu fuktigare moln tills ett tomrum plötsligt öppnade sig framför mig. Solen lutade sitt röda huvud över molnen och sprinklade blodröda droppar över dem. Jag började sakta men säkert att känna av värmen. Tillslut var jag genomvåt av svett och kläderna klibbade fast sig mot kroppen. Lekfulla rörelser som kanske kom från hoven av något av alla djur som förföljde mig och krefsade mig i ryggen och hoppade upp i ansiktet på mig. Marken rörde mina läppar och jag försökte resa mig upp, sedan öppnade jag ögonen.

Jag upptäckte att jag låg ensam mitt på gårdsplanen och Shawadifis grova hand som skakade mig hårt för att jag skulle vakna. När mina igenklibbade ögon hade frigjort sig såg jag hans ansikte som påminde om ett mytologiskt djur. Han log och sa i vänlig ton:

”Har du inte sovit på år och dar?! Vad är det här för sjusovande hörru? Har du inget arbete att göra?”

Jag reste mig snabbt upp och gnuggade ur ögonen. Han pekade med sin trädstamslika arm mot en nerstänkt plats i bortre ändan av gårdplanen nära porten:

”Gå iväg och skölj av ansiktet med två nävar vatten!”

Jag tittade dit han pekade och såg en vattenpump i ett litet cementkar. Jag ställde mig upp och vinglade iväg mot pumpen. Jag tog tag i pumphandtaget och drog den upp och ner flera gånger medan pumpen väste och gurglade. Jag insåg att jag måste stoppa lite vatten från karet i pumpen först för att vattnet skulle kunna pumpas upp ur marken. Jag släppte pumpen och skopade upp vatten ur karet med händerna. Vattnet svalkade härligt och förförligt. Jag sköljde av ansiktet och armarna med två handfullar vatten och torkade av mig med en jordfärgad näsduk som alltid låg ihoprullad i byxfickan, lukten av svett i den var mer vämjelig än stanken från ett ruttet vattenhål. Jag var redo att lämna härbärget.

Appendix 2.

Saleh Knas

av: Khayri Shalabi

övers: Kristoffer Strand

“Humanity takes itself too seriously. It is the world’s original sin. If the caveman had known how to laugh, History would have been different. Seriousness is the only refuge of the shallow.”

- Oscar Wilde

”Gud har skapat världen knas! Människorna i den är knas! Alla är knas och knasar för att kunna knasa vidare! Och alla är trashankar! Men alla är trashankar på sitt sätt! Och jag är trashankarnas kung! För jag är en trashank

på alla sätt.”

- Saleh Knas

1

Maroufkvarteret

Hakims haschnäste låg på ett särskilt ställe, oss emellan känt som haschnästens högkvarter, i Maroufdistriktet direkt bakom Talat Harb- tidigare Sulaymangatan. Huvudgata i kvarteret är Maroufgatan som går parallellt med Talat Harb-gatan. Den börjar vid Tahrirtorget och korsar al-Antikkhaanagatan, idag känd som Mahmoud Basyouni, där konstbiblioteket låg som en del av muséet för modern konst. I forna dar, när vi var våra egna mästare, kunde vi spendera oräkneliga kvällar här med att lyssna på musik, läsa i dyrbara böcker och se på tavlor. Maroufgatan slutar i en korsning där den möter 26-juligatan och Tharwatgatan. Sista byggnad på gatan är Högsta domstolen som vetter mot både 26-juli- och Ramsesgatan. Flera andra byggnader av samma stil som vetter mot Tharwatgatan sitter ihop med denna respektingivande byggnad: domarklubben, journalistförbundet och advokatsamfundet. Mitt emot dem, bredvid Järnvägssjukhuset på andra sidan Tharwatgatan, ligger Heliga hjärtats kyrka.

Även om det knappt skiljde ett stenkast mellan dem så var Maroufgatan raka motsatsen till Talat Harb-gatan. Från Café Riche mitt på Talat Harbtorget, ett forum för intellektuella, kändisar och turisteliten, in till Maroufkvarterets haschnästen tog det högst någon minut genom några gränder. Därefter kändes det plötsligt som om man genom ett trollslag förflyttats till ett annat liv, i en annan stad, bebodd av ett annat folk. Gatan blev full av oräkneliga sorters människor och saker: kärror dragna av åsnor och hästar, eller rentav handdragna, grönsaksstånd, frukthandlare och fiskförsäljare med sina varor uppdukade på marken, plast och aluminiumbehållare i alla storlekar, prylhandlare, kylskåp med läskedrycker, butiker och kiosker runt om på båda sidor, stånd som erbjöd bönor, falafel eller *koshari*, reservdelar, billackerare, mekaniker, cykelverkstäder, elektriker, kaféer, samt mobila enheter av allt detta som gatuförsäljare stod till tjänst med ur bärbara trälådor som de kånkade på. För att inte tala om alla de hörnor och skjul där man kunde få lås, bildörrar och gaskök fixade, plus skomakare specialiserade på att lappa ihop utslitna skor och få dem att skina igen.

Alla dessa affärsverksamheter hade åtskilliga kunder som kom hit med bil eller till fots. Man förundrades att de lyckades klämma in sina bilar på någon ledig plats och parkera så fint i denna storm av enerverande oväsen, gastande och ihållande larm. Men såklart, tack vare det egyptiska folkets stora lättsinne så ska allt lösas: bilar lyckades köra genom nålsögon utan att vare sig lacken repades, lyktor krossades, varor gick förlorade eller fotgängare blev skadade. Skulle gatan stanna upp av någon anledning kom den förr eller senare åter i rörelse. Många ställde nämligen frivilligt upp med att dirigera trafiken om den strypts eller knuffa igång bilar som fått motorstopp. I annat fall så kunde mekanikern dyka upp till undsättning på någons rop. Och vi ska inte heller glömma hela den hop människor som kom hit för att inhandla grönsaker, frukt, kött, fisk och bröd. De flesta var kvinnor ur olika samhällsklasser med korgar eller palmbladsväskor över axlarna. Damer vita som européer om inte ännu blondare och västerlänningar. Magra, fåniga och stackars energiskt pladdrande tjänsteflickor. Barfota kvinnor klädda i svart på svart kom också hit från okända platser för att duka upp diverse varor såsom ost, vassle, smör och duvungar längs med gatan.

Alla boende i centrala Kairo köpte sina varor längs denna myllrande affärsgata där rörelsen ständigt var så intensiv att en färd genom dess vimmel kunde ge känslan av att det var marken under alla dessa människor som flyttade på sig. Trots det var gatan ändå trevlig oavsett timme på dygnet. Livet gick vidare här till det lägsta priset. Om en lunch på Talat Harb-gatan kostade dig en hel månadslön som fattig tjänsteman, kunde du på Maroufgatan fylla magen för bara två piastrar. För bara en piaster kunde du kanske till och med köpa dig en falafelmacka med bönor och sallad, eller en måltid varm god mättande potatis, eller så kunde man sitta på ett av dess många kaféer och uteserveringar och smutta på te med mjölk och röka vattenpipa för endast två och en halv piaster. Inte nog med det, man kunde dessutom njuta synen av en oerhörd mängd kvinnor i alla åldrar, former och färger, som om vartenda hus i staden hade släppt ut sina välförvarade juveler på just denna gata klädda i enkel hemklädsel som avslöjade kroppens behag, speciellt de områden som bör täckas. Obekymrat och naturligt strosade de förbi utan blygsel eller någon som helst känsla av iakttagelse som om de rörde sig i det egna hemmet. De kunde böja sig fram över burar med handelsvaror så att bröstet smälte in bland kurande duvor och lurpassande kaniner. Kinderna förväxlades med persikor, äpplen och granatäpplen. De skära plockade armhålorna matchades med get- och kalvlår dinglande från krokarna. Abborrar, vitfiskar och malar sprattlade på kvinnornas beröring över fiskhandlarnas bord.

Maroufgatans natt hade sin egen unika magi. Trängseln brukade avta något fram emot kvällen då den gyttjiga gatan sköljdes av och smutsigt vatten rann iväg mellan sprickorna på den vämjelige stenläggningen. Luften var tjock av en tung stank vars odör närmast påminde om lukten av all den svett som droppat över gatan under dagen. Atmosfären friskades förvisso snart upp av doften från kött grillat över rykande kol, lever och hjärna stekt i pannor på prydliga vita handdragna vagnar dekorerade med färgglatt glas och lyktor. Högar med doftande frukt skrek av blomstrande färger likt en färgsprakande festival. Ölflaskor och läskedrycker pyste bland rasslet från spelbrickor och stolsslammer över kaféernas marmorgolv. Umm Kulthums röst ljud ur flera radioapparater spridda i gatans alla hörn och ekade iväg mellan gränderna. Livet tedde sig lätt och bekvämt här, fyllt av ro och tillfredsställelse. Neonljusens sken reste ett tält av behaglig atmosfär där fantasin, berusad av fuktigt grönskande och varma mänskliga känslor, fick breda ut sig – speciellt om man just klev ut ur ett av många haschnästen gömt någonstans i djupet av denna stora karneval.

2

En öppen färdväg

Till Hakims haschnäste fanns det flera vägar. Det gick att komma dit via Ramsesgatan. Men i så fall var man tvungen att passera Galals haschnäste. Det var egentligen lite generande. Galals hak var nämligen konkurrent till stället vi föredrog. Hans var ett kafé byggt av trä och bambu mitt i ett stort område av raserade byggnader. Husen runt om, längs med både Maroufgatan och Ramsesgatan, var officiellt klassade som fallfärdiga i statens register. Deras tid hade löpt ut för mer än ett halvsekel sen och det gavs stränga direktiv om att utrymma alla dessa byggnader som trots ålderdomen ändå bevarat prakten i sin storslagna arkitektur. Varje hus klassades i själva verket som ett ovärderligt kulturarv men förmådde likt en fallen härskare inte få någon nåd av de usla

människorna. Hyresgästerna kunde inte hitta några alternativ så de stannade på egen risk kvar där de bodde medan byggnaderna registrerades som fallfärdiga ödehus av staten. Detta trots att husen faktiskt upprepade gånger rasat ihop framför alla och över de boende. Till och med nya invånare anlände och tog över ruinerna. De lade beslag på den plåt och virke som gick att använda och lät på tomma ytor bygga upp små skjul att bo i, affärer, haschhålor, och verkstäder för lackering, låssmideri och plåtslageri. Ledare för denna verksamhet var muallim Galal, ägare av det välkändaste haschnästet i hela centrum, om inte i hela stan med omnejd – i synnerhet med tanke på egyptiernas underliga förkärlek till kriminella personligheter av dominant och hänsynslös karaktär. Många var de som fann stor tillfredställelse i att få utföra dennes kommandon och underkasta sig hans herravälde. Måhända kunde de till och med tävla inbördes om att vinna hans gunst; möjligen för att gardera sig från honom, eller möjligen för att få hans uppbackning i någon angelägenhet.

Muallim Galal, den ökändaste gangster som någonsin fängslats i Egypten, var nu ute från en livstidsdom och redo att sprätta upp magen på förste bästa poliskonstapel som blockerade hans väg, hindrade hans försörjning eller helt enkelt bara störde honom.

Alla polischefer fruktade hans vrede. Att låta honom slå upp detta haschhak var bättre än att han sprättade upp magar och bröt upp kassavalv. Hans ställe var faktiskt riktigt vackert, fräscht och ordnat. Det ingav känslan av ett kafé med alla stolar och bord med färgglada dukar uppradade inne och utanför den ofantliga lokalen. Det hade en disk i marmor och kakel fylld med dyrbara koppar, kannor, kopparfat, askkoppar och vattenpipor – för smaksatt tobak bara – och inte minst *gozor* för ren haschrökning. Grabbarna som tjänade gästerna var egentligen någorlunda välvårdade och hyggliga, men bossens makt och styrka förhärdade dem och fyllde dem av förakt och arrogans. Därför kunde de höja priset på ett stopp till en hel piaster istället för en halv, vilket alltså innebar dubbla priset jämfört med de andra haschnästena, och te till två piasters för att – i deras mening – bevara kvalitén på besökarna och hålla slöddret ute.

Tack vare sin list och erfarenhet från fängelset lyckades muallim Galal attrahera en utvald kundkrets bland de fina och mest respektabla; journalister, konstnärer, höga tjänstemän inom den allmänna sektorn, rika affärsmän, söner till förmögna revolutionsofficerare som tagit paschornas söners plats och betalade rikligt med dricks ur en till synes aldrig sinande källa. Alltså förunnades de exklusiv service jämfört med oss andra som fick finna oss i att vänta tills pojkarna blev klara med att servera de fina herrarna såsom de behagade, och hade du något att invända

mot det så – ursäkta – men till och med en kamel kan fås genom dörren.

Många inbitna haschrökare och däribland vårt gäng undvek Galals ställe även om de må ha varit hans vänner. De skulle till och med – om de hade rökt på hos honom – få bästa tänkbara exklusiva service, men bara så länge han var närvarande. Under dagtid däremot, när han sov som bäst, måste de underkasta sig smågrabbarnas lynne, och de var några riktigt förbannade snorvalpar. Endast pengar kunde blida dem.

Vår åsikt om att röka hasch i ett vanligt kafé, eller något som ens liknade ett vanligt kafé, var att det tog bort halva glädjen av flummet och förhindrade sinnet från att nå klimax. Rökningen var nämligen långsam på grund av trängseln och laddningarna kom bara tio åt gången oavsett hur stor gruppen var. Man fick alltså bara röka en laddning per omgång och tills nästa tio anlant, vattnet i *gozorna* bytts och glöden förberetts hade redan effekten av den förra förångats från hjärnan. Om så någon hade ropat åt pojkarna att snabba på eller hämta en extra *goza* svarade de kyligt med ord som: ”tålmod är en dygd”, ”Gud är med de tålmodiga”, ”inte har världen gått under än”, eller ”bättre sent än aldrig” och så vidare med dessa enerverande färdiga svar som bara skapade mer förbittring. En bunt simpla busar med ovårdade och blinda tungor. Radion hade de dessutom på högsta volym och det gick inte att sänka den eftersom alla hade rätt att lyssna. Samtidigt hade också alla rätt att prata. Men med den sjungande radion i bakgrunden gick det inte att prata annat än genom att skrika. Ett sådant här typ av oväsen räckte i sig själv till att få de mest sansade att flyga i luften. Huvudet värkte hur bra rökat än var. Det låg förstås i muallim Galals intresse att man inte kände av något flum alls så att man bara fortsatte att röka och röka utan ände.

I likhet med andra genuina haschrökare föredrog vi att röka i ett äkta haschnäste som inte alls liknade ett kafé, även om det i likhet med kaféer må servera te och kaffe, men bara som ett sekundärt erbjudande som omedelbart gick att avstå ifrån eller avbryta oavsett orsak. Ju mer lik en grotta, källare, håla eller skrymsle haschnästet är, ju mer spelar det på haschrökarens sinne och stimulerar hans fantasi. Haschrökaren gläds ännu mer bara han får sitta ner, oavsett var, för haschrökning enbart, omgärdad av flera stimulerande begränsningar. Äkta haschnästen var som barer. De sysselsatte sig inte med något annat än att servera haschrökaren så fort han satte sig med set efter set av holkar i sådan täthet att inte en minut gick förlorad. Och på det här specialiserade sig personalen: en till att rengöra piphuvudena, en som fyllde dem, en som fixade kolen och smulade ner den i piporna, en som bytte bongvatten, en eller fler som hjälpte gästerna

genom att sitta på golvet framför medan han med ena handen höll i *gozan* och den andra i piphuvudet som han täppte till så att det skulle bli ordentliga bloss. Denne siste arbetare var den lägst betalde för han försörjde sig på bakshish.

3

Ali Mangas håla

Den andra vägen till Hakims haschnäste gick via Antikkhana-gatan, men den var också besvärlig att passera. I hörnet av den låg muallim Ali Mangas basar, en pytteliten affär som sålde cigaretter, olika sorters förpackat godis och läsk. Det var bara en fasad dock, den verkliga handel som Ali Manga sysslade med var nämligen hasch och opium.

Muallim Ali Manga var en smart man som hade sugits upp av opium och tärts av upprepade fängelsevistelser. I avlägsna Kairoförorter var han känd för sin stora noggrannhet om kvalitén på produkten. Han specialiserade sig på ett premium hasch känt som Blått puder. Han bytte aldrig ut det vilket bekräftade att han samarbetade med en producent bland odlarna i Libanon. Det var något som han dessutom ständigt och jämt ivrigt försäkrade med varenda knärts han sålde, även om kunden hade bråttom och inte alls var brydd om att känna till sådant.

Felet med muallim Ali Manga var att han sög kundens blod med en falsk vänlighet. Och fast det var uppenbart, och fullt så det skrek om det, var han ändå len och giftig som en ökenorm. Ansiktet var präglad av ålderdom, avmagrat och blekt till den grad att man knappt såg honom. Han hade breda läppar, ruttna tänder och en röst som var konstant hes på grund av den filterlösa Wing-cigarett som aldrig lämnade mungipan. Blicken var skarp och snokande. Dold bakom glasdiken belamrad av burkar med tofee, karameller, kola, mint, tuggummi, klubbor, smällare och ballonger kunde han få ögonen på en medan man gick på andra sidan gatan; med ett bestämt och avgörande tecken från sin magra arm och ett groteskt leende – som trots allt ändå lyckades skina med välkomnande känslor, hederlighet, generositet och gnistrande löften, som om han vore på väg att gratulera en med goda nyheter eller skänka en en dyrbar gåva – fångade han in en. Leendet slingrade sig runt nacken och snärjde en. Försökte man dra sig undan plågades samvetet så att man inte smet – för artighetens skull åtminstone

– så intalade man i alla fall sig själv – du måste ju oavsett gå över och hälsa på honom; eller som han säkert hade sagt:

”Känner vi bara varann när det gagnar eller vad? Ska vi inte vara riktiga polare?”

Han behövde bara märka att man närmade sig för att genast dyka upp med kryckan under armhålan. Genom diskens öppning skyndade han ut till den röda kyl som stod bredvid cigaretthyllan utanför affären; han öppnade den medan han ignorerade ens utrop om att det inte behövs någon gästfrihet; han rörde undan isbitarna och fingrade med handen över flaskorna för att testa kylan och välja ut den kallaste. Inom ett ögonblick: ”Tjick”

”Varsågod herrn, smakligt!”

Efter att man hade tagit emot flaskan tillade han alltid:

”Släck törsten! Det är hett! Eld! Må Herren bevara oss från helvetets eld!”

Medan man nu långsamt drack ur den frostränkta flaskan, pillrade han med de långa fingrarna bakom örat för att inom ett ögonblick räcka fram dem mot en med en bit opium på tumnageln som stank av en färskhet både förförisk och skräckinjagande, likt syndens färskhet:

”Öppna mun och smaka på det här!”

Ryktet bland nya opiumanvändare var att kolsyrade drycker skulle förstöra opiumets effekt och muallim Ali Manga brukade ständigt driva med detta nonsens:

”Nej men kom igen! Riktigt opium finns det inget som kan förstöra, inte ens citron!”

Man tvingades stanna kvar längre för att komma på ett sätt att ta sig ur denna knipa. De som likt oss hade erfarenhet brukade ge rådet att – va smart alltså – ju längre man stannar ju mer trasslar man in sig, därför han skulle genast bjuda en på en haschcigarett:

”Det här är färska grejer som inte finns på marknaden än! Må Herren unna dig en andel av det! Det är inte omöjligt!”

I enlighet med hans råd bad man – motvilligt – om en kvarts *qirsh*, eller kanske bara en åttondel. Man ursäktade sig över det magra köpet med svåra omständigheter i nuläget, och till det var man tvungen tillägga att man inte föredrog kredit och inte trodde på lån, inte ett öre. Man fick se upp för att verka naiv eller osäker, för han skulle förgöra en med uppmuntran:

”Bry dig inte om pengarna kompis! Sen när hade de där förbaskade pengarna nåt värde? Känner vi bara varann för pengar? Hur ska du ha det? Hur mycket vill du ha?”

Han var säker på att han skulle få sitt tillbaka. Man var hur som helst tvungen att röka haschet i ett av alla haschnästen i Maroufkvarteret på hans territorium i skuggan av självaste shejk Maroufs gravkupol. De var alla haschnästen under muallim Ali Mangas ögon och när som helst, dag som natt, inom hans räckhåll. Det var inte lättare hänt än att han rätt som det var när man som minst anade det kastade sig över en likt en blixtn från klar himmel: betala eller förnedras. Båda var svåra och kränkande. Hade man en gång blivit förnedrad i haschnästet – och speciellt om det gällde pengar – skulle man aldrig någonsin lyckas återta hedern efteråt oavsett hur rejält man spenderade.

Problemet var att Ali Manga sålde en kvarts *qirsh* för fyrtio piastrar som billigast, samtidigt som Umm Yahya, hans före detta fru, sålde samma mängd för bara tjugofem piastrar. Samma hasch, kanske till och med mycket bättre. Plus att Umm Yahya var väldigt generös, det kunde man inte förneka, vilket fick en att känna sig nöjd och fullt övertygad om att biten man köpte faktiskt var en kvarts *qirsh* plus lite extra som säkert skulle ge några rediga holkar. Han å sin sida, hade en Gud bevara oss giftig hand som minimerade kvarts *qirshen* till storleken av en taskig böna inlindad i ett stycke cellofanpapper, och tillsluten på ett sätt som gjorde den omöjlig att öppna annat än försiktigt efter att man gett sig av eftersom det hade varit lönlöst att försöka klaga eller bli arg. Det hade bara lett till mer irritation över vad som hänt. Klokast var därför att lugna ner sig och tänka som det kända ordspråket säger att ”efter regn kommer solsken” och lämna sina bekymmer till Gud.

Därmed: att passera framför muallim Ali Mangas tillhåll var krångligt, besvärligt och inte alls önskvärt.

Umm Yahyas gränd

Den tredje vägen till Hakims ställe gick via Shejk Marouf-gatan bakom moskén med samma namn. Här passerade man genom en trång och krokig gränd full av ett oräkneligt antal nakna barn utbredda på marken bland högar av sin egen skit under attack från bataljoner avflugor och ohyra. Kvinnor satt på marken framför tvättbaljor och gaskök som värmdes grytor med vatten hämtat från välgörenhetskranen vid gränsen till Bulaq Abul-Ila. Tanter dukade upp *halwa nabbut al-ghafir*, *asliyya* och sockervadd bland tjocka flugsvärmar. Skabbiga lösa hundar strök omkring och slickade grytor och barn i ändorna varpå de fick ta emot hårda slag och hoppade ylande av smärta iväg för att fortsätta sina klagotjut en bit bort. En man med familj satt i ring runt en tallrik böror som de tävlade att stoppa i sig med bröd och lök. En annan man hade gjort sig en bädd av trottoaren där han låg försjunken i sömn som om han vore en bortsprungnen mumie från Egyptiska muséet ett stenkast bort.

Att passera genom denna gränd krävde träning och akrobatisk skicklighet. Den som tog sig fram här kunde på håll se ut som om han dansade sig fram över is eller kämpade sig genom ett fält med taggiga växter. På vägen passerade man Umm Yahyas hus. Hennes ilskna hund – till hälften varg – satt fastkedjad vid dörren för att varna Umm Yahya om någon främling skulle närma sig, så att hon i sin tur kunde förbereda sig i tid. Tvärt emot alla andra hundar tyckte den inte om någon alls oavsett hur mycket stamkund och välkänt ansikte man var. En hund som knappast gav kunden något trevligt bemötande. Visade det sig att besökaren var bekant, begravde den hotfullt huvudet mellan skuldrorna vildsint morrandes medan den stirrade på gästen med en oroande fientlig blick, redo att när som helst anfälla. Den fortsatte morra tills Umm Yahyas röst tystade den från balkongen ovanför, som inte var mer än en öppen trävägg – allt som återstod av ett raserat burspråk.

När Umm Yahya mötte kunden dök smilgropparna upp på hennes tjocka runda kinder. Det brunröda ansiktet lyste upp under hucket där en fin stripa gråsprängt hår kikade fram och gav ett vackert intryck åt hennes runda anlete. Det hade en behaglig dragningskraft och påminde om en svunnen skönhet som utan tvekan varit mycket fängslande och förförisk. Med nerver av stål drog hon i ett snöre vid sig så att bygelns åkte ur låset och porten öppnades.

Man var tvungen att gå in med ryggen först med tanke på den opålitliga hunden.

Det första man såg framför sig när man kom in var en trätrappa. Man kände igen den väl, men ändå så lyckades den alltid fånga ens uppmärksamhet som om man såg den för första gången. Trappstegen liknade mest trälådor och kartonger som travats på varandra huller om buller. Första... andra... tredje våningen... sen var man på taket med utsikt över kvarteret i tre riktningar eftersom väggarna hade rasat samman och vidgat vyerna. På sista våningen väntade Umm Yahya. I handen höll hon en snörad tygpåse där grejerna fanns. Man var tvungen att räcka fram pengarna direkt och beroende på den summa som räcktes fram visste Umm Yahya hur mycket man önskade. Hon öppnade påsen och plockade ut ens varor. Inom ett ögonblick försvann påsen in i ett magiskt hål bland bråten runt om. Hon stannade kvar i trappen och fortsatte sin grova dialog med hunden tills hon blev säker på att man hade satt sin fot på gatan. När man väl var ute låste hon dörren och glömde fullständigt bort att man någonsin setts.

En liten bit vidare från hennes hus fann man sig mitt emot Muarriqs haschnäste. Den hoppade man hur som helst över eftersom den ändå bara var en kuslig liten bodega ångandes av fukt och förruttnelse, full av flugor, kryp och pölar av spott och slem som hostats upp över marken ur dess snuskiga besökares lungor. De rökte billigt skithasch och ingen kände sig manad till att sopa bort de vämjeliga spår som de lämnade efter sig över den svarta marken. Ögonen riktades automatiskt mot Hakims haschnäste mitt emot, med sin sköna och välkomnande atmosfär.

Det var dock bara bra att gå in i denna gränd om man hade tänkt köpa sitt hasch från Umm Yahya för att sedan gå tillbaka den lilla bit man kommit. Fortsatte man genom samma gränd skulle man nämligen stöta på sega och sysslolösa ungdomar med ögon svullna av sömnlösa nätter och dåligt hasch. Kropparna hade krympt ihop inuti söndertrasade kläder; färglösa, formlösa, identitetslösa. Men de var ändå trevliga. De flesta. Dagdrömmare som klistrade sig fast vid en så fort man bara passerade oavsett om man hade kastat en blick åt deras håll eller ignorerat dem. De var bara tvungna att tvinga på en deras sällskap och tjänster på något sätt och de brydde sig inte det minsta om ens motvilja, klagan eller avsky. Man skulle se upp för den där grabben Sooka till exempel. Han var ingen riktig haschnästegrabb, inte heller någon riktig buse. Utan – såhär fångade han inledningsvis ens uppmärksamhet – en respektabel yngling som man tycker om. Någon som bara vill göra en en tjänst. Med det menade han såklart att han ville hålla i *gozan* åt en eftersom han visste hur han skulle pressa i en två rejäla holkar som överträffade hundra om man hade låtit haschnästegrabbarna göra jobbet, som ändå bara var ett gäng horungar utan vett och etikett. Ingen bra glöd, inga rena och rensade *gozor* som sig borde, och till råga på allt vill dom ha

dricks! Med vilken rätt?! Dom är tjuvar, tro mig käre herrn! Dom stoppar hela munnen i pipan innan den ens tänts för att låtsas blåsa ut den gamla röken ur *gozan*. Ursäkta, men du tror förstås att detta är för att rensa ur den inför nästa omgång medan i själva verket – tro mig – denne, eller alla dessa horungar menar jag, försöker smyga in sin tunga, som förtjänar att kapas, för att slicka i sig haschet från tobaken utan att någon lägger märke! Sen tänder han pipan och du drar i dig ren tobak! Hjärtat stannar av styrkan och inget har man i skallen som prisar Gud! Alltså, du köper detta hasch i ditt anletes svett bara för att denne horunge ska stjäla det ifrån dig och fylla dina lungor med sot!

Såhär anklagade han andra med det som han själv var skyldig till. Han upplyste en om sitt eget brott genom att varna en om det hos andra.

När man hade nått slutet av gränden skulle man helt säkert överraskas av att man hade en, två eller kanske till och med tre stycken bakom sig likt en skugga hack i häl. De följde efter en in i haschnästet och satte sig avslappnat ner bredvid en på ett nästan kränkande sätt. De kunde börja bråka om vem exakt som skulle få betjäna en. Vanligtvis urartade duellen i en hård fajt, även om den råkade ske genom ett krypterat språk som bara de förstod. Efter en stund slutade duellen med att den svagaste gav sig av. Om de visade sig vara jämbördiga i styrka kom de snabbt överrens genom ett inövat ögonkast. Utan bråk eller gräl steg en av dem fram medan de andra satt kvar i närheten en bit bort för säkerhets skull – inte av respekt till en själv förstås, men det här avståndet gjorde det möjligt för dem att påstå att de inte tillhörde gruppen ifall polisen plötsligt skulle storma stället, vilket var tänkbart när som helst. Den som kommit fram för att bistå en nöjde sig med att få röka upp det som återstod av ens laddning. Han drog alltså i sig den rök som blir över i *gozan* efter att man hade dragit i sig hur mycket man nu ville dra i sig. Det var koncentrerade bloss som lungorna inte klarade av eftersom glöden ätit sig igenom haschet, bränt upp aromen och kokat bort oljan. Till och med grabben, trots sina härdade lungor, kunde inte få i sig allt för röken var tjock och stark. Han snodde åt sig ett blossom och lämnade resten till sina kamrater. Ibland kunde han också – efter ens tillåtelse – lämna över en holk åt sina polare att ta kål på för sig själva.

Man fick lov att ha tålamod med deras plågsamma sällskap och ständiga stirrande under några minuter medan de satt framför en. Ställets ägare, Hakim, som satt gömd i ett avlägset hörn bakom travar med pipkol, var den ende som skulle lägga märke till ens förlägenhet innan den blev uppenbar. Hans ansikte förvreds i en vild grimas av ilska. Haschnästegrabbarna – de reguljära – genomborrade en med sina obehagliga blickar. De gjorde sig roliga över ens

blåögdhet och hur lätt man lät sig utnyttjas. Och som hämnd för att man hade hämtat de här killarna skulle de konspirera emot en om man bad dem stå till tjänst.

Därmed: Att ta sig fram genom denna gränd innebar trubbel och fördärvade flummet på alla sätt. Ett råd var att hämta sitt hasch från Umm Yahya för att sedan vända om tillbaka till Maroufgatan och leta efter en bättre väg.

5

Den blottade gränden

Den enda säkra vägen in till Hakims haschnäste verkade vara den där gränden som mynnade ut på Champolliongatan. Men inte heller den var helt bekymmersfri. I hörnet av infarten låg en liten affär som sålde sopkvastar, trasor och städutrustning i största allmänhet. Affärens ägare föredrog att sitta vid grändens svala öppning och röka vattenpipa med en vän eller två. Samlingen var människor som han slumpmässigt snappade upp från gatan för sällskap. Ansiktena förbyttes ständigt i denna samling. Folk från kvarteret eller kunder. Misstänksamt nyfikna ögon som från topp till tå granskade alla som passerade som om de vore boskap till salu.

Bredvid denna affär låg en liten kiosk som ursprungligen bara hade varit ett trångt utrymme mellan två bjälkar som sköt ut från två hopbyggda hus. Utrymmet ockuperades av en tidigare kommunalanställd man som gått i pension. Denne Hawdah Misrawi som han hette, lyckades skickligt rusta upp stället och förvandla det till ett perfekt tillhåll för cigarett- och läskförsäljning. Varken de boende eller ägarna fann anledning att klaga eller bli besvikna. Hawdah Misrawi hade en son i vuxen ålder. Denne var en framgångsrik advokat samt ledamot i regeringspartiets centrala kommitté och ansågs för övrigt som en professionell vänsteraktivist.

Herr Hilmi Misrawi, advokat och ledamot i den centrala kommittén för regeringspartiet, var naturligtvis lika förtjust i socialiserande som han var förtjust i balanserad politisk debatt. Och eftersom hans lägenhet låg mitt emot pappans kiosk på Champollion, valde han att gynna sin pappas affärer genom att förvandla trottoaren till ett kvällsligt hak för diverse nattliga varelser såsom journalister, konstnärer, poeter, politiska aktivister, rutinerade advokater, andra ännu under träning och aspirerande författare som nyligen anlant från sina

avlägsna byar för att smaka på Kaironatten. Allihop diskuterade de politik – utrikespolitik i synnerhet – samt estetiska och litterära ämnen. Tillsammans lyssnade de på poeternas dikter och författarnas berättelser i något som liknade ett allmänt forum under öppen himmel, där det var tillåtet för var och en att tömma ur sig allt skallen snappat upp från de böcker man läst, och säga stora saker med stora ord och med ännu större iver, fast till inget gagn.

Varje dag dök nya ansikten upp i samlingen, anonyma anleten, okända identiteter. Förklädda som poeter, författare, kritiker och litteraturälskare. Ryktena påstod att de var spioner som staten hade planerat för att ta reda på hemligheter, och att de noga observerade alla som gick in i denna gränd, speciellt de intellektuella bland dem, och i ännu högre grad de med kända namn, för att kunna skriva utförliga rapporter.

Oavsett om ryktet var sant eller ej, så kändes det väldigt obekvämt att passera genom denna gränd eftersom alla dessa pratkvävar, hur oskyldiga de än må ha verkat, såg en. På ytan höll de masken medan de genomborrade de förbipasserande med misstänksamma blickar och föraktfull överlägsenhet. Ingen av oss brydde sig dock om dem eller några andra eftersom hela den intellektuella världen – som det starkt ryktades – bestod av en bunt frivilliga spioner bland spioner. Det rådande klimatet hade gjort dem sjukligt besatta av att snoka i andras privata angelägenheter. Inte för att skriva snabba rapporter å någon myndighets vägnar, utan för tillsvidareförvaring i det vrickade sinnet till ögonblicket, som alla inväntade, då det visar sig – på sanna eller falska grunder – att någon stuckit en i ryggen med en rapport, ett opassande ord i en privat samling eller skämt ut en på jobbet. Tillslut blev den intellektuella världen överlag en livlig skådeplats för snedvridna muntliga rapporter, där alla frivilligt stred mot alla likt ett kallt krig där man skyndar sig att terrorisera den andre innan den andre hinner terrorisera en själv.

Sakta men säkert började förolämpningar och förtal bli allmänt beteende, och följaktligen blev ingen över huvud taget skonad ifrån förtal. Det återstod ingen i hela landet om vars oskuld man kunde enas.

Därmed: om nu alla var förvrängda i allas ögon, även om man faktiskt råkade vara oklanderlig, så kunde var och en gå vidare med sitt utan att bry sig om något. Man tog det med en klackspark och sökte flummet man önskade via gränden som ledde en dit – speciellt eftersom denna gränd som mynnade ut på Champolliongatan råkade vara den lättaste och kortaste vägen in till Hakims välkomnande, magiska och vakande haschnäste.

Haschnästet

Haschnästet bestod av ett hus som på övre egyptiskt vis byggts i lerbrickor över resterna från ett gammalt hyreshus. Det hade rivits långt innan i samband med att myndigheterna meddelade att de inte längre ansvarade för de boende. Hela kvarteret skulle nämligen rivas i enlighet med ett officiellt beslut från revolutionsregeringen omedelbart efter dess maktövertagande. Två salonger låg parallellt till höger och vänster om ingången, en bred korridor separerade dem och fortsatte vidare in i huset. Långt inne föll solstrålar ner genom en öppning i taket och skapade en ljusfläck där man kunde se en trappa av lera. Vid trappmynningen skymtade, som sig bör i hus av övre egyptisk stil, ändarna på hårt sammanbundna ris- och vedknippen fram över taket bestående av dörrar, hyllor och gamla biltak som slumpmässigt slängts ihop över tjocka trädstockar och lite järnvajrar. Nedanför trappen stod ett stort keramikhandfat på en järnfot och påminde mest om en stålvåg. Marken under var genomblöt av allt stänk. Bredvid det stod några stora lerkrukor, rostiga vattentankar och plåttunnor. Klungor av kaniner, kycklingar, ankor och gäss kacklade och kvackade omkring i en livligt klingande symfoni varje gång Hakims fru tittade fram ur det enda privata rum avsatt som sovrum åt Hakim och hans familj. Salarna hade spacklats med lera och hö. Av samma lera hade sedan bänkar konstruerats längs med väggarna runt om salarna. Det fanns ett antal stolar med krökta ben vars sitsar naglats fast med små spikar som förrädiskt konspirerade mot nykomlingars byxor när de försökte sitta. Det fanns också ett antal trälådor och uppochned vända hinkar för grabbarna att sitta på medan de serverade gästerna. Varje sal hade ett fönster som vette mot uteserveringen på gården. Fönstren hade igenbommade luckor med undantag för ett litet runt hål ovanför varje fönsterlucka som lät luft, ljus, och damm strömma in i lokalen tillsammans med ohyfsade försäljares fnysningar och fräcka kvinnors gnabbande på varandra. Genom dessa hål slängde också gästerna ut sitt hasch på gatan om så den ständigt lurande polisrazzian skulle äga rum.

Salen till höger om ingången föredrogs främst av en del inbitna haschrökare som inte hade större intresse av haschnästet annat än chansen att få röka mycket hasch fort – taktiken att sno åt sig ett flum bakom polisens rygg och värja sig genom att snabbt ge sig av från brottsplatsen. Man såg dem röka på med flit och koncentration, om de så hade spenderat en fjärdedel av den på sina arbeten hade

de räknats som genier. Dessa typer ville pressa i sig så många holkar de bara kunde på en halvtimme max, vilket skapade stress och irritation i haschnästet som i sin tur retade upp grabbarna så att de svor fult åt varandra. I denna sal fanns piporna och kolen, och här satt grabbarna när det var ont om besökare. Här kunde den som hade bråttom sträcka ut handen och ta den pipa han önskade, ren och redo med fuktig och färsk smaksatt tobak. Det var inga hinder att själv bereda kolen i pipan och få fyr på den, och inga problem med att fortsätta servera sig själv tills någon av grabbarna ryckte in, eller någon av kvartersinvånarna som ständigt satt här i god väntan på att någon av besökarna skulle unna dem ett stopp eller be dem tjänstgöra i ersättning mot att få avsluta omgången, eller få tända en pipa emellanåt.

Uteserveringen var dyrare än själva haschnästet, speciellt under kvällarna och nätterna. Ytterligare en smal gata passerade framför porten till haschnästet. Tidigare var där en trång gränd lik alla andra gränder i Maroufkvarteret, men det hus som låg mitt emot haschnästet hade rasat ihop för flera år sedan och lämnade bara husgrunden efter sig. Den hade byggts i stenblock till en höjd av cirka två meter över gatan. Teglet, cementen och taket däremot hade alltsammans rasat in i denna kvadratiske husgrund. Människors fötter och smutsigt vatten som slängdes ut över ruinen från alla håll såg sedan till att förvandla den till en grushög. Så blev dock tillslut denna gamla fyrkantiga gruskulle återanvänd för ett utmärkt ändamål: man gjorde den till en uppfriskande uteservering under sommarkvällar. Den gav stället en konstnärlig känsla, och en härlig lantlig karaktär med sin brännande stank som passionerat och kraftfullt spred sin starka smitta omkring sig som inte ens den mest eleganta och fisförnäme effendin kunde värja sig ifrån.

Korgstolar radades upp uppe på kullen när skymningen sänkte sig över solen medan den försiktigt drog för sin slöja och i blygsam rodnad sakta sjönk ner i månens gemak. Det här var kvällens klimax för dominanta typer så som stora affärsmän och höjdare med sitt folk. De ockuperade stolarna på kullen för ett snabbt eftermiddagssamkväm, och kilade därpå iväg till sina butiker, affärer och kontor med luften, himlen och sakerna omkring färgade i livligt blomstrande toner. Natten lång dansade de på rosor. En grupp lämnade över kullen till en annan, för att sen återvända innan eller efter midnatt för att återta den.

Vår grupp bestående av författare, poeter, konstnärer, tecknare, journalister och en del universitetsstudenter föredrog dock att sitta under fönsterluckorna utanför haschnästet. Till vänster om oss hade vi besökarna till Muarriqs ställe, och till höger en sval gränd som slutade vid en ödetomt ockuperad av en spraylackerare.

Denne fick ständigt ta emot förbannelser och smädelser från haschrökarna. Sprayfärgen fördärvade nämligen haschdoften med sin starka lukt som trängde in i näsborrarna där den stannade kvar även efter att man hade lämnat platsen. De som satt uppe på kullen, speciellt på eftermiddagarna, såg för oss ut som skådespelare på en teaterscen medan vi blev åskådare oavsett vi ville eller inte. De intog också en aktiv roll inför oss på scenen eftersom de kände av att någon iakttog dem. Konstant provocerade vi skämtsamt varandra. Ofta sammanslöts vi i en trevlig och munter atmosfär där vi skröt och tjafsade över Ahlis och Zamaleks fotbollsmatcher. Stämningen brukade nå sin höjdpunkt fram emot eftermiddagarna, den avtog sen något mellan sonlnedgångsbönen och kvällsbönen i shejk Maroufs moské, stannade upp en stund efter kvällsbönen, och tilltog sen genast igen runt klockan tio på kvällen då interageringen mellan kulle och gata tenderade att bli påtagligt aktiv och trevlig. Ingen från den ena eller andra sidan vågade gå över gränsen eftersom alla kunde se alla, istället utväxlades det flitigt med överdrivna artigheter mellan kulle och gata. Pipor redigt stoppade till brädden bjöds från kullen till dem som satt under fönsterluckorna nere på gatan, och motsvarande gåvor skickades från gatan upp till kullen, fast fyllda med dyrbarare varor.

På natten däremot, i synnerhet under dess sista del, kunde kullen framträda som om den vore fylld med magi, gåtor och hemligheter. Satt man nere på gatan kunde man inte ana om en handfull av ens närmaste vänner som i regel föredrog tystnad, omväxling och avskildhet satt på en skymd del av kullen. I det täta mörkret gick det nämligen bara att urskilja siluetterna bredvid glöden som sprakade ur piporna likt stjärnor som dalade ner mot våra fötter utan att lämna några spår efter sig. I dunklet fick de tjocka rökmolnen natthimlen att framstå som om den vibrerade, förflyttades och upplöstes efter sin ogenomtränglighet för att sen åter slukas upp av ännu tätare mörker.

7

Muallim Hakim

Hakim, ställets ägare, kom från Asyutregionens landsbygd i övre Egypten. Han undvek helst att nämna sin hemby i samtal annars än i yttersta nödfall – och i så fall först efter att isen brutits mellan honom och folk som han med sitt sjätte sinne kunde förnimma var från hans trakter. I övriga fall ansåg han att regionen, Asyut, var mer relevant och värd att nämna eftersom den var störst – alltså att den borde räcka som familjenamn och tillhörighetsmarkör.

I hemtrakterna ägde han en bit odlingsmark längs Nilen på ön Awlad Ilyas. Marken hade han för länge sedan lagt beslag på. Därefter hade han sett till att förbättra och utöka ägorna genom att dika upp jorden och plantera granatäppel-, apelsin-, mandarin-, guava- och mangoträd. I ena änden, direkt ovanför flodbanken, hade han likt en byäldste låtit bygga ett flott hus i rött tegel bestående av fyra rum och balkonger i alla väderstreck. Där bodde hans mor, två yngre bröder och tre systrar nära giftasmogen ålder. De skötte om träden och odlade rädisor, rucola och tomater.

Varje sommar reste Hakim till dem och stannade som längst en månad medan han sålde vad han kunde av skörden och siktade in sig på en ny bit mark. Lugnt och sansat köpslog han med ägarna och manipulerade deras beslut beväpnad med pengar ständigt redo i fickan och förmågan att kunna betala omedelbart; något få förutom han själv var förunnade i hans hemtrakter. Pengarna som haschnästet under ett år drog in i galabiyen han aldrig bytte vare sig sommar eller vinter, men som ändå alltid var ren, förvandlades i Asyut till mark och vapen – obligatoriska maktmarkörer han måste ha dagen då det blir dags för utvandrarerna att ärofullt återvända till hembygden med huvudet höjt uppbackad av ägor och lojaliteter.

När han var borta höll han stängt. Vi drev mellan olika rökställen som vi egentligen inte gillade, och aldrig tillfredsställde oss i fall vi besökte dem. Var vi nödställda fördubblades frustrationen. Under en hel månad kämpade var och en på sitt håll för att upptäcka något tidigare okänt rökställe i Bulaq Abul-Ila, Zaynhum, Gayyara, eller till och med Gamaliya, Darrasa och Nabawiya, vilka var utsatta och farliga kvarter. Visst upptäckte vi kanske ett eller annat nytt ställe här och där som enligt alla kriterier kunde anses som fynd. Men våra träffar där blev ändå aldrig sig lika. Vart vi än gick kände vi oss som främlingar. Haschrökarens humör sjunker nämligen, och fördärvas tillslut fullständigt, om han inte trivs på platsen och kan finna vänner som skyddar och bevarar hans heder och integritet i denna mystiska känslvärld, där en *goza* förenar filosofen med dåren, den intellektuelle med busen, regeringstjänstemannen med springpojken och bejen med skoputsaren.

När Hakim återvände från övre Egypten brukade vi fira en hel natt ända till soluppgången. Han bjöd på en stor portion tobak i gengäld mot att han fick dricka och röka med oss. En del av oss gillade att dricka öl tillsammans med haschet, men bara så länge flaskan var kyld på Hakims vis i den isfyllda tvättbaljan. Hakim brukade – för att bekräfta hur rutinerad han var – lyfta ett

glas fullt till brädden med mustigt vitt skum likt en krona av jasmin, dra ett djupt och långt bloss från *gozan*, hålla inne röken medan han förde munnen till glaset, varefter han blåste ut den genom näsborrarna samtidigt som han bälgade i sig med den evigt törstiges begär.

Han var reslig, hade en smal och senig kropp, robust hållning, och var bred över de tunna axlarna. Dessa var lite lätt framåtböjda mot bröstkorgen som om han bar något tungt på ryggen. Troligtvis hade de cementfyllda hinkar han en gång i tiden släpat på som byggarbetare lämnat sitt eviga avtryck på axlarna så att han ännu upplevde det som om han bar på det där cementtyngda oket. Ansiktet var runt och litet, mörkt som fullkornsbröd. Kinderna stack ut kring den breda munnen vars läppar flinade likt en gammal gubbes. Förmodligen hade de stelnat och kinderna runt om svällt upp med resultatet att det såg ut som om läpparna var inneslutna i en stor parantes. Ögonen var minimala, men blicken skarp. Många långa sömnlösa nätter tyngde ögonlocken och hade gallrat fransarna och brynen. Det fanns dock ett bottenlöst djup i ögonen. Där fanns något kaxigt med en antydning om slughet, list, likgiltighet och, då och då, en glimt som avslöjade – öppet eller subtilt – att han var en oberäknelig karl som ruvade på någon djup och bisarr hemlighet, som att kunna mörda någon för att sedan gå på begravningen. Speciellt eftersom han var så fåordig att vi knappt visste hur han lät.

Vi tyckte om honom, och älskade hans sällskap. Kanske var det på grund av hans fina hjärta. Kanske på grund av hans långa och bedövande tystnad som alltid hade en tendens att plötsligt göra oss medvetna om farorna av struntprat i en sådan här uppsluppen atmosfär där vi inte kunde behärska oss. För ett litet ögonblick kunde vi tygla vi oss medan vi lyssnade på våra tankar eller Umm Kulthum som tydligen spelade sedan ett tag. Tack vare denna tystnad blev Hakim ett förråd för inte bara våra men även alla andras hemligheter. För honom anförtroddes man utan oro eller tvekan sitt allra innersta. Han i sin tur sparade varken på tips och förslag eller ens hjälp om han kunde. Innebar hjälpen pengalån kunde han med Jobs tålmod vänta på pengarna, och kanske inte ens be om att få tillbaka dem – varken direkt eller indirekt. Enligt hans mening kunde vänskap inte mätas i pengar; alla är vi föremål för kriser och dåliga tider, till och med regeringen finner sig själv tvingad att tigga från andra nationer eller låna från världsbanken ibland. Det händer i de bästa familjer. Vi är alla bröder via Adam och Eva. Den som har ger till den som inget har... Viktigast för honom var bara att man inte kände sig utskämd och tvingades ge sig iväg till ett annat ställe för att röka hasch. Det var det enda som kunde såra honom; att ha kört iväg en på grund av sina pengar – det betydde död och undergång.

Det gäng han ansåg som sina viktigaste vänner – vårt gäng alltså – bestod av inte mindre än trettio personer vars själar förenats och matchats i sinnelag och intresse. Där ingick bland annat en universitetsprofessor, en författare, en poet, en tecknare, en skådespelare, en journalist, en antikhandlare, en kompositör, en amatörmusiker, en låtskrivare, en regissör, chefen för ett bolag som sålde egyptiska produkter, revisorn för nationalbanken, en aspirerande advokat, en åklagarassistent, sekreteraren för en hjälporganisation, och en kvarsittande universitetsstudent besatt av studentkårernas valkampanjer.

Alla hade vi anlant till Hakims ställe i enskildhet. En del av oss trötta på något farligt och kusligt haschnäste där man kände sig förtryckt, eller på flykt från obetalbara skulder. En del av oss var besatta av att utforska historiska platser inom den undre världen. En annan kategori av oss letade efter det lägsta priset, omväxling, mycket haschrökning, eller en kamratlig springpojke som var pålitlig nog att skicka iväg att köpa hasch åt en, och så vidare.

Tack vare Hakim blev vi ett sällskap där alla gillade varandra och kom överens. Bekantskapen inleddes vanligtvis med att han lade märke till en när man kom in genom dörren någon gång då alla grabbarna var upptagna. Utifrån hans preliminära bedömning – som sällan slog fel – av ens personlighet, parade han ihop en med någon respektabel besökare han ansåg som jämbördig med en, trots att man aldrig förut setts:

”Varsågod och sitt här, herrn. Då kan pojken servera er kvickare”, skulle Hakim leende och avspänt säga.

Utan besvär flyttade man sig från sin plats med honom i hämlarna bärandes på rökbrickan. Han introducerade en. Eftersom Hakim i nittionio fall av hundra redan kände den andre, inledde han med en hövlig presentation av honom. Följaktligen skyndade man att själv presentera sig: ”*Ahlan wa sahlán*, trevligt att ses.” Sa man och satte sig bredvid honom på bänken. Grabben skickade *gozan* mellan oss; ett stopp från en själv, ett stopp från den andre. Utan att släppa en med blicken återvände nu Hakim till sin plats bakom disken med pip huvuden. Han blev inte lugn förrän han var säker på att kärlek verkligen uppstått: den andre bjöd på en omgång så att man fick prova hans hasch, för ens åsikt var ju viktig, liksom den andres åsikt om ens eget hasch var lika viktig för en själv – båda måste ju försäkra den andre om att langaren inte lurat en. Det tog bara någon minut, ett stopp eller två, förrän det inte längre spelade någon roll vems varor det var. Båda tävlade i att sätta sin stämpel på holkarna och skyndade före

den andre att betala notan för båda till Hakim.

En ny bekantskap innebar ett nytt tillflöde för vårt sällskap och vänskapen höll sig i regel färsk länge. Med hela sin diplomatiska vältalighet och djupa visdom tröttnade Hakim aldrig på att förbättra den andres intryck av en. Likaså ens eget intryck av den andre. Han lyckades på ett så förvånande sätt lyfta fram de bästa egenskaperna hos en båda att man häpnades över förmågan han hade att läsa av ens innersta väsen och upptäcka sidor som man kanske inte ens själv märkt tidigare. Det gjorde presentationen han gav av den andre trovärdig. Snart skulle också ens eget beteende bekräfta de sidor som Hakim hade upplyst en om. Via honom började man tycka om den andre och denne började tycka om en själv. Det var som om vi alla – fast Hakim var yngre än en del – var hans söner som han ärligt och uppriktigt ville ge en så god uppfostran som möjligt. Hakim var ett exempel på övre-egyptisk skicklighet i att skapa nätverk, underhålla dem och hålla banden starka. Som en lantis i exil i denna vidunderliga och – trots alla minareter – otrogna huvudstad skulle han inte få lugn och ro, då han valt denna osäkra och riskabla karriär, annat än genom att förvandla sina kunder till vänner; till en gemenskap att hämta hjälp och moraliskt stöd ur i kristider.

Kom man ensam någon gång, kunde Hakim ivrigt meddela att den eller den varit här och frågat efter en, att denne längtade efter att se en. Medan man satt i hans sällskap upphörde han aldrig att – i små rännen från sin långa tystnad – förmedla nyheter som borde angå en så länge man var en vän:

”Den och den kommer ikväll vid den tiden; den och den vill bjuda dig på hans födelsedagsfest imorgon; den och den har just fått in färska varor från Beirut i en diplomatväska och vill att du ska få prova innan det tar slut; jag sa till den och den att du vart sjuk sen två dagar; den och den anlände från byn igår och hade med sig en gräddpaj, men de glupska byggarbetarna slukade den då de påstod att du inte har några problem med att få tag på lokala delikatesser; den och den har hamnat i trubbel och vi måste hjälpa honom ur det; den och den bad mig idag att leta efter en duglig målare som kan måla om hans lägenhet eftersom han ska gifta sig snart – må du stå på tur – och jag har letat men inte hittat någon duglig, lägg alltså nu märke till hur jag ännu letar så du kan vittna om att jag verkligen har försökt; den och den är förresten förbannad på den och den så du måste komma till försoningsmötet som vi oavsett de vill eller inte kommer arrangera ikväll – vi kan inte hålla på och bete oss som barnungar; den och den fick besök av morsan så han är inlåst; den och den är på dåligt humör och inte undra på som hans chef ständigt är efter honom! Du känner förresten ingen högre uppsatt i det där företaget som kan få chefen att lugna ner sig en aning? Den och den...

den och den... den och den...”

Nej, nej! Det var varken rykten, baktal eller smutskastning! Bara vänskapliga nyheter som knöt samman familjen oavsett avstånden mellan oss. Om han märkte att man hade den minsta fallenhet för att diskutera någon person vars beteende man av diverse anledningar ogillade, skulle han omedelbart börja förklara de bakomliggande omständigheterna till detta definitivt oavsiktliga beteende och att denne grabb egentligen är en schysst kille som man tycker om, och så vidare... (Medan han visade tummen upp som tecken på hur rekorderlig och ordentlig personen var.) Hans hjärta – skulle Hakim säga – är lent som filmjolk, och förresten så gillar han dig och frågar mig ofta om dig.

Vi blev som en stor familj. Vi besökte varandras hem och arbetsplatser. Bytte ut inbjudningar till högtider och fester. Hjälpte varandra ur problem och svåra tider. Gav varandra dyra presenter. Lånade och lånade ut. Haschet blev en gemensam egendom mellan oss; var och en köpte så mycket han kunde för sig själv och de andra utan att förvänta sig någon återbetalning. Ibland hände det att alla köpte åt alla samtidigt så att det blev en farlig mängd – inga problem, för Hakims hemliga gömställe kunde inte ens djinner hitta! Om någon av oss anlände samtidigt som en annan var på väg att gå, brukade denne dröja kvar för ett bloss eller två från *gozan* som obligatorisk hälsning. Var och en levde med den andres problem som om de vore hans egna. En anda av brödraskap, solidaritet, sympati och samarbete förenade vårt gäng som en bekräftelse på att människan till sin natur vill tillhöra en grupp. Det blev tydligt att haschrökningen inte var syftet vi egentligen hade förenats här för. Den var snarare enbart ett vackert svepskäl som stänkte rosvatten över vänskapen, fuktade rötterna och livade upp bladen till tonerna av denna festliga atmosfär.

8

Vår hjälte

Som om det hade behövts ytterligare en anledning till att förbinda oss med Hakims haschnäste! Som om det inte hade räckt med ställets dragningskraft, den utmärkte värden Hakim, hans visdom och förmåga att skapa gemenskap runt sig med en stråtrövares skicklighet kryddad med en släng sufism som inte riktigt kommit upp till ytan än! Som om det inte hade räckt med att hänga med polarna och röka hasch! Då var det som om Hakims haschnäste plötsligt uppenbarade Saleh Knas för oss. Ända sedan stället öppnades hade han varit en oskiljaktig del av det. Ja, han var en central figur i hela Marouf, Antikkhana och

Champollion.

Han var en levande del av haschnästet. Men han hade varit i skymundan under tiden då vi bara individuellt och sporadiskt besökte stället – då när var och en kom som det passade utan vänskapliga förbindelser. Säkert hade alla någon gång sett honom servera gäster inne på stället och göra andra, mindre märkvärdiga saker. Nog hade han på ett eller annat sätt dragit till sig uppmärksamheten. Men det var först när vi hade smält ihop till ett sammansvetsat gäng som träffades regelbundet varje kväll, då våra intressen, åsikter och sinnelag hade visat sig stämma överens och vi kunde kommunicera med bara blicken, som Saleh Knas började träda in i bilden på allvar. Inte bara för att vi alla hade fixerat oss vid honom och gjort honom till vår favorit och vårt främsta samtalsämne, utan för att – även om han räckte till allt det där – i honom fanns något, eller snarare mycket, av det som fanns i oss. Ofta betedde han sig som om han vore oss allihop, och ännu oftare betedde vi oss som om vi vore han. Faktum var – vi vet inte exakt från och med när – att han hade blivit den främsta attraktionen för alla besökare i Hakims haschnäste. Han skapade nämligen en särskild grabbig, glad, varm, kaxig, broderlig och galet rolig stämning på stället. Alla de gärningar och uttalanden vi skrattade åt och ansåg som uttryck för fullkomlig galenskap, insåg vi snart att vi imponerades av eftersom de var något vi själva önskade att vi hade gjort eller sagt. Hur nu fallet än var så älskade vi att upprepa hans uttalanden och betraktade dem som pärlor ur en levande tradition. Salehs ord kunde citeras angående livets alla angelägenheter. Vi tillämpade till och med de slangbegrepp han myntat på teorier kring konst och litteratur och fann att de var djupa och fulla av instinktiv visdom att det ibland verkade som om Saleh Knas hade studerat konst och litteratur, och inte nog med det, även gjort egna lysande bidrag som historieböckerna sedan utelämnat, bland allt annat som de också utelämnat!

Saleh Knas kunde med en övernaturlig förmåga lugna ens nerver oavsett hur spänd eller orolig man var. Det var som om han själv var en stark drog, ett piller med omedelbar verkan efter att man svalt det. I hans känslor fanns värme och förnuft, och hans karaktär var simpel och oskuldsfull likt ett barn trots att han var en bjässe i fyrtioårsåldern.

Han hade bronsfärgad hy och kom från Aswan. Ett svart frö planterat i en lerkruka hade producerat en unik färg, varken mörk eller ljus. En färg närmast lik ett moget fikons. Håret var dock vitt som molnen. Det spretade upp från huvudet i ojämn längd som om denna varelse just hade sänts ner från himlen fastknuten med rep av moln runt skallen för att hålla balansen under sin färd

mot jorden. När han sen hade kommit nära marken och dragningskraften blivit starkare, började repen slumpmässigt att brista och stumparna blev kvar på huvudet. Men håret var ändå vackert och respektingivande, välklippt från pannan till polisongerna som om han klippte sig hos de största kändisfrisörerna. Han var oftast hyfsat klippt och slätrakad förutom i sällsynta fall då håret hängde ner över kinderna och formade ett nät likt orensad fårull runt ansiktet. Det slöt ihop sig under den runda hakan så att det såg ut som om hela ansiktet var inramat i en kraftig ram av skiffer.

Hyn i ansiktet var len, fräsch och blank. I ögonen syntes intelligens och ett naturligt rotat majestät utan något minsta spår av att vara konstlat. Samtidigt fanns där en betydlig blygsel som gjorde att han inte såg bortom arbetet han hade framför sig. Ansiktet var avlångt som en lykta och genuin tillfredsställelse kunde skönjas i dragen. Halsen var lång och kraftig. Ådrorna syntes där de förenades med bröstkorgen och axlarna likt rötterna på en hög trädstam. Han hade en kraftig bringa, var bred mellan axlarna, hade starka armar och var vältränad. Hade han deltagit i en bodybuildingtävling skulle han ha krönts som mästare så fort han bara visade upp sig.

Han var klädd i ett par korta byxor som han säkert hade lånat av en dvärg eller köpt från en lumphandlare, och en skjorta som inte kunde vara yngre än tio år under vilka den tappat all färg och form. Den var trasig över axlarna men all den svett, damm och smuts som lagrats i den genom åren hade samtidigt gjort tyget starkt och tåligt. Den hade blivit ett extra skinn över kroppen som var grövre och mer slitstarkt. Men ändå så upplevdes han definitivt inte som ovårdad, snarare tvärtom. Man behövde bara se på honom för att få känslan av att man stod inför en ädel person som försumrats av den orättvisa tillvaron och varken getts ära eller erkännande. Bara genom att se på honom visste man att det inte vore klokt att försöka ge honom dricks eller erbjuda nya kläder – inte ens som gåva vänner emellan.

Hans arbete i haschnästet var simpelt och inrutat. Vad han gjorde därutöver gjorde han frivilligt för att vara hjälpsam. Uppgiften han hade var tröttsam och krävde flit och stort tålamod. Hans ansvar var piphuvudena. Dessa fick han levererade i en stor tunna fylld till brädden med inte mindre än tretusen urbrända piphuvuden, ungefär två dygns förbrukning. Han var tvungen att rensa och skrapa ur dem med kniv och sen torka av dem med en fuktig trasa. Därefter stoppade han ner en liten sten som skulle passa precis i botten på varje piphuvud. Sen tog tredje fasen vid då han samvetsgrant fyllde varje piphuvud med en sparsam portion smaksatt tobak utan att slösa minsta strå ur förpackningen. Han radade upp piphuvudena på avlånga träbrickor som var och en hade tio spikar för huvudena att stå på så att de inte skulle skaka eller falla

omkull. På ett sätt som varken saknade stil eller innovation travade han elegant upp träbrickorna bredvid sig likt en skyskrapa. Eftersom han tog emot piphuvudena per trave och levererade dem per trave närmade sig inte haschnästespojarna denna trave piphuvuden förrän traven som lagts upp för ett dygn sedan tagit slut, så att var och en – arbetare och arbetsgivare – skulle ha koll på inkomster och utgifter. Tack vare sin nit och sitt stora tålamod kunde han avklara två travar inom loppet av en dag, en natt och en halv förmiddag. Vanligtvis lyckades han alltid med det och hade då rätt att kräva ut sin belöning på exakt åttio piastrar från Hakim – en stor summa, om ni bara visste. Pengarna brukade Saleh Knas pula ner innanför kalsongernas resår, varpå han lugnt gav sig av i magnifik posering så att det såg ut som om han gick omkring med en inbillad brud under armen. Han traskade iväg genom en trång gränd som en främling hade tagit för en dörröppning. Efter några steg klättrade han upp över en drös sammanpackad bråte. Man hann knappt se honom innan han försvann ner på andra sidan. Bara det vita håret stack upp och påminde om en svan som svävar lågt över marken för att sen försvinna ner i en djup dal. Om vi följde efter honom, vilket vi sällan gjorde, fann vi honom lutad mot resterna av ett förfallet hus. Enbart väggar utan tak. Dörrarna och fönstren hade avlägsnats, men golvet var ändå jämt och stenläggningen fanns fortfarande kvar. Han plockade fram en hoprullad tidning ur skjortan och bredde ut den över marken, drog fram två stora tegelstenar, lade ihop dem och vek ut en flik av tidningen över dem. Sen sträckte han ut sig på rygg över marken och lade högerarmen över ögonen. Omgående föll han i en djup sömn som snart förvandlades till en bullrande föreställning som mullrade upp ur hans hals likt ett dundrande åskväder om inte explosioner. Sprang man dit förskräckt över oljudet fann man varken något sammanfallet hus eller någon slaktad vattenbuffel, bara Saleh helt försjunken i sömn med ljud pysande ur näsa, hals och röv. Man förundrades över hans förmåga att sova så ljuvt mitt i detta oväsen. Det här var tuppluren som han inte vaknade ur på hela sju timmar. Den inbyggda väckarklocka han bar på i skallen passade tiden bättre än vanliga klockor. I sista minuten av den sista timmen drog han bort högerarmen och öppnade ögonen. De var fria från sömn och såg ut som små musslor som flöt omkring i varsin kopp vinäger. Han sträckte fram bröstet och satte sig upp, rensade ur halsen med en torr harkling och sköt ut en loska genom luften likt en kyckling som för ett ögonblick flyger ut från ett tak innan den kraschar mot marken. Han stoppade ner de skruvlika fingrarna i bröstfickan, drog ut en krokig och tillplattad Hollywood-cigarett, rätade till den, stoppade den mellan läpparna, tände den med en tändsticka och drog med njutning ner ett par djupa bloss. När cigarettens slut hade röken sett till att rensa ur ögonen och rätta till blicken. Han sprättade iväg fimpen, vek ihop tidningen till ett litet kuvert som han stoppade i bröstfickan och reste sig

upp. Klev sen ut med sina långa ben genom fönstret mot en sidogata som ledde in i djupet av Maroufkvarteret. Så fort han var ute ur fönstret böjde han sig ned över marken och knuffade undan ett par stenar som dolde skatten: en tom ölflaska inlindad i en fruktpåse. Gav sig sen av mot den europeiska matvarubutiken som låg i hörnet av en sidogata och köpte en halvliter rödsprit, en flaska Pepsi, en bit vitost för två piastrar, äggplanta och inlagda grönsaker för två piastrar samt två pitabröd. Traskade sen iväg till restaurangen och köpte varm falafel för två piastrar. Fortsatte vidare till köttvagnen bredvid Odeonbiografen och sträckte över en hel shilling och pitabröden till ägaren som skar upp dem och fyllde dem med komage, lunga, korv, tarmar, tunga, ögon och testiklar. Saleh tog emot allt med huvudet böjt i lätt ödmjukhet och ett sådant där artigt leende som bara väluppfostrat och respektabelt folk behärskar.

Med alla dessa varor återvände nu Saleh till Hakims haschnäste. Han satte sig i ett avlägset hörn – just nu angick honom ingen – blandade rödspriten med Pepsin, dukade upp sina maträtter på golvet, lånade en kopp av Hakim, hällde upp och började skölja ner maten i magen. Nu sneglade alla spánt åt hans håll med fruktan blandad med en viss förväntan och nyfikenhet, eftersom nu skulle Saleh Knas... ja, nu skulle han knasa.

9

Knas

Det brukade börja bli livat då effekten från rödspriten blandad med Pepsi strömmat genom Saleh Knas ådror upp till hjärnan som inte längre gav så bra respons på spriten. Det var ett övergående ögonblick. Saleh drabbades av plötslig och våldsam yrsel som hans kropp – trots volymen – var maktlös emot. Han sträckte ut benen och tog med armbågen stöd mot närmsta lumphög och försvann bort i det blå helt avskärmat från omgivningen. Sådana gånger vågade ingen konfrontera eller beröra honom vare sig med ord eller med hand eftersom han var på sitt mest stridslystna och aggressiva humör, redo att begå bokstavligt talat vad som helst. Kanske skulle han slå ihjäl någon med första bästa tillhygge,

kanske riva ner hela stället, eller tuta eld på det. Faran låg inte bara i det oväntade som han kunde tänkas göra, den största faran var att om han gjorde något skulle det bli inledningen till en katastrof som över huvud taget inte skulle gå att hejda. Saleh Knas visste inte hur han skulle få stopp på sig själv när han väl hade tappat kontrollen och råkat i sken. Skulle han börja med att tända eld på stället till exempel – och det började alltid plötsligt och våldsamt utan föregående varning – så grabbade han snabbt tag i första bästa föremål han fick tag på för att slänga in i bålet, oavsett människa, djur eller ting. Höjde han handen för att drämma till någon var slaget ett faktum innan han ens höjt handen; ett brutalt slag, om det inte ledde till graven så gav det i alla fall bestående men. Brast han ut i svordomar och utskällningar lockade den dånande rösten till sig förbipasserande från gatan som kom för att spä på nöjet av att lyssna med att bevittna denna föreställning bestående av fyndiga och lustiga svordomar. De innehöll nämligen surrealistiska karikatyrer som fick bröstet att brista ut i oändliga skrattsalvor. Det komiska kom sig av att de var svordomar som endast gick att förstås på ett ungefär. De innehöll främmande ord på engelska, italienska, turkiska och nubiska. Han slängde ur sig dem med eftertryck och med sin röst fick de auktoritet, allvar och respekt. Rösten präglades av en ton – som kunde skifta – av överlägsenhet som man kan höra hos herrar som vet hur man får folk att lyssna. Med aristokratisk förmåga kunde han håna bara genom accenten. Den innehöll ett så brett spektrum av klandrande och förebrående tonlägen att han inte ens var i behov av konventionella ord för att kommunicera sina budskap. De tånjbara läten han gav ifrån sig räckte som meddelande. I synnerhet eftersom de bestod av ett brett ljudspektrum med lager på lager av dominanta läten i både hårda och mjuka toner. Han behövde bara släppa ur sig hela det här ljudet med en gång för att tonlägena skulle kollidera så att artigt förväxlades med elakt, befallning med önskan, och klander med ursäkt. Åhörarna visste inte riktigt om de skulle tro sina öron eller ögon, eftersom örat sa dem att de lyssnade till en aristokrat, medan ögat övertygade dem om att de inte såg annat än en trashank drabbad av alkoholists sjukliga storhetsvansinne. Vid sådana här tillfällen hände det sig ofta att han ropade på någon vän för att be om något. Och han ville ju förstås ropa på sin vän med hela hjärtat. Men då han skulle ropa: ”du där!” lyckades han alltid få det att låta som om han vrålade: ”du ditt kräk!”

Dessa paradoxer följde i rad. Skratt brast ut runtomkring men dolt för att inte reta upp honom. Det här betydde dock inte att han var elak eller utgjorde någon fara för säkerheten, utan – som vi noterat och bekräftat genom lång bekantskap – när han drack det han drack som fick honom att härja, bar han i själva verket en tung och förnedrande last på axlarna som bara blev tyngre och tyngre ju mer

rödspriten flammade i ådrorna. Denna börda var hans gamla fruktan för att bli förnedrad. Rädslan att uselt folk skulle höja sig över honom bara för att den enda skillnaden mellan honom och dem var att de klädde sig dyrt och hade råd att spendera. Hade han dessutom lyckats hejda alla som försökt sticka upp näsan och tvingat dem till respekt var han verkligen tvungen att vara på sin vakt emot dem nu när han var på fyllan. Alla dessa fina kostymer fyllda med människokött stinkandes av Cologne och sedlar var egentligen en bunt fegisar som Saleh väl förstod. Faktiskt märkte vi också att han under dessa utbrott bara stötte sig med just den typ av besökare som brukade göra oss nyfikna – vad är det med dem där? Noga kunde vi studera deras beteende tills vi var övertygade om att de verkligen på ett eller annat sätt var fegisar. Alla varianter av feighet väckte dessutom på ett eller annat sätt skadeglädjen i oss. Saleh Knas kunde alltså lukta sig till fega och usla människor hur mycket de än gömde sig bakom importerade kläder, fina titlar och feta plånböcker.

”Vem tror dom att dom skrattar åt? Dessa horungar ska veta att jag har koll på dom! Jag blir inte packad, och blir jag packad måste alla respektera mig! Vare sig dom vill eller inte! Ge mig en karats respekt när jag är nykter men när jag är full måste du ge mig tjugofyra karats respekt! Inte en karat för lite! Ursäkta men om du har tänkt att se ner på andra och skryta om dig själv kommer jag grilla dig! Jag ska se till så att du inte får ut ett öre av livet! Är det för att jag dricker rödsprit eller? Äh, sprit som sprit, oavsett whisky eller champagne! Skit i namnen som de får en att betala dyrt för! Okej, det är rena drycker, det har jag inte sagt något om, men de säljer meningslösa etiketter åt folk för ockerpriser!”

Fingrarna pillrade ut en andra cigarett som han försiktigt rätade till innan han tände den från fimpen på den förra ciggen. Med njutning blåste han ut röken:

”Hör på här! Världen är knas! Människorna i den är knas! Alla är knas och alla knasar för att kunna knasa vidare! Och alla är trashankar! Men alla är trashankar på sitt sätt! Och jag är trashankarnas kung! För jag är en trashank på alla sätt!”

Med det här härjandet som kunde pågå upp till två timmar lyckades Saleh Knas hävda sitt revir, etablera sin makt och sätta sig i respekt. Vi brukade ge oss iväg till våra ärenden med avtal om att ses fram emot kvällen då Saleh Knas trätt in i det där lyckliga och skimrande stadiet då bara den skrattande och klipske lustigkurren återstod av honom. Alla de som han på ett eller annat sätt hade upplevt vara högfärdiga mot honom förut, de vars glassiga extravagans och mesiga utseende han inte hade något till övers för, de som någon gång oavsiktligt behandlat honom illa, alla de satt nu uppe på kullen och rökte hasch

under tystnad. Rollerna byttes nu ut och de blev publik trots att deras upphöjda och synliga plats egentligen gav dem teaterrätten framför de som satt nere vid haschnästet. Saleh Knas var den ende som med sin genomträngande blick kunde skönja deras gestalter i det täta mörkret. Han kände dem vid namn och utseende. Visst, precis som alla fyllon så tyckte han om att förneka fyllan även om han råkade vara stupfull. Men samtidigt var det endast då som han passade på att erkänna den och dra nytta av faktumet att fyllot inte har något att skämmas för. Knappt behövde han höra rösten på någon som hans hjärna registrerat för att omedelbart konfrontera denne med en brännande vits som träffade mitt i prick. Saleh själv brukade vara den förste att skratta. En hel kavalkad av skrattsalvor hävde han ur sig i en kakofoni av klingande glädjeljud så att åskådarna inte riktigt visste om de skrattade åt den genialiska vitsen eller åt hans fullkomliga absorbering av så vansinnigt högljutt skratt!?

10

Gänget

Så länge han inte härjade var Saleh Knas så artig och tillbakadragen man bara kunde tänka sig. Vår vän Qamar Mahrouqi beskrev honom som *al-gentleman* med allt vad den titeln innebar av nyanser och dimensioner. Qamar Mahrouqi hade en förkärlek till att definiera särskilda ord och sedan han börjat på Amerikanska universitetet var han nu helt besatt av att utforska ursprunget och etymologin bakom dialektala begrepp. Han assisterade nämligen en forskare i arbetet med ett engelsk-egyptiskt dialektlexikon vilket det Amerikanska universitetet höll på att sammanställa som ett preludium till framtida amerikansk kontroll över livet i Egypten.

Då Qamar Mahrouqi hade titulerat Saleh som *al-gentleman* hade han verkligen förtjänat det. De som kvällen innan just hade råkat ut för hans loskor kom nämligen dan därpå till haschnästet. Och visst, med utsökt manér välkomnade han dem hjärtligt! Med skjortärmen svepte han bort dammet från bänken innan de satte sig:

”Vill ni ha te? Har ni inget hasch med er? Inga problem! Jag har en knärts, varsågod, ta den till frukost tills haschförsäljaren vaknar.”

Han sa det som om gårdagens sarkasmer som fått hela världen att skratta åt dem

aldrig hade ägt rum. Männenn storrade Saleh Knas rätt i ögonen men kunde inte finna det minsta spår av det som skett kvällen innan, som om en helt annan person hade gjort det han gjort. Nej, denne ytterst artige och gode Saleh kunde omöjligen ha gjort något så fult.

Med denna helgjutna oskuldsfullhet, och oskuldsfulla helgjutenhet och hederlighet, undanröjde Saleh Knas gårdagens alla spår så att bara vackra känslor återstod gentemot honom hos andra. Om någon ändå – på skämt för att retas lite – försökte påminna honom om något fräckt och förolämpande han hävt ur sig dan innan blev Saleh Knas genast illröd av förlägenhet och avståndstagande. Nej, likt väluppfostrat folk skakade han med avsmak på huvudet och visade sin starka avsky mot att sådana fula och skamlösa ord ens yttrades. Han framstod som ärlig i sin fasa och vämjelse då han med sänkt huvud och tydligt rörd röst upprepade:

”Nej, nej! Det där är fel, sådär ska man inte säga! Hur kan nån säga så till er herrn! Ge hit han så ska jag bryta nacken på han! Etikett går före vett! Människan består av ord! Dina ord är som din häst, ta hand om den så sköter den om dig, bedra den och den bedrar dig! Vad vill du dricka! Nej, jag svär jag bjuder! Skäm inte ut mej!”

Då kunde en del av oss börja svamla om dubbla personligheter, schizofreni eller liknande termer som var på modet. Men Talat Imbabi, assistent vid Kairo universitets historiska fakultet och besatt av en gren inom psykologi kallad socialpsykologi – han läste alltså mer av Erich Fromm än av Toynbee till exempel – varnade oss jämt för att anklaga Saleh för att vara schizofren, paranoid, eller ens melankolisk. Saleh Knas, menade han, hade i själva verket en helt frisk personlighet som ständigt var i balans och medvetet och avsiktligt, oavsett berusad eller nykter, gjorde som den gjorde. Men varför ville den över huvud taget göra så? Uppenbarligen på grund av rationella anledningar som gick att härledas till dess förnuft. Sådär fortsatte Talat Imbabi, likt en expert på sakers egentliga tillstånd, att redogöra för varför Saleh Knas personlighet i själva verket var mer sund än våra. Skillnaden låg i att han var fri ifrån psykiska hämningar eftersom han gjorde som han ville utan minsta tvekan. Han hade via eget fritt val bestämt sig för att leva såhär. Saleh var varken nödgad av något, tvingad, eller i svåra omständigheter. Inte alls. Han kunde arbeta med det mesta eftersom han behärskade mer än ett hantverk som hade möjliggjort det för honom att äta gott, klä sig stiligt, gifta sig och sova på en skön säng i en fräsch och trygg bostad. Faktum var bara att han helt enkelt inte ville. Inte för att han inte klarade av det, för man kunde ju se vilken oxen han var. Inte heller för att

han var lat, för man kunde ju inte missta sig om att han arbetade lika flitigt och ivrigt som ett bi. Och inte för att han var dum eller obegåvad, för det var ju uppenbart att han blivit utrustad med ett gott förstånd vilket förmådde honom att lösa komplicerade räkneuppgifter involverande stora tal utan att ens använda papper och penna, eller ens räkna på fingrarna! Faktumet var bara så simpelt att han hade valt och var fullt tillfredställd med att leva på det här viset. Hur och varför? Ja, det var det som behövde utredas...

Talat Imbabis ord var övertygande, och hans slutsats framstod – i alla fall för oss – som stabil och genomtänkt. Han var en riktig bokmal. I en stor lägenhet som han just hade hyrt i det nybyggda kvarteret Mohandiseen hade han upprättat ett enormt bibliotek. Han var gift med en ung italiensk tjej som hette Matilda. Hon var fyllig och kurvig. Huden hade en ljus och rödlätt ton. Hon utstrålade en primitiv och okonstlad femininitet som avslöjade att hon hade sina rötter på den italienska landsbygden. Men hon var en universitetsutbildad och intellektuell marxist som engagerade sig i politik för internationalens bästa. Med den ledstjärnan hade hon inget emot att bo där hon kände för eller att gifta sig med vem som helst så länge denne motsvarade och levde upp till hennes ambitioner.

Även om han bekände sig till marxismen sysslade inte Talat med politik ännu, men han hoppades på att göra så bara han blev färdig med sitt akademiska projekt: en doktorsavhandling på ämnet utvecklingsländers historiska materialism. Han hade inte rest till Italien bara för att återvända med en vit europeisk kvinna likt de egyptiska utbytesstudenterna gjort ända sedan den moderna tidens gryning till idag. Nej, han var en riktig förståndig grabb. Ett universalgeni utrustat med ett arkaiskt talregister som alltid tenderade att behandla galenskaper kring reform, innovation, modernism, postmodernism, hippierörelsen, Beatles och den arga ungdomen. Han var en hängiven läsare av den yngre generationens favoritfilosof, Marcuse, som nyligen hade blivit känd i väst med sin bok *Den endimensionella människan*. Många varierande influenser från filosofi, historia, psykologi, litteratur i alla dess prosaiska och lyriska former, konst, film, teater och klassisk musik hade slagit rot i hans huvud och inspirerade tankarna. På varje område hade han dessutom sofistikerade och radikala åsikter, och egna innovativa, om än havererade, teorier. Därför lyckades han bra i studierna och kunde fylla lärarnas huvuden så att han fick deras förtroende och uppskattning. Flytande och konsekvent kunde han tala om vilket ämne som helst som intresserade oss: om skillnaden mellan Sartres existentialism, Albert Camus absurdism och Gabriel Marcel's tro; om skillnaden mellan Baudelaire och Rimbaud, Toynbee och Bertrand Russel, Sophia Loren

och Claudia Cardinale, Colin Wilson och Marcuse, Louis Awad och Muhammad Mandour, Muhammed Anis och Abd al-Rahman al-Rafi'i, Yahya Haqqi och Yusuf Idris, Abdel Kamel och Naguib Mahfouz, Muhammad Hasanayn Haykal och Ahmad Baha al-Din, Mustafa Amin och Muhammad al-Tabi'i, Rose al-Youssef och Fatima Rushdi, Ihsan Abdel Quddus och Yusuf al-Siba'i, Gamal Abdel Nasser och Tito... ända ner till skillnaden mellan en Ahli-Tersana match och en Zamalek-Ismaili match. Eller så kunde det hända sig att uppenbarelserna ledde in på en diskussion kring skillnaderna – de essentiella denna gång – mellan Hakims haschnäste och Galals, mellan Umm Yahyas hasch och Ali Mangas.

Hur kom det sig då att Talat Imbabi, son till en någorlunda välbeställd bonde i byn Warraq al-arab, hade gift sig med en italiensk intellektuell som arbetade för den internationella vänsterrörelsen och tjänade sitt leverbröd på att undervisa språk och litteratur på italienska skolor spridda överallt i världen; vart hon än begav sig skulle hon alltså kunna finna en italiensk skola eller institution som sökte lärare?

Sådana här frågeställningar kom från de enfaldiga medlemmarna av vårt gäng. Men dessa frågor kom sällan till uttryck annat än genom blickar eller blygsamt inlindade i andra formuleringar: vad är det som kan ha förenat äpplena med päronen?! Visst, Talat kunde inte ett ord på italienska. Men han behärskade engelska och skulle snart studera på det språket i Oxford eller Amerika. Hans hustru, även om italienskan var hennes modersmål, behärskade både i tal och skrift engelska, franska och ryska. Ofta fyllde hon sin skrala fritid med att översätta från ett av dessa språk till italienskan. Det kunde röra sig om litterära verk, journalistik eller dokument och rapporter för diplomatiska instanser i något av alla de länder hon levt i. Utöver detta talade hon också arabiska, närmare bestämt den egyptiska dialekten, som hon kunde uttala med en attraktiv och intellektuell accent. Ifall hon var oförmögen att uttrycka något specifikt på egyptiskan fullbordade hon kommunikationen med den allmänt kända engelskan. Det existerade alltså inga problem som helst mellan detta kärlekspar som passade ihop lika bra som två knippen jasmin.

Talat Imbabis nära vänner brukade larva sig med den här typen av ovidkommande frågeställningar. Ett offentligt raljerande som Talat själv tålde höra och även skratta åt utan att såras eller ta illa vid sig. Bland skämten var att detta äktenskap representerade ett hån mot Talat Imbabis ambitioner. Men det enda som skulle kunna sätta krokben för hans ambitioner var han själv. Likt ett expresståg som bara stannar vid stora stationer stormade han fram genom livet i en förledande blandning av charm, sötma, vänlighet och värme.

Han manifesterade sinnebilderna av en egyptier; identisk med de gamla faraonska avbildningarna, smal och senig, varken kort eller lång. Ansiktet var runt som en tallrik, bronsfärgat, med de kraftfulla ögonen som sitt mest utmärkande drag. Han påminde om legendariska rövare vars obevekliga viljor gav styrka åt deras magra kroppshyddor. Anletsdragen var skarpa, medan hyn var elastisk och smidig att den ibland fick en grönaktig ton likt en ricinplanta. Tillsammans med den spetsiga hakan förstärktes intrycket av att han besatt okuvlig vilja och envishet. Han gick långsamt och självsäkert, och då han lämnade stället kunde han kaxigt spatsera iväg likt någon självbelåten lirare; i tajta jeans, importerade ankelhöga gummiboots som vaggade honom fram över marken, en gräddfärgad tunn skjorta från Lino al-Shurbajy till hälften uppknäppt över bröstet och en teracottabrun ylle-pullover från St. Michael hopvikt över armen i beredskap mot väderomslag. Så begav han sig mot sin blå VW bubbla som gick som smort trots åldern.

Egentligen hade han inte haft några avsikter att gifta sig med Matilda eller någon annan. Giftermål fanns över huvud taget inte med på kartan så länge han inte var färdig med sitt primära projekt. Möjligheten materialiserade sig bara helt enkelt framför honom, likt en mogen frukt redo att plockas. Matilda hade som sagt tidigare varit gift med den egyptiske grabben, Ahmed Asim, ur vårt gäng. Han var son till dekanen för det respektabla Kairo universitetets juridiska fakultet. Denne hölls för en väldigt bildad man och ansågs höra till det lilla fåtal som ännu återstod av dem vars akademiska specialisering inte hade hindrat dem ifrån att fördjupa sig i arabiskan och dess litteratur. Med hjälp av sina kunskaper kunde han publicera gamla manuskript och lyckades på så sätt erhålla ytterligare akademiska titlar inom arabiskastudier. Trots att han hade tagit examen från den naturvetenskapliga fakulteten var hans son Ahmed besatt av filmkonst. Nåväl, låt honom studera film vetenskapligt då. Men Ahmed som ville resa och komma bort eller kanske till och med frigöra sig, tyckte att det egyptiska filminstitutet var efterblivet. Det skulle inte tillfredställa hans ambitioner med några nya kunskaper och färdigheter eftersom det saknade utrustning och inte hade några labb eller studior förutom lite primitiva redskap som man inte kom långt med. Det var så han förklarade saken för sin far som stretade på i bildningens tempel. Han hade inget emot sonens resa så länge denne inte begärde mer än han hade råd till. Ahmed lugnade ner honom med att han skulle få tag på ett jobb som bekostade livsuppehållet och studierna. Mot Italien gick färden eftersom det var italienska filmer han i själva verket var förtrollad av.

Ahmed var en vidsynt, mogen och världsvan grabb. Han hade blivit besatt av studentkårernas valkampanjer och ett proffs på att vinna varje år. Han hade skaffat sig goda och starka relationer med hemliga vänstergrupper varav vissa

hade vitt förgrenade kontaktnät över hela världen. Det var bara att fixa en lokal kamrat som kunde skicka ett brev till en utländsk dito för att få all den hjälp man behövde för att kunna arbeta och studera. Matilda träffade han på vägen, eller kanske slängdes hon framför fötterna på honom. De bekantade sig och blev förtjusta i varandra. I henne fann han den där utländska vita kvinnan som han stolt skulle kunna återvända till Kairo med likt Taha Hussein, Hussein Fawzi, Yahya Haqqi, Futuh Nishati, Abd al-Qadir al-Qitt och många många andra gjort förut. Hon å sin sida, fann en hetlevrad, tuff och spännande oriental som kombinerade en instinktiv klokhets med de islamiska värderingar han uppfostrats med. Trots att hon var fyra, kanske fem år äldre än honom friade han och fick omedelbart ja. Hon presenterade honom för sin välbärgade familj och lugnade deras oro. De flyttade ihop i lägenheten hon ägde i Rom och snart var hon gravid. Hon valde dock att föda i Kairo och låta barnet komma till världen i famnen på sina faraonska förfäder. Men knappt hade hon kommit i form igen innan de började glida isär av skäl som de inte ens själva kunde förklara. Ingen av dem kunde förse vännerna, som försökte få ihop dem igen, med genuina och övertygande anledningar till varför de separerat. Därför skedde skilsmässan både snabbt och smidigt med en anmärkningsvärd nivå av välvilja från båda parterna.

Talat Imbabi var barndomsvän med Ahmed Asim. Allt ifrån dagis, grundskola, gymnasium till universitet hade förenat dem. Likaså hade Mahasin – Ahmeds syster – varit studiekamrat till Talat vid samma fakultetsinstitution genom alla år. Hur långa var inte de nätter de hade tillbringat tillsammans under idogt studerande. Talat var där då konflikten mellan Ahmed och Matilda började. Uppriktigt sagt gjorde han allt han kunde för att hålla ihop dem eftersom han ansåg att hon enligt alla kriterier var bra för hans vän. Likaså ville han förhindra att hon råkade hamna i klorna på någon som inte var passande. Han tappade fattningen då han insåg att skilsmässan var ett faktum. Plötsligt fick han en stark lust att ta henne under sitt beskydd för en period, kanske skulle någon av dem – hon eller Ahmed – ångra sig och allt bli sig likt igen. Han ordnade en lägenhet åt henne i samma kvarter samt en barnflicka att ta hand om barnet medan hon arbetade på Dante-institutet ett stenkast bort från Hakims ställe. Först efter flera månader, då han försäkrat sig om att Ahmed och Matilda funnit sig tillrätta med skilsmässan och fullständigt glömt den andre, lade han fram sitt förslag till Matilda och erbjöd sig att mer än gärna adoptera hennes barn.

Bara några få i vårt gäng kände till detaljerna. Själv var jag nog en av dem tack vare min nära relation till Qamar Mahrouqi. Hos honom hade jag funnit en mognare, djupare och bredare litterär smak än den jag funnit hos Talat Imbabi, som var mer historiskt inriktad och blind inför verkens mänskliga och estetiska aspekter. Qamar hade lätt kunnat bli en stor novell- och romanförfattare om han

inte ständigt hade varit så upptagen och haft sina intressen utspridda över så många olika och motstridiga genrer.

Qamar Mahrouqi var gift med Mahasin Asim. De hade en vacker dotter ihop vid namn Nahla. Han förklarade svågerns relation till den italienska exfrun med att vänsterkretsar med internationalistiska tendenser världen över brukar radera alla skillnader mellan folk oavsett klass, etnicitet eller utbildning – bortsett från dem som handlar om privat moral. För oss kunde det te sig som om de försummade det på grund av att de var kommunister och därför mer benägna till skörlevnad och ateism, och en stor del av kommunistiska partier bestod ju av just anarkistiska element totalt frigjorda från alla moraliska och religiösa tyglar. Möjligen var de så i vissa sammanhang, men de såg aldrig mellan fingrarna då det kom till lögn, bedrägeri, svek eller liknande synder. Därför ansåg Qamar det inte som långsökt att hans sväger kanske kunde ha överdrivit då han presenterade sig för Matilda. Säkert hade han inbillat henne att i likhet med henne kom han också från en rik och ansedd familj och att han ägde både det ena och det andra. Med andra ord att han var lika rik som henne. Enligt Qamar Mahrouqi hade Matilda inget emot att ge sin älskade make som hon hade fått ett barn med obegränsad tillgång till hennes egendomar. Men på villkoret att det skedde med hennes goda vilja och med all fakta på bordet innan de ingick en formell relation. Alltså, hade han varit uppriktig om sin bakgrund från början hade det inte varit några problem, speciellt eftersom hon inte trodde på privat egendom. Men att hon skulle följa med honom och lämna Italien för att få lära känna hans familj och se huset som skulle bli hennes och familjens plantager och ägor – så som hon hade visat honom familjens ägor och faderns, agronomen, plantager – bara för att i stället överraskas av svärfaderns anspråkslösa lägenhet, det enda han ägde i denna värld, och svärfamiljen som i spartansk nit levde en månad på samma summa Matilda satte sprätt på under en dag, och därtill överraskas av att Ahmed var ekonomiskt oförmögen att återuppta sina studier och att han letade jobb åt sig själv och henne i Kairo, det var något som Matilda absolut inte kunde förlåta. Dessutom var hon inte i något som helst behov utav honom. Snarare var det hon som försörjde honom i hans föräldrahem och hon skulle när som helst hitta ett bra jobb åt sig själv.

Hon kommer från en annan kultur, förklarade Qamar Mahrouqi, där man inte likt oss låter känslorna ta kontroll över förnuftet och lämnar över arbetet till Gud medan man själv sitter bekvämt och antingen sörjer sin eländiga lott eller tackar Gud för överflödet. *Nej älskling, bye bye låt inte mig stå i vägen!* Hon skulle inte gå under, för här stod en ny kavaljer och väntade redo att underkasta sig alla villkor och ge henne full självständighet. Talat, påstod Qamar, var utan tvekan mer av en man än Ahmed. Likaså livligare, smartare, tuffare och rikare – hans

familj ägde åtminstone mark och kunde utan gnäll förse honom med hundratals och åter hundratals pund. Han skaffade sig ordentliga jobb inom vänsterkretsar liksom alla ambassader till socialistiska länder. Han översatte artiklar för det ryska förlaget *Sharq* som publicerades i deras tidskrift *al-Sharq* vars arabiska upplaga Dr. Mohammed Mandour var chefredaktör för. Han skrev en del historiska essäer för egyptiska magasin och tidningar, rapporterade om bokmässor för arabiska dagstidningar och reste som gästprofessor till universitet i Libyen, Kuwait och Algeriet för att ge föreläsningar, undervisa och presentera forskningsresultat på konferenser. Därför hade han alltid pengar på fickan. Han hade skaffat sig ett uppträdande och rykte med vilka han obekymrat kunde låna pengar från välbeställda och köpa bil på avbetalning från någon agentur, eller få någon vräkt ur någon stor lägenhet, i någon flott byggnad, i något flott kvarter. Han var mer bevandrad och erfaren än någon av oss och förstod sig på pengar: han visste hur man förvandlar lite till mycket. Såsom att gå en runda med Matilda på Huda Sharaawi-gatan förbi möbelaffärerna och få syn på en fashionabel möbelgrupp som skulle få hans lägenhet att motsvara någon stor ministers. Det var tydligt att Matilda älskade Talat och hon brukade uttala hans namn med en mjuk och musikalisk ton: ”*Talaat*” som också var något som gav oss en gratistripp.

Vår tredje vän i gängets innersta krets, Mustafa Lami, nyutexaminerad skulptör från institutionen för bildkonst på den konstnärliga fakulteten, var också gift, men med en tjeckisk kvinna som vi varken visste hur, var eller när han träffade. Hur som helst, han hade en helt annan åsikt om triangeldramat med Talat Imbabi, Ahmed Asim och den intellektuella italienska vänsterkvinnan. Och Mustafa Lamis synpunkter värderades faktiskt högt av oss. I vårt stora kompisgäng bestående av alla möjliga personer med olika ambitioner, yrken och sociala bakgrunder var han en av de ledande figurerna inom falangen som sysslesatte sig med kultur, konst och litteratur. Mustafa Lami föredrog att dra sig undan på ett nästan sjukligt sätt ibland. Han kunde till och med dra sig tillbaka från oss fem-sex som var engagerade i måleri, läsning, skrivande och publicering. Detta innebar förvisso inte att han satte sig ensam i något hörn långt ifrån oss andra, utan – trots att han satt mitt bland oss och delade samma *goza* och hasch – kunde försjunka i sig själv. Sällan deltog han i diskussionerna eller yttrade sina åsikter i någon fråga av allmänt intresse. Möjligen hade det att göra med den rädsla som många bland de yngre intellektuella hade drabbats av – speciellt de från fattiga familjer som först efter stor möda hade lyckats ta examen. Denna rädsla grundade sig på det sjukliga antalet rapporter och angivare som hade spritt sig till den grad att de hamnade mellan far och son,

man och hustru, ja till och med mellan individen och henne själv, vilket lett till att oskyldiga gripits och spärrats in i fängelser på okända orter.

Det var dock inte så sällsynt att Mustafa Lami plötsligt kunde höja på huvudet medan han njutningsfullt viftade bort röken som bolmade ur näsa och mun för att förutgå oss en snabb kommentar om det vi pratade om. I regel uttryckte han sig kortfattat men tillräckligt. Då och då hände det att hans inlägg vände uppochner på hela samtalet och ledde in det på ett helt annat och bättre, hetare eller rentav fräckare spår. Eller så kunde han hejda samtalet för att ta kål på det fullständigt. Mustafa Lami talade på sitt karaktäristiska sätt som genomgående tycktes bestå av ofullständiga fraser och satser. Han nöjde sig med att bara kommunicera med hjälp av antydningar och fingervisningar och lät åhöraren fullborda meningen och lista ut det utelämnade ordet, så att den fullständiga bilden låg på åhörarens egna ansvar:

”Vad är det ni sysslar med? Har ni tappat förståndet?!”

”Hur menar du?”

”Äktenskap ... kärlek ... lögn ... bedrägeri ... barn ... allt detta snack ... alltså.”

”Vadå alltså?”

”Fårskallar! Den internationella kommunismen ... alltså ... dessa organisationer som ... allierat sig kring denna ideologi kallad internationalism ... lever precis som ni gör ... i en illusion alltså ... tror ni verkligen att om arbetarna tog över världsherraväldet att de ... allt det här är hårklyveri och slöseri med tid ...”

”Vad har det här att göra med det vi pratade om?”

”Vill ni verkligen veta min åsikt?”

”Ja var så vänlig och dela med dig!”

”Kortfattat ... saken är den ... folk som arbetar för hemliga politiska partier och rörelser ... har en roll att spela i vårt land ... speciellt om de är kvinnor ... giftermål är bara en anledning ... ett svepskäl ... ett rättfärdigande för att få stanna i landet!”

I ett sådant här läge kunde det hända att Talat överraskande dök upp med en tjock bok på engelska under armen, troligtvis Shakespeares pjäser eller ännu troligare hustruns bok. Från handen dinglade nyckelknippan full av underliga nycklar i olika former och storlekar. Han trädde knippan runt lillfingret medan fingrarna strök den tjocka mustaschen ovanför munnen och spetsade till sin haka så att den blev liten och vass likt en välanvänd tvål, något som också gav intryck av beslutsamhet och stark vilja. Överraskan övergick i häpnad då vi upptäckte

hans gamla vän och hustruns före detta make, Ahmed Asim, i hans följe. De satte sig med oss eller uppe på kullen i väntan på att några av besökarna skulle ge sig av och lämna plats åt dem. I Talats ögon och sluga ansikte syntes det att han visste vad vi just hade pratat om. Även om man hade uttalat något helt annat var han en rackare på att ta reda på vad man egentligen tyckte om honom. Men samtidigt ansåg han att det inte var någon vits med att försöka ändra någons åsikt om honom även om den råkade vara orättvis. Ur Talats perspektiv var nämligen alla människor fria att ha sina åsikter, liksom de är fria i sina handlingar. Som medlem av den internationellt växande rörelsen av ungdomar som förkastade allt de inte var övertygade om eller trodde var produktivt, även om det råkade vara heligt, för att få leva sina liv som de ville och där det passade, långt från föråldrade lagar, utslitna traditioner, torra etiketter och osunda seder som alltsammans utgjort bojar för människan genom historien och förklamat hennes rörelseförmåga och konstnärliga frihet... Eftersom han tillhörde denna rörelse, och sympatiserade med dess olika grupperingar, så åkallade han inte bara den, utan levde också enligt denna nya filosofi, vilken han ansåg var ett betydelsefullt försök till att rädda mänskligheten ur stagnation och förfall. Låt därmed varje individ få säga sin åsikt hur som helst och om vem som helst. Och tvärtom, om man inte säger sin åsikt på ett tydligt och bestämt sätt bedrar man egentligen bara sig själv och mänskligheten. Ett villkor är dock att det som sägs är objektivt och uttalas med kurage i en offentlig konfrontation. Sägs det bakom ryggen på folk är det ingen åsikt utan rent förtal som inte är värt att besvaras även om det må vara klanderligt och avskyvärt.

Ahmed Asim satt vid hans sida likt en färsking, likt en liten pojke som följde efter sin storebror för att lära sig hur man sitter bland karlar. Där satt han med händerna på knäna och det vackra lilla huvudet prytt av den jämna frisyren, – en begåvad frisörs verk – den långa spetsiga näsan och det rosa ansiktet med dess symmetriska och släta, men icke desto mindre manliga, drag. Ahmed kunde skifta snabbt från leende till grimas. Det var som om han enbart med hjälp av dessa två miner deltog i konversationerna omkring honom. Ord använde han bara för att förtydliga ifall folk råkade förväxla någon av dem två: leende och grimas. Där satt han bland oss och höll i *gozan* med ett grepp som snart gjorde slut på alla misstankar om att han var en färsking. Han drog djupa bloss som placerade honom bland genuina och inbitna haschrökare. Bakom den tjocka röken framstod han som någon av Neapels råskinn eller någon sjöman i någon fjärran hamn någonstans. Mustafa Lami stirrade på honom med en uppskattande blick och kommenterade:

”Italienare är också haschrökare hörru!”

Hakim, som suttit tyst i sitt undanskymda hörn upptagen med att förvandla några konservburkar till gozor för snabbbrökning, utbrast:

”Vad menar du, bej? Denne herrn är en riktig haschrökare! Jag har känt honom i flera år. Han har alltid kommit till mig! Han brukade alltid också ha med sig utländska damer! Är inte herrn turistguide dessutom? Eller har jag fel?”

Repliken avslutade han med att ivrigt vrida sin korta nacke i vår riktning i väntan på svar. I det ögonblicket släppte Qamar Mahrouqi löst skrattet som suttit fast i halsen på honom. Talat Imbabi började också skratta, ett identiskt skratt med likadan ton. Det rådde nästan för många likheter mellan honom och Qamar att vi ibland blev osäkra på vem det var som hade influerat vem. Likheterna gällde även bådas smala och rangliga kroppar. Fast Qamar var aningen smalare och längre. Mustafa hade också sitt typiska skratt där han bet ihop och blottade sina stora krokiga tänder. Råkade det vara ett riktigt passionerat skratt skakade han på huvudet i takt med det frenetiska, om än hämmade, flabbandet.

”Nej hörru Hakim, du har inte helt fel men ...” korrigerade Talat Imbabi ”... han är filmguide!”

Saleh Knas, som var totalt absorberad av arbetet med piphuvudena, höjde så fort han hörde dessa sista ord huvudet över drösen med piphuvuden och sneglade på Ahmed Asims ansikte med diskreta ögonkast underifrån sin släta jämna panna. Slutligen sa han med en mjuk basröst:

”Jag tror jag har sett herrn då han visar folk till sina sittplatser på biografen. Är du en platsanvisare vid Rivoli-biografen här framför högsta domstolen? Grabben som sköter buffén där är min kompis, alltså det är i princip jag som uppfostrat honom!”

En explosion av skrattsalvor fick lokalen att skälva, virvlade upp damm i luften och skingrade den blå röken med sin tryckvåg. Talat Imbabi lutade sig över mot Ahmed Asim medan han gnuggade mustaschen med fingertopparna, nyckelknippan runt ringfingret:

”Det där är Saleh Knas, honom har du väl inte glömt” sa han.

Ahmed Asim rodnade och nickade med sitt breda leende över läpparna:

”Visst känner jag farbror Saleh! Honom har jag känt i år och dar!” sa han med en mjuk ton som bara var vänskaplig.

Med ett artigt skratt utbrast Saleh Knas:

”Vid Profeten bej, nästa gång ni visar en film med lite härliga slagsmål var snäll och fixa en biljett åt mig!”

”Hörru din spjuver!” röt Qamar Mahrouqi vänligt – han var den ende som hade en speciell relation till Saleh Knas som möjliggjorde det för honom att tilltala honom som han ville – ”Herr Asim är filmregissör! Han gör filmer alltså och visar inte folk till sina platser på bion!”

Saleh Knas ansikte rodnade av skam. Det bronsfärgade ansiktet förvandlades till ansiktet hos ett barn som gjort något riktigt dumt. Han pekade mot Talat Imbabi och stammade:

”Ursäkta mig herrn, men ni sa filmguide.”

”Alltså, han guidar idéerna, konsten! Har du fattat?”

Saleh Knas nickade och hans apologetiska uppsyn visade att han verkligen hade förstått.

”Mellan dig och mig...” sa Mustafa Lami med låg röst ”... så är det ingen större skillnad på dem! Den som gör filmen är den som får folk att sätta sig på sina platser i biografen, ingen annan!”

”Det har du rätt i, Dersh!” hojtade Ahmed Asim.

Litteratur:

Saleh Haysah, Shalabi, Khayri, *Daar al-Hilaal*, Kairo, 2000.

Wikalat Atiya, Shalabi, Khayri, *Daar al-Shurouq*, Kairo, fjärde utgåvan, 2010.

The Hashish Waiter, Shalaby, Khairy, (trans. Adam Talib), The American university in Cairo press, 2011.

The Lodging house, Shalaby, Khairy, (trans. Farouk Abdel Wahab), the American university in Cairo press, 2006.

Kitaab al-Hayawaan, al-Jahiz, Abu Uthman, *Daar al-Kutub al-`Ilmiyyah*, Beirut, 2003.

Mujam Lughat al-Hayaat al-Yawmiyyah, al-Jawhary, Muhammed, *al-Maktaba al-Akaadamiyya*, Kairo, 2007